

RENATA KARVELIS

Tauragės kultūros maršrutai

MIESTAS ir MENININKAS

Apie autoreę

Renata Karvelis (gim. 1988) yra rašytoja, dirba muziejuje, gyvena Tauragėje. Kultūrinės žiniasklaidos leidiniuose R. Karvelis tekstai publikuojami nuo 2018 m.

Poezijos čiabuko „Poems after sex*“
2017 m. autorė.

Poetinio performanso „ROŽINI_S“
2019 m. autorė.

Kūrybos žurnalo „Slemas su ragais“
2020 m. redaktorė.

Poetinio performanso „mOterOs“ 2021 m.
autorė.

Meninės akcijos „#HiddenFlag Tauragė“
2022 m. autorė.

Menų festivalyje „Kvadratu“ 2023 m.

Rožiniai Renatos Karvelis batai, 2022 kovo 8 d.
Juozo Petkevičiaus nuotrauka

RENATA KARVELIS

MIESTAS
IR
MENININKAS

TAURAGĖS KULTŪROS MARŠRUTAI

ISBN 978-609-8316-02-5

Leidėjas

Tauragės krašto muziejus „Santaka“
Dariaus ir Girėno g. 5, LT-72215 Tauragė
www.tauragismuziejus.lt

Knyga „Menininkas ir miestas. Tauragės kultūros maršrutai“ yra meninio tyrimo apie Tauragę dalis. Meninis tyrimas yra įtrauktas į Menų festivalio „Kvadratu“ 2023 programą.

TAURAGĖ
2023
Lietuvos kultūros
sostinė

Už konsultacijas rengiant leidinį autorė dėkoja etnologei Aurelijai Dagilytei-Drevel.

Leidinio iliustracijų autoriai:

Arnoldas Vydmantas
Ieva Tvoranavičiūtė
Juozas Petkevičius
Giedrius Žvirblis
Martynas Auz
Mindaugas Černeckas
Renata Karvelis

Kalbos korektorė Akvilė Matulionytė

Maketuotojas Saulius Bartkus

Spausdino UAB „Reklamuokis“

© Renata Karvelis, 2023

© Tauragės krašto muziejus „Santaka“, 2023

TURINYS

[Įvadas] 5

2019

[Pranešimas spaudai] Kvadratinis miestas išeina iš savo kvadrato 10

[Poetinis performansas] ROŽINI_S 12

[Publicistika] Archeologiniai Tauragės *graffiti* radiniai 24

[Poezija] deadlainų prigauta 29

[Proza] Galimi variantai 30

2020

[Kolektyvinė poezija] Vienas (m)eilėraštis 33

[Proza] Užtat turėsiu dantį 34

[Publicistika] Karantino (savi)protestas 38

[Slemas] liaudiška odė mitiniam tauragės žvėriui 42

[Sąmonės srautas] Monologas po pokalbio su filosofu: kodėl jie vis dar nori perprasti menininkus? 44

[Įrašas] XXI a. žurnalnešystė 52

[Publicistika] Recenzija po blatu 54

[Įrašas] Kultūrinis difuzionizmas 59

2021

[Spontaniška apklausa] Egzistencinis ritualas 61

[Proza] Jūsų akyse nėra ašarų 65

[Poezija] Be pavadinimo	68
[Kultūros komentaras] Tauragie nieka nie	69
[Kultūros komentaras] Kultūrinė žiniaskaida regione pro rožinius akinius	83
2022	
[Įrašas] Bažnyčių gatvė Tauragėje	88
[Publicistika] Nieko nežinau, bet nuomonę jau turiu, arba Preliudija į #KEKS 2022	92
[Pokalbis] Kultūra karo metu	97
[Pranešimas spaudai] Renata Karvelis apie meninę akciją Tauragėje: ja mėginu įgarsinti tuos, kurie tyli	104
[Kultūros komentaras] Baltas galerijos kvadratas*, arba Paroda rankomis neliečiama, bet viską liesti galima	110
[Pokalbis] KVADRATU „šortai“: kalbasi festivalio kuratoriai	118
[Diskusija] Globalus pasaulis. Kur mano namai?	126
[Slemas] Kai esi banke, galvoji apie pinigus	131
[Kultūros komentaras] Kapinės kaip galios teritorija	132
2023	
[Kultūros komentaras] Po (Kultūros) sostinės	138
[Poezija] darbo eilėraštis	142
NUORODOS Į PIRMINES PUBLIKACIJAS	146
ATSILIEPIMAI	151

Per kažkuriuos pandemijos metus, tas buvo žiemą prieš Kalėdas ir prieš tai, kai miestas ruošėsi tapti Lietuvos kultūros sostine, susirgau kovidu. Liga nesivystė kaip tradicinis gripas: pakyla temperatūra, o tada po truputį leidžiasi ir gerėja. Nėjo nuspėti ligos progresijos ir mano tobulas gruodžio mėnesio planas ėjo... į nosinę. Ką pavyko padaryti, kas buvo mano planuose – t. y. peržiūrėti visas serialo „Seksas ir miestas“ serijas.

Taip, taip. Nuo 1998 iki 2004 metų – iš viso šešis sezonus. Tada dar du pilnametražiai filmai, išleisti 2008 ir 2010 metais. Tada dar vienas sezonas 2021 metais ir dar 2022 metais išėjusi dokumentika apie paskutines serijas jau be Kim Cattrall, skandalingai nebeprisijungusios prie istorijos tęsinio.

Gulim kartu su vyru lovoj ir abu sergam, ir abu žiūrime tą serialą. Bandau argumentuoti, kodėl taip reikia daryti, nes matau jo kreivą šypsniį kaskart, kai Carrie pasako kažką naivoko. Kokia nauda žiūrėti tokį seną serialą? „Aš darau tyrimą,“ – atsakau jam kaip ta serialo veikėja Carrie Bradshaw.

Vis tik mane žavėjo keli dalykai seriale „Seksas ir miestas“. Vienas jų, kaip miestas atsispindi serialo kontekste, kur nuolatos kuriamas niujorkiečio mitas. Pvz., tikra niujorkietė niekada neis plaukus susirišusi medžiagine plaukų gumele – dėl to net susipyksta du filmo personažai.

Svarstau, kiek miesto yra mano gyvenime, ypač Tauragės, kurioje gyvenu nuo 2019 metų? Ar per šiuos metus prikaupiau pakankamai patirties, kad galėčiau sakyti, kalbu kaip tauragiškė? Ką reiškia globalios tapatybės XXI amžiuje? Antropologai atsakytų: užtenka metus pagyventi bendruomenėje, kad galėtumei daryti išvadas apie ją.

Žinau, kad kai kuriuose Žemaitijos miestuose net visą gyvenimą pragyvenęs asmuo vietinių vis tiek nelaikomas savu, nors ten dirba ir kuria pridėtinę būtent to miesto vertę. O kaip tada vertinti po dvyliktos klasės išvykusius kitur studijuoti jaunuolius, kurie grįžta į miestą tik „ant švenčių“? Ar jie vis tiek vietiniai, nors nekuria ir nedirba savo gimtinėje?

Kad ir kaip bebūtų, to žemaitiškumo geno tauragiškių tarpe tikrai yra, nors dažnas jų labai suabejotų, kur prasideda ir baigiasi Žemaitijos ribos. Viena aišku, Pagėgiai – ne Žemaitija dėl prūsiškos kultūros likučių, Jurbarkas – ne Žemaitija dėl tarmės, taigi Šilalė – tas „užsienis“ turės daugiausia bendrumo su Tauragės kraštu, o aš Tauragėje „užsienietė“.

2023 metais Tauragė tampa Lietuvos kultūros sostine. Ruošiantis jiems sulaukiau nemažai neformalių prašymų padėti dėl medžiagos apie miesto kultūrinius išteklius. Studijuodama Vytauto Didžiojo universitete savo tyrinėjimo objektu pasirinkau Tauragės miesto tapatybę menininkų pasakojimuose. Dažnai savo publikuojamuose tekstuose rašau apie Tauragės kultūrinį kontekstą gal dar ir dėl to, kad dirbu muziejuje. Miestas, atmintis, asmenybės, at-

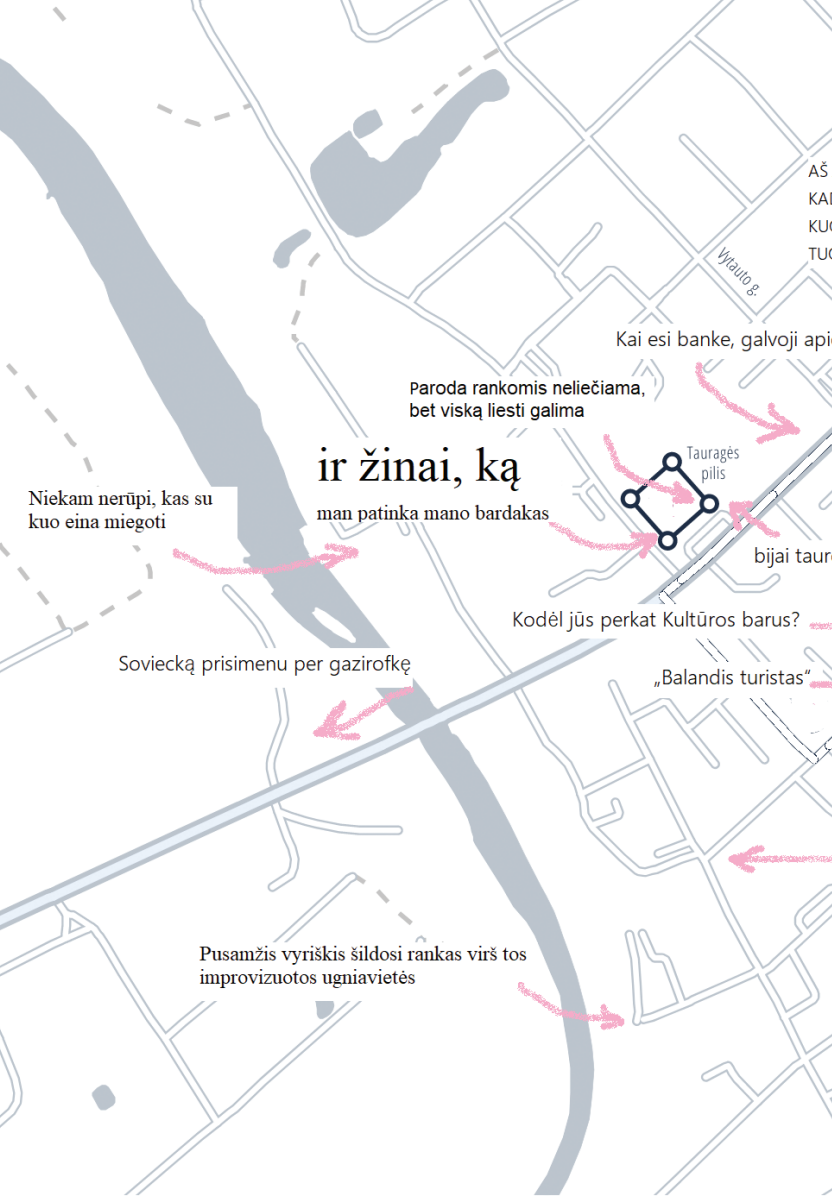
radimai, vizijos, koks jis galėjo ar dar galėtų būti, minties eksperimentai pamažu tapo mano tyrimo objektu.

Šiame leidinyje surinkti tekstai, kuriuos parašiau apie Tauragę nuo tada, kuomet čia apsigyvenau. Įvietinta poezija ir slemas, kultūrinės žiniasklaidos tekstai, pokalbiai, feisbuko įrašai, tekstinės meninių iniciatyvų dalys.

„Menininkas ir miestas. Tauragės kultūros maršrutai“ – tai naujos žinios apie miestą, kuriame, kaip ir visuose pasaulio miestuose, žmonės gyvena, miega, mylisi ir serga kovidu.

Renata Karvelis

2022 gruodžio 16 d., Tauragė

ir žinai, ką

man patinka mano bardakas

Paroda rankomis neliečiama,
bet viską liesti galima

Niekam nerūpi, kas su
kuo eina miegoti

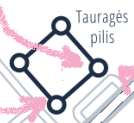
Soviecką prisimenu per gazirofkę

Pusamžis vyriškis šildosi rankas virš tos
improvizuotos ugniavietės

Kodėl jūs perkat Kultūros barus?

„Balandis turistas“

Kai esi banke, galvoji api

Tauragės
pilis

bijai taur

JUMS PASAKYSIU
D MEILÉ KAIP TYMAI:
D SENESNIS SUSERGI
D SUNKIAU PASVEIKSTI

Dariaus ir Gireno g.

Kupriukas bomžiukas užsilipa ant perpildyto
buitinių atliekų konteinerio kalno

e pinigų

Ant džinsinio švarelio nugaros didelėmis
raidėmis buvo parašyta „Live or die“

Čia buvo geras labdarynas, kur
nusipirkau baltą odinį sijoną

Neišradinėk dviračio, nes jau
yra hibridas, o elektromobilis
stovi už kampo

o neik į mišką

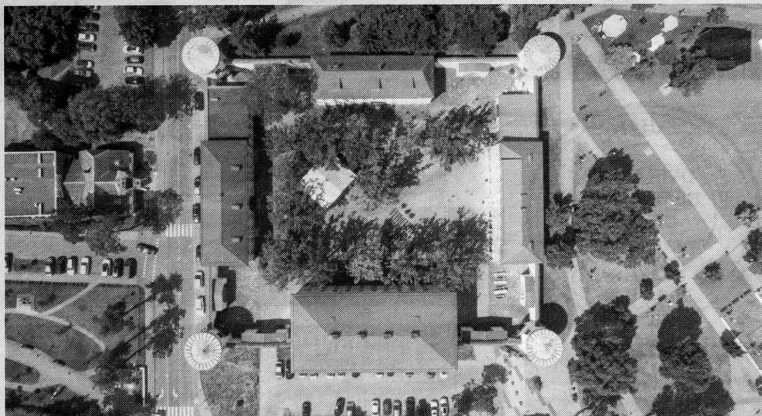
O galva juk prasideda, kai išsižioji

Plius, ji puikiai gamina *flat white*

Bažnyčių g.

Kai grįžtu namo, dažniausiai einu pėstute namo per centrą ir žiūriu į
tuos likusius keletą namų, ant kurių yra užrašytos datos kada jie pastatyti

KVADRATINIS MIESTAS IŠEINA IŠ SAVO

Juozo Petkevičiaus nuotrauka

Renata JANČIAUSKIENĖ

Rugpjūčio 9-ąją, nuo 18 val., Tauragėje vyks audiovizualiųjų menų festivalis KVADRATU. Regione to, ką ruošia muziejininkai, iki šiol nebuvo. Organizatoriai kviečia ne tik tauragiškius, bet ir miesto svečius „išeiti iš savo kvadrato“ ir pasiūlyti meno kūrinį.

Nuo Vytauto laikų Tauragė paliko pasienio miestu prie Jūros... upės. Čia visuomet aktyviai vykdavo ekonominiai ir kultūriniai mainai daiktais bei idėjomis. Jeigu žvelgsite į Tauragės žemėlapią dabar, tikriausiai nustebsite. Idealaus stačiakampio formos centras, o jame – kvadratinė Tauragės pilis. Kvadratiškumas užprogramuotas tiesiog miesto genuose!

Pilyje įkurtas Tauragės krašto muziejus „Santaka“ rugpjūčio 9 d. rengia inovatyvų audiovizualinio meno ir medijų festivalį KVADRATU. Neseniai atverti Tauragės pilies rūšiai, virtę nemėmis, stebina radikaliomis transformacijomis.

Festivalis vyks mėnėse, pilies kiemelyje, fotogalerijos bokšte. Ketinama įveikinti Tauragės mokslievių kūrybos centro erdves, kur statybos darbų sukūryje atsitiktinai atrastos autentiškos XIX a. arkos ir ano laikmečio dažų sluoksniai. Penkios festivalio veiksmo erdvės – tokia atmosfera duos daug laisvės interpretacijoms ir vidinei kūrybai.

Anot muziejaus renginių organizatorės Renatos Jančiauskienės, Tauragės krašto muziejui „Santaka“ studijos idėja kilo iš ankstesnės patirties, rengiant fotoklubų suvažiavimus netradicinėse miesto vietose. Nuspręsta išeiti iš siaurų institucijos rėmų, parodyti, kad muziejus yra plati kūrybinė ir pažintinė erdvė.

2018 m. asmenine mokslininkų Danguolės ir Viktoro Butkų iniciatyva įkurtas MO muziejus beveik dešimtmetį veikė kaip muziejus be sienų. Į festivalio programą įtrauktas MO muziejaus užsiėmimas „Kas vyksta šiame paveiksle?“

Audiovizualinės komunikacijos agentūros „Wide Wings“ užuomazgos prasidėjo Tauragėje. Šie multimedijų gigantai surengs dirbtuves, kaip paveikliai pasakoti istorijas vaizdu.

Vieninteliame tokiaime Lietuvoje fotogalerijos bokšte bus pristatyta R. Požerskio paroda „Neramūs keliautojai“, non stop rodomi videofilmai. Novatoriškos video instaliacijos, kaip D. Mikonytės ir A. Žudžio „Miesto studija“, nuo 18 iki 23 val. bus eksponuojamos įvairiose pilies patalpose. Tuo pačiu vyks dirbtuvės „Saulės anstpaudas“, „Piešimas šviesa“, Meno avilio dirbtuvės ir t.t.

Pilyje bus parodyti du performansai. Apeirono teatro kūrėjos turėjo nepaprastą progą išmėginti savo galimybių ribas ir pasisemti patirties, kurią sukauptė performatyvaus meno legenda Marina Abramovič. Festivalyje kūrėjos parodys naujai sukurtą performansą „Ašmenys“.

Tauragės svečiai pastebi, kad

POETINIS PERFORMANSAS

ROŽINI_S

*Poetinis performansas ROŽINI_S, 2019 rugpjūčio 9 d.
Tauragės pilis. Juozo Petkevičiaus nuotraukos*

Sveiki, tėveliai,

Turėdamas laisvo laiko sugalvojau parašyti jums laišką. Aš dabar gyvenu Staniškių tarybiniame ūkyje, Šilutės rajone, Aleknų kaime. Dirbu fermoje prie karvių, bulių. Esu pamaininis šėrikas ir panaktinis darbininkas. Vieną mėnesį dirbau ant pervažos, darinėjau pervažos vartus. Dabar dirbu prie fermos ir uždirbu 70 rublių per mėnesį žiemos laiku, o vasaros – 100 rublių. Dar parsinešu miltų. Miltus atiduodu kaimynams. Jie man duoda lašinių, pieno, grietinės ir kartais pavalgydina pietumis.

Aš dabar turiu laisvas dienas tik šeštadienį – sekmadienį. Kai jūs vešite mėšlą iš tvarto, parašykite man laišką. Aš galiu atvažiuoti padėti išmesti ir išvežti mėšlą. Tik tom dienom: šeštadienį, sekmadienį. Iki balandžio 30 d. man bus tos pačios laisvos, o po 30-os dienos balandžio reikės traukti naujas laisvas.

Aš gyvenu valdiškame bute, turiu vieną virtuvę. Gavau 0,25 arus žemės, 0,5 aro ganyklos ir šieno.

Tai tiek apie save, lauksiu iš jūsų skubaus atsakymo.

Sūnus – Algis

1983 metai balandžio 7 diena

*Per vieną balių bandiūgos Algiui kojas išsukinėjo
Sumuštas gulėjo paslikas kelias dienas, kol nusibaigė na-
bagas
Gulėjo pamiškėje ir jo tėvas, kadaise
Jai žmonės pasakė, kad eity prie Rozalikės miško
Ten Juozaitis banditų užmuštas guli*

mano tėvas

mano tėvas sodino mane į traktorių
mano tėvas sakė
*tikra boba turi kaip vyras būti
ir lygiai vyrui dirbti*

mano tėvas mokino mane vogti
jis tepasakė
*jei nematai žmogaus veido
vadinasi, tai ne vagystė*
mudu vilkom tą presuoto popieriaus plokštę
autobusų stotelė pasiliko be šono

mano tėvas manęs paklausė
kiek pinigų nori uždirbti?
biški daugiau nei visi, sakiau savo tėvui
mano tėvas nusišypsojo
maladiec, šitas bus žmogus
mano tėvas pagalvojo

mano tėvas vedėsi mane prie lango
ar žinai, sako mano tėvas

*kad niekas kitas šitam kaime neturi tokių langų
ant niekieno kito kiemo nestovi du traktoriai
taip sakė mano tėvas
aš stebėjau, langai do langai
traktoriai do traktoriai*

*reikia taupyti, sakė mano tėvas
užsuk vandenį ir išjunk šviesą
reikia taupyti, sakė mano tėvas
kai šaudė stirnas, kai pjovė joms galvas
kai kimšo dešras, kai traukė tinklais žuvis
ir krovė į sklepą konservas
reikia taupyti, gal užėiti karas
mislino mano tėvas*

*mano tėvas išvaikė kaimynus šautuvu
žmonės sakė, kad pasimaišė protas mano tėvui
tada mano tėvas užgėrė
vėliau mano tėvas privėmė
kibirą nešiau savo tėvui
gelbėjau savo tėvą
nes mano tėvas kojom nepaėjo
stačias nukrito ant virtuvės grindų
mama šaukė, *temk savo tėvą*
*a daba tokį paliksi?**

*mano tėvas
yra šito kiemo dievas
mano tėvui nepatinka šitas kiemas
jei negali savo kieme nusimyzti, tai čia ne namai*

jei negali plikas vaikščioti, tai čia gal kalėjimas?

ir šita nelipanti į traktorių boba, ne moteris

sakė mano tėvas ir rodė į mamą

ji nusigrėžusi nuo mano tėvo

į granštą nosį susukusi sėdėjo

mano tėvas naktimis nesugrįžo

šalia mamos nemiegojo

o kai miegojo, mano tėvas negavo

mano tėvas verkšleno

kad kažkas kažko nemylėjo

ir aš taip savo tėvą bandžiau mylėti

už mamą, už babą

už visą pasaulį atmylėti

aš tave myliu, nepasako mano tėvas

duoda dešimtinę. *protingai išleisk*, taria tėvas mano

galvok du žingsnelius į priekį,

mokina mane tėvas

galvoju ne du žingsnelius į priekį,

o visą šviesmetį apgalvoju, tėve mano

mano tėvas sako, kad iš manęs nekas teišėjo

mąstau kaip nei visi, kalbu kaip nė vienas

mano tėvas vėl sodina mane į traktorių

bet aš į kabiną nebelipu

mano tėvas sūnaus norėjo

gimė mergelė, o būtų gimęs vaikas

mano tėvas pasako

koliažas

dienų dienomis
tonų tonomis
žodžių liesų ir nemaistingų
duoda – aš nesoti vis

*bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla
bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla
bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla
bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla
bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla
bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla
bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla*

į ausį šneka
pila informacijos litrais
ir niekas širdies nepasiekia
nieko iš širdies nepasako

NEprarask savęs
NEpamesk
NEįklimpk giliau
kapanokis
susirask toliau
kertę kokią
KAD sugrįžtum
KAD tikėtum
KAD išgyvent galėtum

NORS VIDURY VIRTUVĖS
VIDURY NAKTIES
RODOS, STOVIU ANT
BEDUGNĖS
KRAŠTO BE IŠEITIES

parvešk man kalną šokolado
šandien vėl nešėkmę išgyvenau
trečią kartą iš eilės, manau
jau išvadaš daryt reikėtų
ir šokoladaš tam padėtų
paškebėjau, mane traukia škaudėti
šalduš taš pralaimėjimo škonis
Jei šaltį lengva su sumaišyti su skausmu
tai taip, matyt, buš ir su šokoladu

**jis mirė per karvamilžį
pažįstant senelį, to ir buvo galima tikėtis**

viskas savo vietoj

saulė nusileido vakaruos
žuvys nenuėjo miegoti
vabzdžius už lango
šikšnosparnis gaudo

kaip visada

viskas pagal ritmą ir režimą
nakty mėnulis kabo
tuoj pritrupins dangų žvaigždėmis
šikšnosparnis naktinį vabzdį sugaus
pelė įsidrąšinus virtuvėn įsibraus

**kaip ir kas vakarą
viskas savo vietoj**

mes trise gulim
apsikabinę tampriai
televizorių žiūrim

ir žinai, ką

man patinka mano bardakas
nukrautos lentynos
pabirę žurnalai
buities sukurtas siaubiakas
man visai patinka
mano sukeltas chaosas

ir žinai, ką

jame tiek daug laisvės
tiek erdvės be taisyklių
neaišku, kada keltis iš lovos
o gal nesikelti
gal pramiegoti pamainą pameluoti
prasnausti dieną
gal nevalyti dantų
nevalgyti sveiko maisto
gerti kavą vietoj vandens
šokoladą laižyti vietoj vitaminų
žiūrėti filmus vietoj žodynų
o gal dar kitaip

šandien man patinka mano bardakas
šandie aš jame visai laiminga
kažkieno kišenėse švilpia vėjai
kitur skamba metalas

ir žinai, ką

šandie man patinka vėjas
vėjas medžiuose
vėjas už lango
vėjas namuose
galvoje vėjai

Archeologiniai Tauragės *graffiti* radiniai

Varau po seniai apleistus Tauragės pastatus. Lietaus persisunkusi rudeniška žolė, braidau joje. Batuose – drėgmė, rankos šąla, bet fotkinu sienas iki tol, pakol nusėda telefono batereika. Ieškau piešinių ir užrašų, kadaise čia paliktų Tauragės jaunimo. Sakau „kadaise“, nes užrašai ant sienų minavoja laikus prieš kokius penketą ir daugiau metų.

Paskelbus *graffiti* paiešką socialiniame tinkle atsiliepė keletas tauragiškių. Vienas jų menininkas slapyvardžiu Martynas Auz. Jis pasidalino savo archyvo nuotraukomis. Kiti tauragiškiai davė nuorodas arba kryptis, kur būtų galima pasidairyti *graffiti*. Dalį piešinių pavyko rasti internetinėje paieškoje, nes kai kurie jų dabar yra sunaikinti. Užkalta, uždažyti, senas apgriuvęs pastatas J. Tumo-Vaižganto gatvėje, buvęs grafitininkų „drobe“, renovuotas. Daugiausia objektų radau pati, apgriuvusiame pastatų komplekse miesto paribuose.

Senose pastatų sienose aptinku tikrą grafitininkų irštvą. Jau dabar matau, kiek čia daug veiksmo būta tarp 2013–2017 metų. Grafitininkai kalba kodais, kalba angliškai, kalba hieroglifais, simboliais ir spalvomis. „Su Valentino diena, levute“, „She was like the moon, part of her was always hidden“, „Laisvė, žinoma, yra gerai, bet turėti šalia žmogų, kuris rūpinasi tavimi, tai kur kas geriau“ ir t. t. Metodinis keblumas, kai tampa nebeaišku, kur baigiasi vienas piešinys ir prasideda kito autoriaus darbas.

Mano Tauragės *graffiti* archyve jau dabar virš 50 piešinių ir apie 12 žodinių užrašų.

*Martyno Auz grafitis J. Tumo-Vaižganto 129 B., išnykęs.
Martyno Auz nuotrauka.*

*Martyno Auz grafitis Tauragės kariniame batalione,
2019 spalio 27 d., išnykęs. Renatos Karvelis nuotrauka*

***

Nuo 2019 metų rugsėjo mėnesio susirašinėjome su Martynu Auz, o vėliau gruodžio 11 d. susitikome pokalbiui. Paklausiau apie jo kūrybos pradžią Tauragėje. „Balandis turistas“ Bažnyčių g. Tauragėje greta „Vero Cafe“ kavinės atsirado 2019 m. kaip užsakomasis darbas. Daug Martyno darbų (automobilių aikštelė, „Liberty Beach“, „Taurų parkas“) puošia Tauragės įmonių fasadus, tai t. p. užsakomieji darbai.

Martynas Auz piešti ant sienų pradėjo mokykloje, nu-sižiūrėjęs idėją iš žurnalų, interneto. Pradžioje tai buvo taginimai, vėliau bandyta atkartoti sudėtingesnius stilius, įtrauktos spalvos, pereita į sudėtingesnes kompozicijas. Darbui pasirinkdavo nuošalias, apleistas vietas – nebaig-

tos statybos pastatas J. Tumo-Vaižganto g., „Tauragės mėsos kombinato“ tvora, Tauragės karinio bataliono pastatai, tvoros. *„Kartą mes su draugu piešiam sau dienos metu prie geležinkelio ir ateina apsauginis. Sako, ką jūs čia darot? Mes rimtais veidais sakom. Na va čia per Lietuvą su projektu važinėjam. Surandam apterliotų vietų ir gražiai ant viršaus nupiešiam savo piešinį. Tas ir patiki. Nu gerai gerai. Svarbiausia labai rimtai atrodyti.“*

Šiose erdvėse Martynas „treniravosi“. Jo aplinkoje atsirado daug entuziastų, kurie prisijungė prie *graffiti* veiklos ir kartu mokydavosi. Tarp grafitininkų iš skirtingų miestų draugystės pagrindu vyko kūrybiniai mainai. Pvz., tauragiškiai nuvyksta į Gargždus ir kartu su vietiniais piešia jų miesto erdvėse. T. p. ir į Tauragę atvykdavo gargždiškiai – čia palieka savo „žymes“. M. Auz imdavosi ir tarptautinių grafitininkų žaidimų pasikeitimo savo slapyvardžiais. Pvz., Tauragėje jis nupiešia *graffiti* ir pasirašo islando grafitininko slapyvardžiu, o Islandijoje tas grafitininkas ant savo miesto sienos palieka piešinį su Martyno Auz parašu.

Tauragėje trūko meninės ir kūrybinės aplinkos, todėl nuvykęs į didmiestį kaip Klaipėda *„galėjau giliau atsikvėpti. Kaip norėjau, kad mane kas pamokytų, parodytų, kaip reikia daryti. Dabar pats kitiems galiu parodyti.“* Apie kitus grafitininkus Martynas sako: *„Kai aš išvažiavau, tai Vaidas Visminas ėmė paišyti. Jis tą pandą prie morgo nupiešė. Tai jis vienas iš rimtesnių. Buvo daug tokių, kurie kokius du mėnesius patagina ir meta arba tėvai nebeleidžia. Nu man taip nenutiko. Kažkada mamai padėkojau, kad leido man piešti.“*

***Graffiti* man
primena bevardeę
liaudies kūrybą,
kur anonimiškumas
šiek tiek šiek tiek
šiek tiek šiek tiek
patiuninguotas.**

deadlainų prigauta

mano mintys paprastos kaip alaus bambalis
pilnas bambalis, tuščias bambalis, depozitas
judu link supaprastėjimo
globalizmas įvilko mane į maksimos maišelį
ypač gruodžio mėnesį
kai deadlainai ir buhalteriniai metai baigias
tada bus pildomos kiekybinės efektyvumo lentelės
o kur kokybė? kur turinys?
kas toks? tinginys?
atsakymas bus: alaus bambalis
pilnas bambalis, tuščias bambalis ir depozitas
viskas žiauriai paprasta
neišradinėk dviračio, nes jau yra hibridas
o elektromobilis stovi už kampo

Galimi variantai

Kupriukas bomžiukas užsilipa ant perpildyto buitinių atliekų konteinerio kalno. Atpažįstu jį iš tolo, nes su savim visur ir visada velkasi plastmasinėm gėlėm apkašytą tačkę. Jis toks vienas čia, pastebėjau. Daugiabučio šiukšlėse kupriukas bomžiukas randa nepraplėštos vištienos kulšį.

– Ačiū, ačiū.

Pasako ir pergalingai mosikuoja ore ta trofėjine mėsa. Pro šalį konteinerių einu, tai nusišypsau. Ir komplimentą priimu, nors ta vištiena tikrai ne mano. Aš paltus mėtau, sukneles ir batus. Šie įgauna kojas vakarais ir užplūsta Bažnyčių gatvę. Marširuoja nuo liuteronų iki katalikų. Pirmyn – atgal, pirmyn – atgal, kaip kokie kareiviai.

Magiškojo realizmo idėja įsismelkė į sąmonę visai. Kur einu, matau galimus variantus, o istorijos maišosi po kojomis kaip ėdesio meilikaujančios katės. Vakarais užmigti neina, nes „galimi variantai“ rašinėja žinutes arba kniaukia už lango naujagimio balsu.

Sugrįžta į darbo kabinetą truputį po trijų, kai šiaipusinio ir anapusinio pasau-

lių skirtis pati pati ploniausia. Tada atsuka visus senus čiaupus ir pasimiršta. Gaidžiui pragydus jamadudai jį su savimi pasiima, išsivelka pro kabineto langą orlaides. Vanduo plečiasi į visas puses, pakol įvyksta tvanas. Nojus, pažadintas signalizacijos, renka į savo laivą visų rūšių baldus, kad po visko galėtume atkurti praeitį.

Prieš Kalėdas reikia atsiskaityti... bibliotekai. Atiduoti litmenius, slemus, religijotyras, nors maratoną dar pasilakysiu. Kaip man patinka, kad čia taip greit ateina naujos knygos ir nėra begalinių eilių. Vienžo, neišnaudota ekologinė intelektualinė niša. Bibliotekininkė Galina šypsos,

*Mįslingasis žmogus Respublikos gatvėje,
2022 vasario 16 d. Arnoldo Vydmanto nuotrauka*

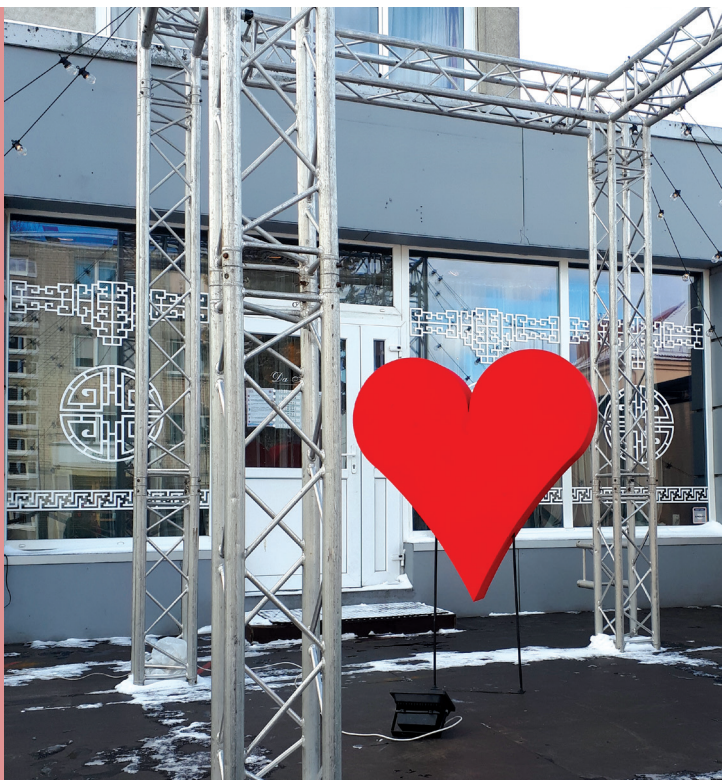

mudvi pajuokaujam, kad jos atmintis tarsi gyvas knygų fondas su integruota paieškų sistema, veikiančia net dešimtą vakaro, kai parašau žinutę.

– Turiu tokią knygą.

Galina ištraukia iš lentynos apačios Rupi Kaur „Pienas su medumi“. „Manau, ši knyga jums turėtų tikti“, – pasako.

Parsinešu poezijos stiklainiuką in namus, pro kurių langus matos liuteronų bažnyčios stogas, žydų liaudies bankas, apšviestas „Swedbank“ ažuolas ir visi kiti galimi literatūriniai variantai.

Vienas (m)eilėraštis

AŠ JUMS PASAKYSIU
KAD MEILĖ KAIP TYMAI:
KUO SENESNIS SUSERGI
TUO SUNKIAU PASVEIKSTI
(Autorius Eugenijus Šaltis)

meilė yra buitiakas, gal
yra pamišimo kartais
yra artumo savaitgaliais
skerdynių per pilnatį
(Autorė Renata Karvelis)

DABAR PILNATIS IR DAR
VALENTINAS ARTĖJA, KAŽIN
AR DAUG PAPJAUTŲ BUS?
(Autorė Liuda Daugėlienė)

*Širdis prie restorano „Da Feng“ 2021 vasario
13 d. Karantino draudimai neleido eiti
į restoranus, ribojo išvykimą iš savivaldybės.
Renatos Karvelis nuotrauka*

Užtat turėsiu dantį

Kai traukė pirmą prieš kokius 5 metus, skaičiau Tamošaičio zuikius. Pamenu ilgas kruvinas dančio šaknis ir kepurės ausis ant knygos viršelio (darbinis variantas buvo kiek kitoks nei dabartinis). Tokie keisti tekstai, mažne sapalionės, man tada atrodė. Nežinojau, kad yra eseistikos žanras.

Netekau pirmojo danties su Tamošaičio „Vien tik zuikiai naktį“. Važiuoju po to į Škotiją, užsimiršau, tačiau tuo pačiu apie ištrauktą dantį parašiau savo bloge intriguojantį tekstą. Ale novelė, su netikėta erotine pabaiga, turėjusia suklaidinti skaitytojus, norėjosi šokiruoti. Mano antrojo prarasto danties diena bus – vibracija galvoj ir varžtas galvoj. Dar balto ventiliatoriaus lubose pavadinimas iš M raidės, kurį per visą procedūrą bandžiau įspitioti. Tikrąją to žodžio prasmę, *man gręžė į galvą!*

O galva juk prasideda, kai išsižioji.

Sesutės davė vaistų, užsigerti, vis klausinėjo, ar bloga, ar silpna. Nesilpna, bet bloga. Man gaila savęs ir dar biški *piningų* gaila, ir apmaudu, kad visa mano euforinė didybė dabar gręžtuvo galvutėje į galvą man. Tokiose stomatologo kėdėse visi praranda statusus. Jie tiesiog klientai

su kiaurais dantimis. Norėjosi sentimentaliai verkti. Mano ašaros dabar primeną lietu, kurio retkarčiais reikia žemę pagirdyti. Pribridau, nuo gimimo dantys silpni. Norėjau rankos, kad palaikytų, nes aš tai palaikyčiau. Nors dantistas buvo žiauriai malonus ir kėlė pasitikėjimą, slapta gniaužiau plastmasinį ranktūrį lyg mylimojo ranką. Esu juk didelis žmogus, turiu grandiozinių planų – projektai, tyrimai, ekspozicijos, ekspedicijos, galerijos, meno centrai – bet va dantis. Kai traukia dantį ir suka varžtą, suabejoju. Kaži, ar gali būti žmogus tvirtas vienur, o kitur – suskystėjęs?

Vis laukiu, kada legaliai galėsiu verkti ir tai nebus laikoma silpnumu. Vis laukiu, kada galėsiu kalbėti(s) ne(įsi) žeisdamas.

Neseniai sužinojau, kad kova – tai neigiamas jausmas. O jei kova yra nuolatinė būsenas? Kova su kitu, su priešu, su sistema, su opozicija, su stereotipais, su kompleksais, su priešinga lytimi, su ta pačia lytimi, su vyresniu, su jaunesniu, su tėvais, su vaikais, su savimi? O jei tai K. O. Knausgārd kova už būvį būti kūrėju?

Parvažiavau iš Eičių sukniubusi mašinos salone. Tiek daug kovoju, kai kiti tiesiog plaukia pasroviui, nesiekia krikščioniškai pakeisti pasaulio. Tiems žmonėms pakako būti savimi, tikėti savimi, kalbėti už save. O jei kova yra nereikalingas? Jei mane bandantys pamokinti yra teisūs? Nieko nereikia ieškoti, galvoti, nes viskas išieškota ir išgalvota.

Bet mėgstu pati patirti tiesą

ir autoritetų vis mažiau.

Panašiai sakė ir A. Žagrakalytė.

Žavėjausi ja. Visi pylė į vieną pusę lyg susitarę, o ji, vienintelė iš būrio, kalbėjo tykliai ir taikliai. Mačiau, kaip savo iškalbą tarsi leliuką kokį pamažu išsūpavo, pasistypčiodama ant pirštų galiukų. Ant galo pasakė kažką didaus, globalaus, grandiozinio, nepykde velionio artimųjų, nors priminė, kad pažinojo jį kitokį nei visi čia pasakoja. Žiūriu į ją ir galvoju, nu ne kiekviena taip sugebėtų. Dažna iššauna ir apsiputoja ant vietos kaip koks neprancūziškas šampanas su savo pasyviuoju agresyvumu, bet ji, ta regimoji – gryna lyderė.

Velionis turėjo šešetą vaikų, tarpe dviejų žmonių ir nesantuokinį vieną. Pats buvęs tarsi nuo danties gėlimo, priklaus būdo lietuvninkas. Gal ir jis kovojo? Juokiamės su raudonplauke, paėjusios į šoną. Pritariu jai, tik keisti, tik nesuprasti laikmečio, tik išplaukę į paraštes, bet tenoriu tiesmukai pasakyti, kad prietrankos padaro didžius, vertus knygų darbus. Jie eina, rizikuoja, neduoda ramybės sau, šeimai, draugams, valdžioms ir šį tą pasiekia. Tada numiršta iš senatvės su visais būtinais nereikšmingais prisiminimais. Istorijoje tarsi nekrologe palieka gražūs faktai, datos, punktai. Raudonplaukė taria:

– Ką mums normaliems suprasti... Nors tau gal kiek kitaip...

Tada mačiau Sondrą raudonais batais, apie moteris kalbėjo per kovo 8 d. poezijos skaitymus. Kad mes jau turim teises, kad dabar apie moterų teises kalbėti – tai pasenęs vakar dienos reikalas. Problema – tarpusavyje pjaunamės, nesam solidarios viena su kita. Dabar problema yra solidarumus, nors atlyginimai tikrai mažesni nei vyrų. Esu

nusprendusi, kad 21 amžiuje porose nebegali vyrauti tradicinės valstietiškos visuomenės normos. Nė pro kur. Dabar turime būti partneriais, o tai reiškia, kad abu jaučiam, abu dirbam, abu mokomės, abu puošiame, abu rūpinamės namais ir buitimi, abu esam atsakingi ir niekas niekam nėra našta, nors nėščias gali būti tik vienas, kol kas.

Kai klausiau, koks jausmas, kai spardosi vaikas. Atsakė, tarsi tai sproginėjantys balionėliai pilve, bet man buvo kitaip. Vakar vairuoju mašiną į Klaipėdą, nes sumąsčiau, kad noriu būti kažkaip naudinga. Už mano nugaros sėdėjęs kelėnais minkė vairuotojo sėdynę. Nugara jutau ir tai buvo taip pat kaip kad vaikas pilve spardyti. Nieko super mandro, iš tikro. Vyrai galėtų taip sėdėti, už nugaros jiems daužytų į sėdynės atlošą ir jausmas būtų lyg spardyti kūdikis pilve. Žinau, kad yra išrasti simuliuojantys kūdikių judesnius ir net gimdymo sąrėmius aparatai-pagalvės, kuriuos vyrai užsidėti gali. Nupušimas, nes vis tik gamta biški kitaip sutvarkė. Bijau, kad galim perlenkti lazda su lygiavertiškumu tarp lyčių. Kažkur skaičiau/mačiau, kaip vaikas kraujuoja kartu su mergina, persilieja jiedu tomis dienomis.

Man kraujas nebėgo. Perplovė dantenas, o vėliau gražiai užsiuvo. Po dešimt dienų reiks siūlus traukti. Užtat turėsiu dantį. Ant sertifikato parašyta, kad duodama garantija visam gyvenimui. Šiaip nieko gyvenime negausi visam gyvenimui. Nei sveikatos, nei gyvenimo partnerio, nei materialinių dalykų, nei darbo, nei draugų ar artimųjų, bet dantį – gali.

Danties konstanta.

Karantino (savi)protestas

Aiščio Žekevičiaus eilėraštis apie pasaulio pabaigą išprovokuoja dviejų valandų diskusiją apie etnocentrizmą, kolonizaciją, peraugusią į globalizaciją, prioritetus, vertybes ir keičiamas upių vagas su bebravietėmis, kur man dėl to neskauda, nes butai bus pigesni. Būtume beveik susimušę, bet vėliau per skaipo kamerą pasibučiavome, kad viskas gerai, *still* esam draugai. Mūsų „Karantino grupės“ paskutinis nuotolinis kavageris prieš atšaukiant apribojimus.

Sugrįžti į save.

Kam reikalingi žmonės žmonėms? Kad patvirtintų, nuolatos patvirtintų mūsų egzistavimo faktą. Bijau, kad per karantiną ir saviizoliaciją nutirpo mano asmenybės kampai, tapau tik vartojantis ir veikiantis bukas organizmas. Valgau, miegu, dirbu, mokausi, mokau.

Visi bando per kompiuterio akutę sukišti knygas, žinias, buvimą kartu, spalvas, garsus, kvapus, bet neina. 100 procentų neina perteikti gyvo buvimo per kamerą. Štai ką atrandu per karantiną. Eidama į kultūros renginius aš noriu patirti, bet kai mokausi, kai sėdžiu paskaitoje, internetiniame seminare – kompo ir kompo kompanijos man

pakanka. Galėtų nuolatos mokymai būti organizuojami nuotoliniu būdu. Sėdėtų ne 30, o 200 žmonių ir klausytųsi. Taip Lietuvos periferija dalyvautų mokymuose, skaitymuose, konferencijose ir kt. Sutaupytume kuro išlaidoms, pastorintume ozono sluoksnį.

Kas yra pasaulio pabaiga? Kada ji jaučiama? Bijau, kad nei mamutai, nei dinozaurai, nei bėgantys nuo visuotinės destruktijos pradžioje nesuvokė, kad su jais vyksta istoriniai, nebeatšaukiami procesai. Jokio *undo* mygtuko nėra, ar ne? Taip ir aš. Nejaučiu iki galo, neigiu gal, nes nesuvoikiu iki galo, kas vyksta. Gal jei rodytų daugiau tų sergančių, jei per ekraną kvėpuotų viruso garais, būtų kitaip. Bet bėda ir ta, kad žiniasklaida ne tik suteikia informacijos, bet ir be reikalo jaudrina, be reikalo tirština spalvas. O žmogaus sąmonė tiesiog atmeta tą perviršį savisaugos labui. Nebežinau, kiek serga, pasveiko, pateko į mirtingumo statistiką. Nebeseku.

Kuriamos sąmokslų teorijos. Po kažkiek dienų karantino (kelinta šiandien, nebesuskaičiuoju) man pasakoja, kad stipraus viruso šiaip net nėra, kad valstybei paranku rodyti dramatiškus skaičius, nes tuomet ji gaus ES išmokas. Panašiai kaip su ekologiniu ūkininkavimu ar pasėliais, kai vienais metais nelijo. ES kompensuos gamtos padarytą žalą, nors nelietūs – natūralus procesas. Juk todėl žemdirbių bendruomenė maginiais ritualais, mėtydama vėlėms po stalu maistą, gerinosi protėviams, tiems, kurie žemėje pakavoti, kad nebūtų sausrų, kad užderėtų kitais metais derlius, kad jo nenuėstų svetimos karvės ar nenulestų špokai. Dabartiniai žemdirbiai nebevaikšto kaukėtais

ubagais po kaimą, o rašo ES paraiškas dėl kompensacijų. Efektyvumas didesnis.

Vėl suprantu per karantiną. Mano akiratyje dar buvo gana daug tuščiavidurių žmonių, negalinčių krizės laikotarpiu iškomunikuoti ką nors autentiško, nes jie *copy-paste*, o ne originalai. Tie, kuriais žavėdavausi, pasirodo, turėjo labai gražią formą, įvaidį. Iš tikro visokie menininkai, rašytojai, poetai – jie visuomet turi sodrų vidinį pasaulį, todėl karantinas ne tiek ir keitė tas būsenas. Žmonės, kurie save tapatina su išore, matyt, labiausiai sugriuvo, nes visa jų realizacija vyksta per maistus, nagus, šmutkes, keliones, įspūdžius. Kaip Samas sakė: „Skęstame vidutinybių jūroje.“ Argi ne jie ir skatina vartotojišką gyvenimo būdą? Pirk, pirk – patirk.

Paimsiu žalios mėsos gabalą, suvyniosiu į lavašą, užpildysiu padažo ir tėkšiu ant žemės. Sakysiu, štai lavašas, pats skaniausias pasaulyje. Ir ką, sakau, pabandyk per visas kebabines pervaryti ir visose atlikti identiškus veiksmus. Staiga žmonėms kils idėjų: „Jis kažką turi galvoje savo performatyviu veiksmu.“

– Taip, taip. Kaip su tais ant žemės padėtais akiniais galerijoje. Žmonės ėmė fotkinti tarsi meną, o, pasirodo, kažkoks žmogus juos ten netyčiom paliko.

Pala, kažkas paklaus, kodėl tu mėtai tuos lavašus ant žemės, gal maištauji? O tu atsakysi, kad tai protestas prieš vartotojiškumą, visuotinį atšilimą. Tavo performansas pavadinimu „Lavašas-kebabas“ persikels į kitus miestus, įgaus pagreitį. Fotografai gaudys tavo pasirodymus, kol galop tai taps tarptautiniu reiškiniu – tas lavašų mėtymas

ant žemės... Jau Paryžiuje tavęs niekas nebeįsileis, nes žinos, kad tu prognozuojamas, turi tendenciją lavašus mėtyti ant žemės ir į akis juoktis kapitalizmui (kaip Hatari „Eurovizijos“ konkurse 2019 metais). Tada išauš tavo aukso valanda. Užsienio žurnalistai kalbės tave. Tu sakysi, kad nėra lygių teisių protestuoti šioje demokratinėje sistemoje. Pasipils sekėjų gretos, prasidės globalus lavašų mėtymo proveržis. Gamintojai įžvelgs diskriminaciją, o gal net rasizmą. Sakysi, o ko jūs dešrelių nemėtot ant žemės, kodėl tik prieš lavašus esate nusiteikę. Ir išvis kodėl niekas nemėto ant žemės „McDonald’s“ mėšainių... Akivaizdu, tai amerikanizmo šalininkų įtaka.

Čia kažkur buvo apie meną. Kalbėjome apie Pollocką ir Warholą. Pollockas nemokėdamas piešti juk dažus taškė, o Warholas norėjo būti *just* žvaigždė. Taip tyčiom/netyčiom atsirado abstraktusis ekspresionizmas ir popartas.

O kokia tavo gyvenimo prasmė XXI amžiuje, karantiuotasis?

liaudiška odė mitiniam tauragės žvėriui

žodis ne žvirblis, žodis – tai tauras
 žvirbliu išskridęs tauru pargrįžta
 moki žodį, žinai taurą
 moki taurą, žinai kelią į tauragę
 bijai tauro neik į mišką
 tauro dėsnis
 tauro kojos trumpos
 su tauru sutapsi, toks pats patapsi
 ir bažnyčioj taurą sumuša
 tauras ne vilkas, į mišką nepabėgs
 vilką mini – tauras čia
 pasitaikė aklai vištai tauras
 pataikė kaip tauru į akį
 saugok kaip savo taurą
 žiūri kaip tauras į lašinius
 liko lyg taurą kandęs
 tavęs klausiu apie ragaišį, o tu pasakoji, kad tau-
 ras nugaišo
 ilgą iešmą bedrožiant, tauras kepsnį nuneš
 verkia tauras tinginio valgomas
 mokslo šaknys karčios, tauras saldus

tyli kiaulė taurą užknisa
ko tyli kaip taurą pardavęs?
visur gerai, kur tauro nėra
kitur ir tauras žalesnis
juokiasi puodas, kad tauras juodas
skęstantis ir už tauro griebiasi
prieš taurą nepapūsi
į taurą neįpilsi
tauras atsiranda su metais
neperšokęs griovio, nesakyk „tauras“
žodis ne žvirblis, žodis – tai tauras
moki taurą, žinai kelią į tauragę

„Įsimylėjęs tauras“. Renatos Karvelis nuotrauka 2021 lapkričio 16 d.

„Maša nori tauro“. Renatos Karvelis nuotrauka 2022 birželio 21 d.

Monologas po pokalbio su filosofu: kodėl jie vis dar nori perprasti menininkus?

po jurgos ivanauskaitės mirties buvo sukurtas dokumentinis filmas, taip dažnai nutinka. filme atsidūrė rašytojos kažkada daryti interviu, visokių video fragmentai iš laidų, iš kelionių, nuotraukos, autorių tekstų citatos, piešiniai, mat, rašytoja buvo ir grafikė. laidos autoriai papildomai klausinėjo žmonių, kad tie papasakotų apie jurgos ivanauskaitės tikrąjį, neafišuatą gyvenimą. reziumuojant filme pasakė, kaip išvadą kokią, kad jurga visą gyvenimą draskėsi, keliavo, kūrė, rašė, darė neįtikėtinus dalykus vien dėl to, kad jai trūko tėvo. kad rašytoja ilgėjosi to vyro savo gyvenime, kuris ją mažytę ant mamos rankų paliko.

ir viskas.

ir taškas.

vienžodžiu, per vieną akademinę valandą suarchyvavo visą rašytojos gyvenimą. suvedė jį į vienintelį tašką, paaiškinimą – ji neturėjo tėvo, ji augo be biologinio tėvo. viskas su ja aišku, supratom, galime įdėti į stalčiuką, ne-

bėr ko gilintis. visus jos gyvenimo paslėpsnius atvėrėme, visas spintas išknisome, visus palovius išžiūrėjome, visas jos paslaptis įminėme, su jurga ivanauskaite mums viskas yra aišku.

pamenu, regis, tai buvo 2007 metai, lietuvių kalbos mokytoja mums dvyliktokams sako, kad šįmet lietuvių kalbos egzamine galim laukti jurgos ivanauskaitės teksto, nes matai ji mirė, o komisija sudarinėjanti egzaminų klausimus gali tai panaudoti norėdama paryškinti autore, suteikti jai reikšmingumo. mokytojos veide matėsi grynas paviršutiniškumas. žmogus numirė, tai žinokitės, ji gali būti egzamine. mane tuokart stebino grynas pragmatiškumas, netgi mirtyje nebuvo nieko švento.

mokytoja sako, kad jai nepatiko filmas, nieko jame gero ji nematė. nespėju paklausti, o kaip tu jį vertini. ar per holivudinio filmo prizmę? bet tas filmas ne toks, jis meninis, vaidybinis, tai autoriaus išmislas. kad tokį filmą suprastumei, reikia įdėti šiek tiek intelektualinių pastangų: sužinoti autoriaus amžių, biografiją, darbo techniką, tikslus, paskaityti vieną ir kitą straipsnį apie filmo kūrimą. bijau, kad mokytoja težiūri tik amerikiečių gamybos hollywoodinius filmus.

religijotyros paskaitose netgi buvo atskira tema apie amerikonizmą, tai mažne kultas, kai vienos nacijos vaizdiniai užvaldo viso pasaulio rinkas. filmų industrijoje hollywoodas atkirtęs sistemą, veikia didžiulė sistema, įjungtos didžiulės žmonių pajėgos, butaforijos, scenaristai, hollywoodinė produkcija orientuota į greitį, į smūgį čia ir dabar. per

amerikonizmą, per simbolius, per vėliavos spalvos kelnaites visam pasauliui transliuojama idėja, ta pati, kad amerikoje yra gerai, kad ten svajonių šalis, kad ten gali būti laisvas. juk ir 19 amžiaus pabaigoje imigrantai į europą siuntė pozityviai nuteikiančius atvirukus apie auksu pertekusią ameriką šalį. nenorėdami atskleisti savo rupios realybės naujoje šalyje, jie prisidėjo prie ameriką kaip svajonių šalies idėjos populiarinimo. tie supermenai ne iš gero gyvenimo atsirado amerikoje, jeigu ką.

štai selas, atvykęs į tauragę naudojo plakate ameriką vėliavos fragmentą, kaubojišką kepurę. kam to? ką tai reiškia? taip, girdėjau iš „kitokių pasikalbėjimų“, kad ta kepurė kainavusi tūkstančius eurų. nu, tai ko neperki kokio lietuvių autoriaus darbo ir nepropaguoji lietuviškumą, o vis dar rodai masėms, kad *davai* perkam tas kas iš užsienio, importinio. taip, suprantu, kad y karta jau užaugusi su sotumo jausmu, o vyresni vis dar savo laimę rankiojasi *ipodais, apple, ferrari, gucci* ženkliais.

kas yra tauta? kas vienija tautą? kalba, tradicijos, papročiai, kultūrinės išraiškos kaip literatūra. lietuviai sumano kurti, dainuoti, rašyti. dalis pradedančių kuria anglų kalba. gal dėl to, kad joje atpažįsta savo potyrius? sakykim iš filmų, iš muzikos. tačiau save išreikšti giliausiai gali per savo kalbą. jaunos grupės ima kurti anglų kalba, suprantama, jie orientuoti bent jau į pabaltijo rinką. gyvename globaliame pasaulyje, lokalizacija yra labiau teorinė detalė, niekas dabar nebesiriša prie konkrečios lokalizacijos, nes pasaulis pasiekiamas per internetą, per telefonus,

mes jaučiam pasaulio pulsą čia ir dabar, kad ir kur bebū-
tumėme, kad ir miške, bet aš esu su visais tuo pačiu. tai-
gis, dainininkas ima kurti dainas, rašo tekstus anglų kalba,
žodžiai šabloniniai, jokių metaforų, nes tiesiog jie tūkstan-
čius kartų girdėti filmuose, reklamose, dainose, žaidimuo-
se... veikia automatizmas veik. po to matau tendenciją,
kad autoriai visgi ima kurti dainas savo kalba, nes atsiran-
da autentiškumo poreikis. kas aš esu visoje toje globalioje
kūrybos malalynėje? esu lietuvis, kalbu savo kalba, tad
pradedama kurti paraleliai ir savo kalba. lietuvių kalboje
yra daug metaforų, aišku, jos nyksta, šiaip lietuvis mąsto
gana sudėtingais mechanizmais. nors esu girdėjusi, kad
rytiečiai dar sudėtingiau mąsto, ko nepasakytum apie
skandinavus.

tad mokytoja rėžia be baimės būti sukritikuota, kad
jai filmas nepatiko ir taškas. nieko gero ji jame nematė.
ji nepastebėjo lietuviško konteksto, kurio praktiškai nėra
masiniuose kultūriniuose renginiuose, produkcijoje. ji ne-
pastebėjo lietuviškos unikalios idėjos, kuri buvo vystoma
filme. ji nepamatė aktorių darbo, ji nepamatė intrigos, kuri
vystėsi tarp vyro ir moters filme, kur kišosi anyta į santy-
kius, o tas beje, yra gana tendencinga tradicinėse lietuvių
šeimose. kai mokiniai užaugs, arba dabar, kai dar auga, jie
susidurs su tradicinių vaidmenų pasiskirstymais, su pro-
blemomis. filme apie tai kalbama, bet mokytoja šito nepa-
stebėjo, nes ji atėjo pailsėti po dienos rūpesčių.

kultūra yra traktuojama kaip poilsio, pramogų forma.
kultūros tikslas nebūtinai tik toks, per kultūros formas mes

jungiamės į vienį. tai klijai, prilipinantys mus vienas prie kito. baiminantis, kad lietuva išsivaikščios, mes grūdame į jauno žmogaus sąmonę amerikonišką produkciją, kad jis sėkmingai kurtųsi geresnės vietos vaizdinius, nors realiai tokių vietų pasaulyje nėra. visur gali būti gerai ir visur gali būti blogai. čia toks tarybinio žmogaus siekis, vaizdinys, kad kažkur yra geriau, kad kažkur mane gerbs, labiau, kad kažkur turėsiu geresnį statusą. taip gali būti, bet visur reiks dirbti, o integracija į kitą visuomenę ne visada yra lengva, kiti irgi nelabai nori svetimo – *brexitas* tai ir rodo, kad dėkui, mums jau pakanka darbo jėgos, situaciją valdyti norime mes patys. ta pati amerika, kanada, ausralija atsifiltruoja tuos, kuriuos norėtų matyti savo visuomenėje. jei tu daktaras iki 35 metų, prašom, esi laukiamas, jei tu kolegiją baigęs vadybininkas, *sorry*, mums tokių pakanka.

dar teko girdėti, kad va kitur tai žmogus yra gerbiamas, kad vyksta socialinis teisingumas, balansas, kad yra lygybė, kad pinigai yra proporcingai paskirstyti, jie cirkuliuoja proporcingai visuose socialiniuose sluoksniuose. lietuvių visuomenė aršoka kitokiems. kai sakau kitokie, tai dažniausiai tai asocijuojasi su mažumomis, tarkim, romai, neįgalieji, homoseksualūs asmenys.

tolerancijos tema tapatinama tik su lgbt bendruomenėje keliamomis žmogaus teisių problemomis, kad jos yra paminamos, kad dar nėra pakankamai teisinės, integracinės praktikos, kad homoseksualūs asmenys yra engiami, gali būti užpulti, kad iš jų yra tyčiojamas. gaila, kad mažesnių miestų homoseksualios orientacijos moksleiviai dar

besimokydami tiksliai žino, aš iš čia išvažiuosiu. varysiu į vilnių kokį, nes ten nėra taip baisu ir tamsu. matau juos ir galvoju, nu bliamba, gaila, kad tas žmogus savo talentą, potencialą išsiveža iš šios vietos po savęs palikdamas tuštumą. bet, žinoma, suprantama, kovos turi būti apylygės.

kalbam su vyru prie bangos apie toleranciją, kad bliamba, tikrai nu mūsų aplinka yra netolerantiška. man atrodo, kad ta netolerancija yra paviršutinė, nes niekam išties giluminiai kitas žmogus nerūpi. niekam nerūpi, kas su kuo eina miegoti. man net atrodo, kad mano aplinkos žmonės tik pasidvyty, kad jie tikrai nepultų muštis, o brolis, kuris gimęs 2000 metais, man atrodo, kad jis sau dėl tokių dalykų nekvaršintų galvos, jis jau augo aplinkoje pilnoje visokiausių idėjų, mūsų pasaulėžiūra tikrai yra kitokia.

sakau valdai, kad tolerancijos nebuvimas nėra tik lgbt bendruomenės problema. visiškai ne, aš nuo pat vaikystės jaučiau, kad mažo miestelio aplinka nelabai toleruoja mano požiūrio. vyresnioji karta bandė perlaužti, kad mąstyčiau standartizuotai, kad būčiau visiems suprantama ir aiški, kad būčiau sistemos dalis, kad nekelčiau papildomų klausimų. tolerancijos trūko dėl mano nepragmatiško požiūrio į pasaulį. pasaulis nesusiveda tik į pinigus, tik į išorę, kad pinigai mano kišenėje nebūtinai koreliuoja su laimės pojūčiu, prasmės pojūčiu, dvasiniu pilnumu. išties, vis dar ieškau optimalios gyvenimo strategijos, kuri geriausiai derintųsi su gyvenimo būdu.

kritikavo dėl jautrumo aplinkai, dėl to, kad esu rašytoja, kad menininkė, o kam tokie reikalingi? juk jie daugiau

plytų nepadės ant pamato, net gaminti uogienės nemoka. bet moka jungti į vienį žmones, lipdyti juos į būrį.

menininkas padeda burti tautą, išlaiko tautą viename.

nes jei jie būtų leidę man būti tokiai kokia aš noriu, jiems būtų reikėję įsileisti savyje papildomus klausimus, ar aš esu laimingas žmogus, ar yra kitokie galimi mano gyvenimo scenarijai. o juk tu nenori matyti, kad bliamba, gal savo gyvenime kažkur suklydai, kažkur ne taip padarei sprendimą, kad reikėjo visgi būti girininku, o ne elektriku. esu įtikinusi, kad ne pagal pašaukimą dirbantis žmogus visuomenėje ilgainiui ima parazituoti. tarkim, į gryną versliškumą linkęs dantų gydytojas sieks tik daugiau plombų į dantis sudėti. man taip ir yra buvę, poliklinikoje įdėjo plombą, atlaikė metus, lyg būtų turėjusi kokį galiojimo laiką.

kalbu su kitu mokytoju, kuris sako, kad dabartinis jaunimas labai jau pragmatiškas, draugauja tik iš išskaičiavimo, kad jų laikais, kai jie ėjo sovietinę armiją, tai buvo sistema, viskas buvo aišku, ir draugystė buvo stipri, ir jokių sutarčių nereikėjo, kad pasirašytum kontraktą, nes buvo žodis, mes vienas kitą globojome, jautėme pareigą užstoti lietuvį, draugą pagloboti, pasaugoti. mokytojas sako, kad norėtų, kad tie laikai sugrįžtų. atsakau, kad suprantu, visiems jaunystės metai atrodo patys šviesiausi, patys pozityviausi, aš tai nenorėčiau, kad sovietmetis sugrįžtų, nes man čia yra gerai, aš neturiu tų prisiminimų kaip jūs, mano prisiminimai yra susiję su laisva lietuva, manau, kad mano vaikas turės dar kitokį lietuvos, visuomenės vaizdinį, ir to-

lerancija kitokiam nebus jokia naujiena.

netoleruokim tik tingėjimo, susireikšminimo.

jaučiu iš aplinkos poreikį mane suprasti. tas norėjimas žinoti viską, išsiaiškinti yra toks netgi nepadoriai artimas, braunamasi tarsi į asmeninę erdvę. nemanau, kad mes turime viską vienas apie kitą žinoti. aišku viena – stebuklų nėra, yra butis, rūpesčiai, kūniški poreikiai, kurie būdingi visiems. tas norėjimas viską žinoti, tarsi orientuoja į tai, kad ši visuomenė dar tikisi, dar laukia stebuklo, dar mano, kad kitur žolė žalesnė. ar tai ne prieitos istorinės realybės atspindžiai, kai gyvenome tarybinėje aplinkoje, kai įvairūs visuomenės sluoksniai buvo akylai prižiūrimi, kai kgb buvo pilna draugų ratuose?

XXI a. žurnalnešystė

– Kodėl jūs perkat „Kultūros barus“? – Klausiu baristos, nes matau kaip nedrąsiai pildosi knygų bibliotekėlė greta dangtelių ir cukraus staliuko.

– Kai studijavau, ten rasdavau reikalingos informacijos mokslams.

– Žinokit, aš jums rekomenduoju geriau „Nemuną“ pirkti.

Ir primetu. Geras dizainas. Seka aktualijas. Kartą į mėnesį. Gera pradžia neįgudusiai auditorijai. Kavinukę apsidėję jauni pacaniukai ir panelės. Net apdovanojimą ši vieta gavo pernai metais nuo miesto jaunimo, kaip centras epicentras.

– Nesu tokio girdėjęs.

– „Kultūros barai“ labiau muziejiniams gal... Žurnalas skirtas solidėnei auditorijai, žinokit.

– Na, taip, bet žmonės pavarto, paskaito.

– „Nemunas“ dabar labai atsinaujinęs. „Kultūros barai“ rašo savom temom, o „Nemunas“ reaguoja į aktualijas. Dar kitą rekomenduoju...

Ir imu krapštytis savo tašėj, ten šviečias „Litmenis“. Žinojau, kad bus įdomus Cibarauskės tekstas, tad suskubau iš biblės pasigriebti pati pirmoji.

– Štai, „Literatūra ir menas“!

Barista susidomi ir išsitraukia telefoną.

– Duokit nusifotkinsiu.

Žiūriu į jo akis, jose smalsumas. Ryt varau su tašėm, katroj ir „Nemunas“, ir „Duryš“, ir „Litmenis“, ir „370“, ir „Metai“, ir „Šiaurės Atėnai“, ir „Dešra ant žaizdos“, ir tie patys „Kultūros barai.“

Savotiška 21 a. žurnalnešystė.

Recenzija po blatu

Mindaugas Černeckas, Sigita Flaksienė, Juozas Petkevičius. Fotografijų paroda FOTOJŪRA PINHOLE, 2020 liepos 20 d., Tauragės krašto muziejus „Santaka“, Tauragė

Fotogalerijos bokšte liepos 20 dieną atidaryta 22-jų fotografijų paroda, skirta galerijos 20-mečiui paminėti. Šiam tikslui trys tauragiškiai, Mindaugas, Sigita ir Juozas, kūrybiškai suartėjo, pakol paruošė *pinhole* technika atliktą fotografijų ciklą. Proceso pradžioje juos vienijo idėja – įamžinti analoginiu metodu lankytinas miesto vietas. Galiu pasakyti, kad ši mintis nepasirodė itin originali. Skęstant skaitmeninių vaizdų gausybėje, miestas ištyrinėtas iki plytų ląstelių. Geriausi kampai jau atrasti, nu-fototkinti/nu-pleškinti. Tai yra tiesa, jei orientuojamasi į vaizdą, t.y. turinį, bet visai kas kita, jei procese svarbus tampa pats fotografavimo metodas.

Paklausus parodos vyrijos, kurgi daugiausia svorio nusėdo kūrybiniame procese į metodą ar į vaizdą, jie atskleidė, kad šioje parodoje daugiausia energijos dėjo į *pinhole* metodo įvaldymą. Kaip rašoma parodos anotacijoje: „*Pinhole* – nesudėtinga fotokamera, kuri neturi objektyvo, tačiau turi adatos galiuko dydžio ertmę, kuri atstoja diafragmą F160, F126. Nors kameros veikimo principas nėra

sudėtingas, tačiau vaizdui užfiksuoti tenka pasitelkti fotografijos laborantams reikalingas žinias.“ Per parodos atidarymą Sigita, fotografų trio moteriškoji pusė, minėjo, kad pirmąkart išbandžiusi analoginį fotografavimą, pakliuvo į raudonąjį kambarį, kur pilstant įvairias chemines medžiagas, ryškinamos nuotraukos. Moterį šis fotografavimas intrigavo dėl iki tol neįvaldyto vaizdo išgavimo būdo.

Kartą teko girdėti pokštą apie juostų ryškinimą patamisuose, kad tai popavojingė veikla, vedanti į „prikabiavimo skandalus, aprašomus spaudoje“. Chi, chi, chi. Tiesa, šis juokelis turėjo konkretų kontekstą. Neseniai kilęs #metoo judėjimas išryškino VDA problemines dėstytojų ir studentų bendravimo ydas (!). Tenka pripažinti, kad laukiant ryškėjančio vaizdo raudonoje šviesoje mintyse plyksteli hollywoodinių filmų sukurta nekantrios būsena. Matai kaip baltame popieriuje ryškėja objektų kontūrai, bandai atspėti kas tai. Tomis sekundėmis fotografavimas tampa kažkas išties prasmingo. Tiek daug dirbi, todėl šitai tikrai turi būti verta, galvoji. Skaitmeninis fotografavimas, pagreitinęs nuotraukos infliaciją, neverčia labai daug galvoti apie jos vertę, mat galima tą patį objektą fotografuoti iki tobulai išbaigto vaizdo, o analoginiai metodai yra sąlyginai brangūs, grąžina prie lėtumo. Ar 21 amžiuje tai regresas? Nepasakyčiau. Netgi priešingai. Dalis visuomenės dėl įvairių priežasčių atsigręžia į praeitį, ieško joje įkvėpimo dabarčiai. Dabarčiai, kur „didmiestyje gyvenančio žmogaus smegenys per dieną gauna tiek informacijos, kiek Viduramžių žmogus gaudavo per visą gyvenimą“. Argi fotografuoti lėtai nebus prabanga gyventi lėtai?

Tyrinėjant fotografijų seriją „Fotojūra Pinhole“ beveik neina atskirti, kuris sukurtas vaizdas yra konkretaus autoriaus. Padedančių identifikuoti kūrėją užrašų nepalikta. Pradžioje spėlioju. Bandžiau atrasti kažkokį specifinį Mindaugo ar Sigitos braižą. Jei pirmasis įamžino sūpynės metalinę konstrukciją, tai ir likusiose fotografijose reikia ieškoti geometrinio braižo? Nieko panašaus. Nepataikiau, nes kita fotografija, kur kabelių kryžiuje stovi katilinės bokštas jau Sigitos darbas. „22 fotografijų serija pasakoja apie mistiškojo Tauragės apylinkių stebėtojo pasivaikščiavimo Tauragės gatvėmis ir apylinkėmis. Kiekviename žingsnyje sutinkamos architektūros, miesto infrastruktūros ir gamtos kompozicijos atskleidžia stebėtojo koncentraciją trijose temose: miesto daugiasluoksniškumas, urbanistikos objektų santykis su gamta, architektūros palikimas“. Autoriai, gavę pradinį stimulą fotografuoti lankytinas Tauragės vietas, palengva individualizavo kūrybinį procesą. Pasiskirstę fotografuotinas „teritorijas“, nejučiomis savaip pakreipė objektų paieškas. Kas įdomiausia, kad Sigitai „nuotraukose be žmonių“ natūraliai veržėsi... tie patys žmonės: dvejuose darbuose jie yra užfiksuoti. Mindaugas aktyviai naudojamose miesto erdvėse atrado net savotiškų subkultūrų pėdsakų, kas jį kuriam laikui masino kaip pagrindinė kūrybinė varomoji jėga. Juozo vizijoje ryškėjo iškreipti architektūros linkiai. Bandymai vienoje nuotraukoje sutalpinti visą pastatą, pvz. liuteronų bažnyčią. Galbūt tai bus subjektyvu, nes recenzija tai po blatu, tačiau serijos fotografijose pavaizduotos fizinės vietos tarsi su

išstrintu emociniu krūviu. Čia šviežia sąmone, be priešistorės tyrinėjami miesto vaizdai, leidžiama „pažvelgti į mus supantį pasaulį per mistiškojo stebėtojo prizmę“.

Po parodos sulaukiau mesendžeriu pakviesto tauragiškio žinutės: „Kol kas paroda paslaptis, patiko, vienas darbas su mišku, kuo ilgiau žiūrėjau lyg pats būčiau. Visumoi nejprasta, lyg realu bet ne taip kaip akis sako, dar virškinti“ (kalba netaisyta). Asmeniškai man paveikiausi darbai buvo tie, kurie vertė tyrinėti, davė erdvės interpretacijoms. Atkreipiau dėmesį į kvadratinių fotografijų pozicionavimą stačiakampio rėmo atžvilgiu. Kaip Juozas vėliau paaiškino: „Toks įrėminimas suteikia bendram vaizdui dinamikos.“ Fotogalerijos bokštas yra parodoms netradicinė vieta.

Prieš 20 metų įkurta galerija galėjo būti ir kitur. Apie galerijos Tauragėje atsiradimą proginės parodos atidarymo metu kalbėjo jos sumanytojas ir įkūrėjas, muziejaus direktorius Romualdas Vaitkus. Buvo įdomu išgirsti, kad anuomet dairytasi ir į dabartinį Humanos pastatą Vytauto gatvėje. Ne kartą pamaniau, kad šis objektas tikrai puikioje vietoje. Ne tik dėl gatvės judrumo, bet ir dėl paties pastato daugiastogelinio sumanymo. Jau ne pirmą kartą tenka nugirsti iš kultūros lauko dalyvių pastebėjimų, kad Tauragėje būtų poreikis rasti didesnėms parodų erdvėms vaizduojamajam menui, ne tik fotografijai, eksponuoti. Prisimenu savo ex-kolegos telšiškio skeptišką požiūrį į Telšių centre įrengtą vasaros estradą ant Masčio ežero kranto.

– Kam to reikėjo? – Jis klausė. – Juk nieko nevyksta, be reikalo pinigai išmesti.

Šioje vietoje aš su juo nesutinku, nes tuščioje vietoje nieko ir nevyksta, o jei nesidomi, tai ir nematai. Kultūra persipildžiusi aplinka yra ta aplinka, kurioje generuojamas ekonominis gėris, jei mes jau kalbame pragmatiškai. Įmatyti galimybes tuščioje vietoje yra toliaregiška, iš tiesų. Sveikinimai jubiliejaus proga fotogalerijos įkūrėjui, Romualdai, išlaikiusiam idėjinę liniją iki šių dienų.

Tauragiškių apie Tauragę sukurta Tauragėje – tai fotografijų paroda „Fotojūra Pinhole“, skirta galerijos 20-mečiui. Analoginis fotografavimo metodas simboliškai gražina fotoklubo veiklą į jo ištakas, vėl užduoda tą patį klausimą: ar reikia fotografuoti? Jei taip, tai kaip?

Kultūrinis difuzionizmas

Ponas Z. sako, jau eidamas link išėjimo:

– Mačiau turėsit renginį.

– Taip, autorinis vakaras, – sakau.

– A ten tik jaunimui?

– Nu ne, poezija yra visiems.

– A, tai galim ateiti?

– Žinoma, – sakau. – Ar nebijot keiksmožodžių? Biški jų bus.

Ponas Z. susimuisto ir kažką lepteli, duodamas suprasti, kad aš, ta malalietka, net nesuvokiu, kiek jis per savo gyvenimą yra matęs ir ko tik negirdėjęs.

Ateina ponas Z. į renginį, klausosi, įgyja čiabuką „Poems after sex“. Artinasi prie manęs po visko, nori lygu autografo.

– Nu, a neišgąsdinau su savo kūryba?

– Tikrai ne, – atsako jis. – Kai kur nesutinku, kai kur sutinku. O kas čia?

Ponas Z. rodo į mano kaklo papuošalą iš tekstilės, ta pytą dažais, ant jo didžiulė simbolinė akis „ale, matau jus“.

– Čia mano papuošalas, pati pasigaminau.

– Kaži, a būtų galima jį padaryti kitaip? Dar nesu tokio matęs.

Tą akimirką dingteli Pablo Picasso išganingoji frazė apie tai, kaip geri kūrėjai skolinasi, o geriausi – vagia.

Jaučiu panašiu būdu kadaise per prūsus iš olandų į Žemaitiją atkeliavo medinės klumpės.

Egzistencinis ritualas

Sniegas pilkas gatves nušviesino, todėl ir karantinas, rodo, tuoj baigsis. Einu Respublikos gatve, kur biblioteka, kur knygos, kur kavinukė vis dar uždarytomis durimis. Kada ji atsidarys, pagalvoju. Mano mėgstamiausi EINAM KAVOS pašnekovai savo namuose dabar, geriausiu atveju prie ekranų saugiai stebi pasaulį. Keturių sienų izoliacijoje kuriasi savaip išgyvenamos pandemijos tikrovės. Kiekvienam vis kitaip, mąstau ir prisimenu tolimą tolimą giminaitį, užsikrėtusį ir nepasveikusį.

Kojos smenga į sniegą. Nepažinojau jo labai, tik kartą netyčiom užėjau į namus su rinkiminiais lapeliais ir išsišnekom, kad musietais būsim giminaičiai – pavardės tos pačios. Prisimenu Mikalojaus Vilučio žodžius apie laimės jausmą. „Ko liūdi? Juk aplink tiek daug žmonių, kuriems yra daug blogiau. Tai ar aš turiu būti linksmas vien dėl to, kad kitam dabar blogiau už mane?“ – svarstė dailininkas savo knygoje „Tortas“. Džiaugtis, kad kitam yra blogiau, neperspektyvi motyvacija nei karantino metu, nei šiaip gyvenime. Ką sau kartoti, kai vyrauja foninė įtampa? Kokią veiksmingą mantrą pasirinkti? Kaip save raminti? Kažin,

kaip save ramina tie, kurie dabar kaip ir aš gyvena apribojimais? Parašiau žinutes – atsakė.

ATSAKYMAI:

1. Raudonas lūpdažis ir suveltai plaukai, džiazas ir pižama. Viskas gerai, greitai galėsiu pakviesti šokiui savo batelius.

2. Viskas praeina, ir šitai praeis.

3. Netolimoje ateityje turiu tiek tam tikrų darbų, tiek suplanuotų įvykių, jie leidžia kiek ramiau žiūrėti į dabartinį laikmetį bei laukti.

4. Šiandien negali išeit susitikt su draugais tam, kad galėtum Palangoj vasarą kaštavot vaflius su šokoladu ir pabarstukais.

5. Kada nors vis tiek viskas pasibaigs. Jauni miršta rečiau. Prasirgti ir nėra blogas variantas.

6. Vakar galėjo būti blogiau. Šiandien vis dar esu. Įdomu, kas bus rytoj?

7. Laikykimės, viskas bus gerai!

8. #everymomentmatters

9. Slaptažodis-Sveika2021

10. Viskas savo laiku arba truputį vėliau.

11. Viskas gerai, kas gerai baigiasi.

12. Esu moteris, kuri rūpinasi savo sveikata ir grožiu. Esu mama, kurianti ryšį su savo vaikais. Esu šeimininkė, puoselėjanti savo namus. Esu asmenybė, auginanti savo talentus. Esu nuolat tobulėjanti profesinėje srityje. Esu finansiskai nepriklausomas žmogus, kuriantis savo gerovę.

13. Viskas praeina, o tu atsikeli ir varai.

14. Ai nu dzin, nieko nepadarysi. Kada nors tai pasi-
baigs.

15. Yra buvę blogiau ir dar bus.

16. Viltis tyloje. Kartais pagalvoju, bet va, ne lyg, „pri-
sišaukiu“, ima ir išlenda Renatos „ADATOS“, tarsi skiepy
švirktas su vis, iš kažkur atsirandančiais, naujais pasiū-
lymais, neleidžiančiais nei numirti, nei užgesti kūrybiškai.
Lyg Kalėdiniais vakarais kurstomas namų ŽIDINYS, sujun-
giantis aplink save, kažkur, netoli, išsibarsčiusias dar gyvas
dūšes. Reikia to JUNGIAMO sakų kvapo, to žinojimo, kad
ne viską prarandame dar... Niekas nežino, kas bus. Bet ži-
noti, kas dar YRA – tai egzistencinis ritualas, be kurio mes
tiesiog nugaruotume, ištirptumėm, išnyktume erdvėje....

17. Raminu save, kad vasarą pavyks ištrūkti pakeliauti.

18. Ateik, ramybe, paglostyk širdį. Ateik, paguoda, pa-
glostyk galvą. Ateik, Likime, linkėti laimės.

19. Pavasaris tikrai ateis.

20. Sakau „vienas“ prisiminti kiek laiko nuo praeito
karto, kai tai sakiau paskutinį kartą. Tarsi tas laiko skir-
tumas dingsta ir atsiranda laikinumo požymis, kaip greit
slenka laikas.

21. Jei bus sunku, galiu nusipirkti tą gigantišką sieninį
veidrodį iš „Senukų“ už 98 eurus arba 20-ies metrų LED gir-
liandų kambariams iš „AliExpress“.

22. Mano siela dar gyva...

23. Visos emocijos, jausmai ir nuotaikos šiuo laikotar-
piu yra normalu.

24. I tas praeis.

25. Dabar gyvenu taip, kaip reikia gyventi DABAR.

26. Dabar pats laikas pradėti, padėti, nes jau nebežinai rytojais. Kol gali, kol gali, kol gali ir kol labai dar nori, kol plaka neramioji širdis. O šiaip ji rami. Ką tik mesendžeriu kalbėjau su linksma 87-erių Mama. Baterijas viena kitai pakrovėm!

27. Pagaliau galiu, o gal ir vėl turiu, pabūti su savimi...

28. (tyla)

Spontaniškoje šeštadienio apklausoje dalyvavo 28 tauragiškiai. Mesendžerio programėle jie man atsiuntė atsakymus: žodžius, sakinius, pastraipas, kuriomis guodžia save per karantiną.

O ką tu sau sakai?

Jūsų akyse nėra ašarų

Jūsų akyse nėra ašarų, pasako gydytoja, kai aš žiūriu pro langą ir tyrinėju horizonte stovinčio namo fasadą. Sutrinku. Gal ir gerai, kad mano akys be ašarų, nebus ko verkti. Akys išsausėjo nuo buto oro, nuo spoksojimo į ekraną. Akys pradeda veikti 8:00 ir užsidaro tik vakaro dešimtą. Nuo kaukės nešiojimo, iškvepiamas pro tarpelius oras prasikošdavo pro blakstienų grotas. Kramtyti mėtinę gumą ir nešioti kaukę vienu metu neįmanoma, ašaroja akys. Nustojau dažytis, nes nė vienas tušas nelaiko. Nustojau nešioti ilgus auskarus, nes kaukės gumelės trukdo. Man patinka mano akys. Jos sveikos. Jos stiprios. Skaitau daug knygų, skaitau kartais patamsėj ir nieko, ir viskas joms gerai, ir vis tiek jos mato.

Pro langą matau kitą daugiabutį namą. Juos čia sovietmečiuos sustatė greta vienas kito, nes reikėjo darbininkams butų, o darbininkų gamykloms, o gamyklų valstybei, o valstybei mėsos ir plytų, o mėsos ir plytų žmonėms, o žmonėms reikėjo gyventi, todėl statė butus. Jų daug reikėjo, reikėjo centre, kad būtų patogų. Mažos virtuvėlės tokiuose butuose tam, kad moterys būtų išlaisvintos iš buitinės gastronomijos vergijos. Pagal idėją visi turėjo sėdėti restoranuose ir kavinėse, tiksliau, ne sėdėti, o valgyti, o po to dirbti, nedykaduoniauti.

Priešais langą, kieme matau rūkantį vaikiną. Vos keli laipsniai lauke, o tas vis su tuo pačiu džinsiniu plonyčiu švarkeliu. Žinau aš jį, esu jau mačius anksčiau Prezidento gatvėj, prie garažų mindžikavo, laukė kažko. Blondinas, du metrai be kaklo, džinsinis nuo galvos iki kojų, lyg būtų teleportacijos būdu atkeliavęs iš praeities madų, kai ant bangos buvo džinsas. Auskaro rinkis su nukryčiuotuaju vienoje ausyje tabalavo. Rankose laisvės simbolis – cigaretė, ir toks purtantis. Nesuprasi, nuo šalčio ar pachmieio. Prie stovinčio dvimetrinio priėjo vyresnė moteris su maksiminėm pilnom tašėm. Nors vaikiną jau nebebuvo

vaikas, tačiau moters kūno kalba transliuote transliavo – jis priklauso man. Vaikai visada priklauso tėvams, iki pat senatvės.

Vaikinas staiga pasisuko į mane nugara, paėmė iš mamos tašę ir jiedu nuėjo gatve. Man patinka mano akys. Jos sveikos. Jos stiprios. Skaitau daug knygų, skaitau kartais patamsėj ir nieko, ir viskas joms gerai, ir vis tiek jos mato. Ant džinsinio švarelio nugaros didelėmis raidėmis buvo parašyta *Live or die*, „gyvenk arba mirk“. Gyvenk arba mirk, gyvenk arba mirk, lyg būtų taip paprasta, lyg būtų taip paprasta gyventi arba mirti.

*„Tikras Pompidou muziejus“ Dariaus ir Girėno gatvėje,
2022 gegužės 20 d. Renatos Karvelis nuotrauka*

Be pavadinimo

bandau savo liūdesį suvalgyti išsėdėti ant sofos po to išvaikščioti perskaityti žurnaluose suprasti suvokti įdėti į šaldytuvą o po to išimti išvirti vėl suvalgyti nuplauti mineraliniu užsigerti kava išvėdinti pro langą su miesto smalkėm mano liūdesys nesitraukia apraukia taliją kilometrais epitelio kur šaknų svogūnėliais nusidriekia laukas juodai pražydušio ilgesio daržo gale miega žydų mergaitė apsiklojusi samanom kai raunu piktžoles ji pasisveikina

Tauragie nieka nie

Po renginio muziejaus lankytoja kalba. Kaip gaila, sako ji, kad tiek mažai žmonių atėjo, aš draugėm sakiau, einam kartu, bet jos eilinį sykį padejuoja, kad „Tauragie nieka nie“. Tokių arba panašių žodžių kartais vis nugirstu.

Dažnai atrodo, kad patys tauragiškiai itin susirūpinę, kur tuo metu yra likę miestiečiai, kodėl nesirenka vakaro praleisti kultūriniame renginyje – juk pasiūla ir įvairovė vis gausėja.

Žinau, kur yra tauragiškiai. Ogi, labdarynuose! Taip, pamenu savo nuostabą, ištikusią prieš porą metų dėvėtų rūbų parduotuvėje. Įėjusi į vienos jų vidų, sustingau iš nuostabos. Per pietų pertrauką ankštoje parduotuvės patalpoje tarp perpildytų rūbų pakabų dūzgė įvairiausi žmonės. Ir vyrai, ir moterys, ir jauni, ir seni, ir regis, mažai turintys, ir, atrodo, pasiturinčios ponios.

Iš susikaupusių jų veidų aiškiai matėsi, kad naujo asortimento atvežimo diena buvo lauktas dalykas mieste. Narstydamą tarp pakabų, slapta dirstelėdavau į žmones. Spėliodavau, ką jie dirba, kokie jų interesai, ką reiktų padaryti, kad jie ateitų į mano organizuojamą renginį. Visi veidai buvo nauji ir nematyti, nes etatinius muziejaus renginių lankytojus jau atpažįstu.

Kaip tik šįmet Lietuvos kultūros taryba pristatė tyrimą „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“, kuriame suklasifikavo regioninius kultūros paslaugų poreikius. Tauragės regionui prilipdyta nauja etiketė – čia mažiausiai dalyvaujančių ir linkusių dalyvauti kultūrinėse veiklose. Tik 31 proc., lyginant su Lietuvos vidurkiu, t. y., 45 proc.

KOG instituto tyrimų ir įžvalgų vadovė Rūta Matulaitienė, parengusi ataskaitą, detalizuoja, kad Tauragės regiono gyventojai patys nedalyvauja kultūroje ir turi mažesnę ratą kartu einančių į kultūros renginius žmonių, todėl neturi su kuo jų aptarti ir pasidalyti įspūdžiais. Kitas reikšmingas akcentas – kad kultūros Tauragės krašto gyventojų gyvenime tiesiog yra mažiau, nes taip jiems įprasta nuo mažų dienų. Tokį toną, anot pranešėjos, uždavė nepalankus kultūrinis kontekstas. Net 42 proc. Tauragės regiono gyventojų užaugo nepalankiame kultūriniam kontekste – tai yra didžiausias rodiklis Lietuvoje (vidurkis – 27 proc.).

Tauragės regiono kultūrinė padėtis tampa unikali visos Lietuvos atžvilgiu, mat kitas tyrimas irgi sufleruoja panašias tendencijas. Šių metų kovo 26 d. Lietuvos kultūros taryba kartu su Nacionaline kūrybinių ir kultūrinių industrijų asociacija ir Ateities visuomenės institutu virtualiai pristatė tyrimo „Menininkų socialinės ir kūrybinės būklės vertinimas“ rezultatus. Remiantis šiuo tyrimu, Tauragės regionas – tai mažiausiai menininkų turintis regionas Lietuvoje. Menotyrininkė, prodiuserė, Kultūros ir meno tarybos prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos narė Goda Giedraitytė diskusijos metu reflektavo ir išskėlė klausimą

apie Tauragę ir kaip jaučiasi kūrėjai, kaip jie gyvena mažuose miestuose.

Galiu atsakyti, mat pati atlikau etnologinį tyrimą. Vytauto Didžiojo universitete šįmet apgyniau magistro darbą pavadinimu „Šiuolaikinių menininkų tapatybė: Tauragės atvejis“ (vadovė doc. dr. Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė), tyrimo objektas – Tauragės menininkai. Metodas – pokalbiai pagal iš anksto paruoštą klausimyną.

Menininko sąvoka nėra iki galo apmąstyta. Istorinis kontekstas menininko terminą siejo su skirtingomis laikmečio diktuojamomis reikšmėmis. Savo darbe naudoju tokią menininko sąvoką: „Menininkas – tai kuriantis asmuo, kuriam esminis poreikis yra kūryba, kuris savo meniniuose sprendimuose remiasi autentiškumo paieškomis, kuris yra meno lauko dalyvis.“

Tauragę kaip geografinė vieta tyrime menininkus sieja visų pirma kaip kultūrinė erdvė, kurioje jie vienaip ar kitaip reiškiasi (organizuoja kūrybinius vakarus, renginius, eksponuoja parodas ir kt.). Vieni jų čia šiuo metu gyvena, kiti jų yra iš čia kilę ir grįžta, kad periodiškai dalyvautų kultūrinėje veikloje. Visi tyrime dalyvavę menininkai 2019–2020 metų laikotarpiu yra pristatę savo kūrybą Tauragėje. Per interviu menininkai nurodydavo kitus Tauragėje kuriančius asmenis, taip, naudojant sniego gniūžtės principą, palaiptiui prasiplėtė pateikėjų ratas.

Apibendrinant galima sakyti, kad Tauragės menininkams neretai trūksta tradiciškai suvokiamo išorinio patvirtinimo, kuris paliudytų apie jų turimą menininko statusą. Tokiu išoriniu patvirtinimu gali būti pinigai, gaunami už

kūrybą, meninės veiklos dominavimas dienotvarkėje, pozityviai vertinami, aiškūs kūrybos rezultatai. Tauragės mieste dėmesys menininkams yra labiau fragmentiškas ir proginis nei sistemingas ir nuolatinis. Vien tik honorarai nelemia buvimo ar nebuvimo menininku. Tie pateikėjai, kurie jaučiasi realizavę save, atradę savo kūrybinę išraišką, skyrę tam pakankamai laiko, investavę į savo kvalifikaciją, – jie nebesvarsto, ar yra menininkai, jiems jau nereikia išorinio patvirtinimo. Didžioji dalis jų savo karjerą sėkmingai vysto nacionaliniu lygiu. Tačiau aiškiai matyti, kad dalis pateikėjų yra nenurimstantys ieškotojai. Jie aktyviai ar pasyviai siekia save įtvirtinti kaip menininkus, pirmiausia – psichologiniu lygmeniu, nes norėtų save išreikšti kūrybinėje veikloje ir (ar) iš meninės veiklos išgyventi.

Tauragė kaip namų vieta jauki jauniems menininkams. Čia jie sulaukia labai daug palaikymo ugdymo ir kultūros įstaigose. Tiesa, išvykus iš Tauragės, panašu, reikia iš naujo išsikovoti savo pozicijas, o tai kelia vidinę įtampą, nes menininkų rinka didžiuosiuose Lietuvos miestuose perpildyta.

Nors savo tyrime nekėliau uždavinio ieškoti priežastinių ryšių, vis dėlto kalbant su Tauragės menininkais išryškėja nepalankiai organizuojamos Lietuvos kultūros politikos problemos, ypač periferijos atžvilgiu, komplikuotas pats Tauragės istorinis kontekstas. Tai daugiakultūris kraštas, per pasaulinius karus du kartus netekęs didžiosios dalies paveldo objektų, papildomą įtampą visuomenėje kelia pasienio gyvenimo aktualijos, jaučiamas ilgalaikis galios pozicijoje esančių asmenybių poveikis, pramoninio

miesto tapatybė ir kitos aplinkybės veikia čia gyvenančius menininkus.

Pateikėjai įvardija, kad paprastai menininkams turėtų būti būdingi aukšti moraliniai ir dvasiniai idealai, svajingumas, introvertiškumas, susikoncentravimas į savo vidų, tačiau Tauragės miesto kultūrinis kontekstas veikia priešingai. Idealų čia nedaug. Mokyklos lankymas kartais tik formalumas, nes tikroji mokykla yra gyvenimas. Žmonės nuo jaunų dienų pasienio teritorijoje žinojo, kaip gyventi, kokios strategijos pasiteisina. Ankstesnės kartos matė knygnešių ir kontrabandininkų, o dabar jaunoji karta artimoje aplinkoje mato verslujančių žmonių, vyrų, važinėjančių Tauragės gatvėmis naujausių modelių automobiliais „kaip Niujorke“.

Menininkas gyvena ir kuria anaip tol ne išgrynintoje erdvėje. Visuomenės gyvenimas turi jam įtakos, mat kiekvieno menininko kūryboje, valdomoje pašamonės ir instinktų, girdimas kultūrinės aplinkos balsas. Greta meniškų galima išskirti ir „nemeniškas“ savybes, kurios išsiugdo augant Tauragės mieste. Šio krašto menininkai dažnai pasižymi pragmatiniu požiūriu į savo kūrybą. „Kas greitesnis – tas gudresnis“ jausena, persmelkusi visas gyvenimo sritis, ugdo Tauragės menininko tapatybėje drąsą veikti, drąsą rizikuoti, išnaudoti pasitaikiusias galimybes. Jie geba lanksčiai reaguoti į rinkos pokyčius. Šie menininkai yra labiau linkę prisiimti atsakomybę už savo meninės veiklos rezultatus ir pasisekimą. Vienas tyrime dalyvavęs menininkas akcentuoja, kad novatorišką požiūrį į kūrybos

pritaikymą verslui išugdė jame būtent Tauragės miesto atmosfera.

Tačiau ne visus tokia konkurencinga aplinka veikia teigiamai. Vyresni tyrime dalyvavę Tauragės menininkai savo meniškumą yra linkę slėpti nuo visuomenės. Dalis jų sąmoningai yra nutrynę savo išskirtinumą. Kitas menininkas pasakojo, kad atsikraustęs į Tauragę prieš keliolika metų turėjo ilgus plaukus, tačiau juos buvo priverstas nusikirpti, nes buvimas menininku tuomet buvo suvokiamas kaip silpno žmogaus bruožas. Pasitaiko, kad menininkai niekam nesipasakoja, kad jie kuria, neafišuoja, nereklamuoja savo meninių gabumų. Kaip teigė tyrime dalyvavęs kitas pateikėjas, žmonės tikisi, kad menininkas kurs veltui, neprašydamas honoraro. Nemokamų paslaugų kultūra vis dar gaji.

Tauragės menininkai stebi miesto kultūrinį gyvenimą ir (ar) jame dalyvauja. Tiesa, dalis jų tikslingai renkasi profesionalaus meno renginius arba savo buvimu palaiško pažįstamų kultūrinės iniciatyvas. Iš tiesų, tauragiškiai menininkai vienas kito Tauragėje nepažįsta. Jiems sunkiai pavyko identifikuoti kultūros lauko autoritetus. Dešimties metų amžiaus skirtumas reiškia, kad žmonės jau užaugo skirtinguose miestuose. Jei kalbame apie iš Tauragės išvykusius menininkus, buvusios pažintys palaipsniui išblėsta. Tačiau sugrįžę jie siekia savo kūryba daryti pozityvią įtaką miesto kultūriniam gyvenimui, o tai žavu.

Tyrimo metu pavyko sužinoti, kad vienas menininkas iki šiol organizuoja privačius renginius Tauragėje. Šią

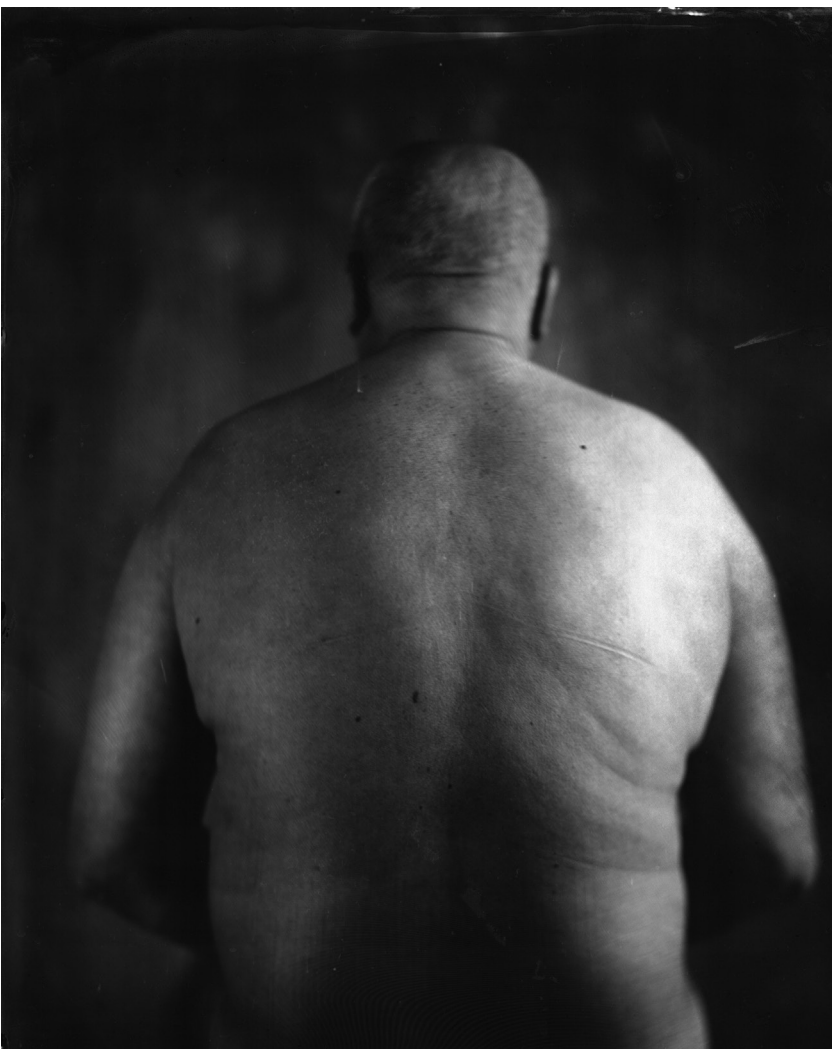
veiklą jis pradėjo dar būdamas mokinys, o dabar kartais grįžta miestan, kad suorganizuotų vakarėlį. Renginiai yra uždari ir tik su kvietimais, mat norima, kad susirinktų tikslinė auditorija. Pateikėjas mini, kad jau pasimokė iš savo patirties ir jokių „marozų“ neįsileidžia.

Nuasmenintas pasyvus dalyvavimas masiniame renginyje neužpildo skurdžių kultūrinių patirčių stokos, apie kurią sufleruoja šiųmetinis Lietuvos kultūros tarybos tyrimas. Kultūros paslaugos turi būti įtraukios. Racionalu, jei kiti tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo Tauragės apskrityje prioritetai galėtų būti skiriami kultūrinei edukacijai, dalyvaujamajai kultūrai ir vietos kultūrinio potencialo auginimui, menininkų įveiklinimui. Štai todėl savo veikloje aš matau prasmę net ir tada, jei į renginį nesusirenka masės. Saujelė motyvuotų dalyvių tampa „mikroinfluenceriais“, pirmiausia – savo artimųjų rate.

Atlaisvinant šių metų pavasarinį karantiną man skambina etatinė muziejaus renginių lankytoja. Sako, kad nesusijungia į mano virtualius renginius, kad tas ekranas – ne taip, kaip gyvas buvimas, kad pavargo, kad labai laukia, kada galėsime iš tikro susitikti. Ir tarp kitko, sako, ji, toj parduotuvėj ant kampo yra toks sijonas, nueik, pasižiūrėk, man atrodo, kad tau tiks, paskambinau, nes labai labai norėjau pasakyti. Ir kiekvieną kartą, kai atsitiktinai susitinkam kokioj gatvėj, mudvi aptariam būsimus arba praėjusius renginius ir, žinoma, pakalbam apie sijonus. Dabar vienas toks labdarynas persikėlė arčiau josios namų, tai nebežinau tiksliai, kada į Tauragę atveža naują asortimentą.

Juozo Petkevičiaus fotografijų serija „Incognito“, šlapio kolodijaus technika. Nuotraukos darytos 2020-2022 m. Fotografas sako, kad: „Aš fotografavau Tauragės kūrėjus, menininkus. Neslėpkime to, kad Tauragėje menas ir alternatyvus mąstymas yra vis dar stigmatizuojamas. Būna, gali pasislėpti, užsidėti kaukę prieš žmogų, tačiau tai ne visiems pavyksta. Tiems, kuriems nepavyksta, sunku, jie nukentčia emociškai, kūrybiškai.“

J. Petkevičiaus nuotraukose užfiksuoti kūrėjai, nusišukę nuo objektyvo, kadre matomos jų nuogos nugaros. *Citata paimta iš J. Valaičio straipsnio „Tauragės fotografo nuotraukos gimsta laboratorijoje: „Tai brangus procesas“, „Tauragės žinios“, 2021 balandžio 13 d.*

Iš serijos „Incognito“ I, 2020 m. Autorius Juozas Petkevičius

Iš serijos „Incognito“ II, 2020 m. Autorius Juozas Petkevičius

Iš serijos „Incognito“ III, 2022 m. Autorius Juozas Petkevičius

Iš serijos „Incognito“ IV, 2020 m. Autorius Juozas Petkevičius

Iš serijos „Incognito“ V, 2020 m. Autorius Juozas Petkevičius

Iš serijos „Incognito“ VI, 2020 m. Autorius Juozas Petkevičius

Kultūrinė žiniaskaida regione pro rožinius akinius

Po pirmo menų festivalio „Kvadratu“, kurį 2019 metais organizavome kartu su kolegomis, socialinių tinklų erdvėje pasklido labai daug nuotraukų su festivalio vaizdais, asmenukėmis, pasirodė nufilmuotos medžiagos fragmentų. Po to vietos laikraštyje buvo išspausdintas festivalio veiklą apibendrinantis tekstas su mano interviu fragmentais.

Popieriniame laikraščio variante iš festivalio nuotraukų buvo sumaketuotas kvadratas. Toks tekstas tikrai galėjo priminti kultūrinės žiniasklaidos intenciją pažvelgti giliau, nei paprastai tai daroma regiono laikraščiuose, kur daug politikos, sporto, naujienų bei kitų aktualijų. Tačiau tas kitoniškas tekstas gimė dėl mano pačios noro būti suprastai naujame man mieste, mat menų festivalyje „Kvadratu“ debiutavau su poetiniu performansu „Rožini_s“.

„Rožini_s“ – dviprasmiška. Pirma, spalva, kuri asocijuojasi su mergaitiškomis naiviomis svajonėmis, lengvumu. Antra, sunkus maldos įrankis, kurį vaikystėje matydavau babos rankose. Poetinis performansas, specialiai sukurtas menų festivaliui „Kvadratu“. Tekstinį poetinio

performanso turinį sudarė trys kūriniai. Autentiškas 1983 metų balandžio 7 dienos laiškas, išpažintinis eilėraštis ir ekspresyvus sleminis tekstas. Laiškas – mano giminės relikvija, o likusieji – autoriniai tekstai. Emocinis krūvis iš anksto suplanuotas. Nuo ankstyvojo sovietmečio realijų iki abstrakčios vidinės 21 amžiaus laisvės. Kaip pradėjusi eksperimentuojanti menininkė negalėjau numatyti galutinio rezultato, kurį patirs susirinkusi auditorija.

Festivalyje veikia ir kaip organizatorė, ir kaip pasirodanti menininkė, ir kaip komunikacijos specialistė, viešinti informaciją. Iki festivalio dienos kartu su kolegomis nusifilmavome miesto televizijos sukurtame anonse apie festivalio programą, buvome kalbinami radijo eteryje. Pati parašiau kelis anonsinio pobūdžio tekstus, juos savo portaluose vėliau publikavo vietos visuomenės informavimo priemonės.

Po visko smarkiai nustebau, kad visoje šioje jūroje informacijos nebuvo bandymų analizuoti patį festivalį ar menininkų pasirodymus. Nejaugi nėra poreikio? Dabar suprantu, kad regiono masinės žiniasklaidos priemonės veikia visai kitaip nei specializuota kultūrinė žiniasklaida, kuri išskirtinai orientuota į vyksmą kultūros lauke.

Pristatydami savo kūrybą mažų miestų menininkai pačioje pradžioje tikrai turi lūkesčių, kad regiono masinės žiniasklaidos priemonės išryškins svarbiausias jų mintis, kad giliau pažvelgs į pasiektą rezultatą. Galbūt straipsnio akcentas bus ten, kur norėtų pats menininkas, gal įdės reprezentatyvią nuotrauką. O jos, t. y., regiono masinės žiniasklaidos priemonės, galėtų pirmiesiems atsakyti, kad

mes nesame jūsų asmeninė viešųjų ryšių agentūra, mes tik informuojame auditoriją apie įvykius mieste, savo auditorijos poreikius pažįstame, jai įdomios aktualijos, gyvenimiškos detalės, galvokite, ką kalbate.

Susidurdama su Lietuvos periferijos realybe, kur neegzistuoja profesionali kultūrinė žiniasklaida, ėmiau kelti klausimą organizatorių susirinkimuose, kada 2020 metais festivalis vėl imtas organizuoti. Argumentavau tuo, kad palikdami laikraščiams, televizijai, vietiniams nuomonės formuotojams reprezentuoti savo organizuojamo festivalio programą, atlikėjus, instaliacijas ir veiklą, mes prarandame galimybę ugdyti ir būsimų, jeigų tokių bus, festivalių lankytojus.

Kaip alternatyvą pasiūliau prieš festivalį išleisti patrauklią brošiūrą apie pasirodančius atlikėjus. Leidinyje, mano supratimu, turėjo vyrauti anonsinio pobūdžio tekstai su užmojais į lyginimą, analizę, į provokaciją ir mąstymą. Tiesiog kitus menininkus norėjau pateikti ne kaip keistuolius, atvykusius į Tauragę, o kaip sąmoningus, gilius, vertus analizės žmones. Atkreipiau dėmesį, kad mažame mieste pats žodis „menininkas“ vis dar siejamas su kažkuo arba per daug sudievinu, arba per daug sumenkintu. Tikrai vyravo negatyvus stereotipas.

Tarkime, 2020 metų festivalyje pasirodė šokio teatras „Okarukas“ su spektakliu „Trans/form“. Jį sudarė trys skirtingos dalys. Pirmoje atlikėjas lyriškai dainavo, vėliau prisidėjo moteris, antroje jiedu šoko, trečioje persirengė moteriškais rūbais, vėl dainavo ir vėl šoko. Jei festivalio lankytojas neišbuvo visoje programoje ir nufotografavo tik

įvadinės scenas, o vėliau jas paviešino socialiniuose tinkluose, tai ir kitiems žmonėms, nebuvusiems festivalyje, galėjo susidaryti nykokas įspūdis apie spektaklį, kuriame „kažkas padainavo“.

Kiekvienas spektaklio žiūrovas galėjo būti mikroinfluenceris. Taip išeina, kad regione kultūrinio renginio lankytojas su kamera telefone yra daug brangesnis nei didmiestyje, nes jis yra potenciali sklaidos priemonė. Neretai ir daug efektyvesnė nei masinė žiniasklaida. Tačiau paprastai žmonės tik vertina – patiko, nepatiko. Vertina, bet ne analizuoja, ne ugdo, o veikiau gainioja.

Kultūrinė žiniasklaida turėtų atlikti ir kultūros edukacijos funkciją, o ne tik informavimo, analizavimo, reflektavimo. Regionuose, kur yra mažas įsitraukimas į kultūrą, kur neretai trūksta tolerancijos ne tik kitokiai estetikai, bet ir kitokybei apskritai, kultūrinė žiniasklaida galėtų pasitarnauti ne tik kaip jungtis tarp menininko ir žiūrovo – ji galėtų būti pakantumo kitam skatinimo priemonė. Bet reikia pradėti nuo mažų žingsnių.

*Renata Karvelis prieš poezijos performansą ROŽINI_S,
2019 rugpjūčio 9 d. Tauragės pilies kiemelis.
Juozo Petkevičiaus nuotrauka*

Bažnyčių gatvė Tauragėje

Bažnyčių gatvė Tauragėje turi daug potencialo. Vyresnės kartos tauragiškių pasakojimuose teko girdėti sakant, kad čia jau „buvo miestas“. Iš tikro, Nr. 1, Bažnyčių gatvė prasideda katalikų, o baigiasi evangelikų-liuteronų maldos namais arba atvirkščiai. Iš tikro, Nr. 2, Bažnyčių gatvėje kadais stovėjo dar dvi žydų sinagogos, sugriautos per karą. Dabar jų vietoje M. Mažvydo progimnazijos stadionas – tai sovietmečio miesto planavimo rezultatas. Aš ir pati gyvenu arti, patogiai to laikotarpio statybos daugiaaukščiame „greta miesto aikštės“ (buvusios tarpukaryje), kur dabar darželis – viskas labai patogiai, dar kartą sakau. Iš tikro, Nr. 3, sovietiniais metais svarbu buvo funkcionalumas, ne visokie buržuaziniai išmisalai... grožiai, estetika. Bent jau mano vaikystėje, vienintelis darniai besivystančio urbanistinio kraštovaizdžio pavyzdys buvo kapinės, kur be plėšrios svetimos kultūros invazijos visi žmonės ir visi laikotarpiai sutilpo. Dvarininkų sklepai, prabangūs kunigų antkapiai, primenantys obeliskus, lieti masinės gamybos kryžiai, mediniai kryžaliai, sovietiniai antkapiai, žudynių aukoms, aklo knygnešio skulptūra, nes ten palaidotas aklas knygnešys.

Mieste, Bažnyčių gatvėje nauja kavinė su tuo pačiu skandinavišku „IKEA“ tipo interjeru. Tikriausiai kavinių savininkams neleidžiama eksperimentuoti, kaskart pagalvoju užeidama į miesto kavinukes, kuriose nėra ženklo vietos dvasios. Nors pvz. „LIDL“ šalia kasų ištapetavęs sieną didžiule Tauragės nuotrauka (kurią kartą nuo karto keičia), draugiškai sufleruoja „Mes saviakai“. Įtaigus parduotuvinis kolonializmas, šypt, tarsi kabotų tavo paties portretas. Perki papigiai bandelę ir nejauti darąs nusikaltimo prieš vietos verslą, kurį būtų kaip ir progresyvu palaikyti. Na, „ekologinė kuprinė“, klimato kaita, „zero waste“ ideologija ir kiti Gretos Thunberg reikaliukai.

Ši kavinė su dideliais vitrininiais langais, pro kuriuos matosi „nesikišk ne į savo reikalus“ tvora ir, man regis, išlikęs tarpukario pastatas. Bažnyčių gatvė labai judri, plaukia pro langus pėsčių žmonių srautai abiem kryptim. Vasarą bus net gražiau, kai sužaliuos medžiai už lango. Erdvus interjeras, todėl viduje žmonėms lengva judėti tarp staliukų. Jau dabar matau čia visokius galimus variantus, nes besivystanti kavinių kultūra yra baisiai geras ženklas mieste. Kaip rašoma LRT portale, pristatant „Homo cultus. Istoriko teritorija“ laidą apie kavą ir kavinių kultūrą: „Kava ir kavos gėrimo vietos padeda atlikti įvairius socialinius ritualus, padeda kurti ir stiprinti visuomenę jungiančius ryšius, praverčia tvarkant verslo reikalus. Be kavos neįsivaizduojamas nei bohemos, nei akademijos, nei verslo pasaulio gyvenimas. <...> [kavinės] yra pati demokratiškiausia po stogu esanti gatvės erdvė. Tai labai svarbus miesto termometras. Turbūt pastebėjot, perekit per kelias kavines bet

kokiame mieste, ir jūs pajusit tam tikrą miesto temperatūrą.“ – sako Audrys Karalius.

Žvalgausi, čia mano pirmas išėjimas į miestą po trijų dienų bute, OMG! Kavinėje dirba barista iš kitos kavinukės, matyt, pakeitė darbą. Kas jau kas, bet mielas žmogus už kavos aparato tikrai masina nuolatos ten lankytis. Plius, ji puikiai gamina flat white, nesuirzta, kai ateini į darbo pabaigą, nuoširdžiai apsidžiaugia, kai pasakai gerą žodį apie jos pagamintą kavą. Tikrai pritariu vienam tauragiškiui, įtikinėjusiam mane, kad gera kavinė – tai draugiškas žmogus prie kavos aparato, su kuriuo gali užmegzti asmeninį ryšį. Man atrodo, kad tik vienoje „ResPublikoje“ dirba ir pats kavinės savininkas. Dailininkas E. Gasinskas būtent ją laiko best of the best, o aš negalėjau atsistebėti, kad dėl poezijos skaitymų Audrius išjungė net kavos aparatą. Tai bent levelis – kultūrininko pagarba.

Yra dar viena kepyklėlė miesto centre, su šiočia tokia kavinukės funkcija. Patogi užėiti, šviežia produkcija kasdien, sėdėti ten dar negalima, nes kovidas, o ant durų parašyta „Tik du žmonės viduje“. Todėl kaskart skaičiuoju, kiek ten tų žmonių viduje prie prekystalio laukia. Prie didžiulių vitrininių langų į gatvę, kur yra platus stalas kavai atsigerti, kaip tik užėisi, visada sėdi kepėjos su pūstom kepuraitėm. Įleidama vidun suabejoju, tai jos žmonės, ar jau nebe, skaičiuoti ar neskaičiuoti prie tų dviejų, kuriems galima į vidų. Panašu, ir be klientų verda gyvenimas kepyklėlės viduje, net baugu sudrumsti kepėjų ir baristų kasdieninius reikalus, todėl tyliai pašnibždu: „Man visų vaivorykštės spalvų makaronų.“

Ten, kur yra knygos, ten patikima vieta. Pavyzdžiui, „StarPizzoj“ sužinojau, kad kažkokiam kare laimėtojai visai nugalėtojų armijai išdūrė akis, palikdami tik generolui vieną sveiką akį, parvesti vyrus į gimtinę. Kaip žiauru, ane? O „ResPublikoj“ paskaičiau kartą B. Baltrušaitytės poezijos (ten atskira knygų lentyna yra, joje gali rasti net kultūrinės žiniasklaidos leidinių). „Vero Cafe“ man patinka pavartyti „Žvėrių“ žurnalą, kartą taip girdėjau blaivaus jaunimo susirinkimininkus tariantis. Knietėjo įsiterpti, nes turiu nemenkos patirties tuose reikaluose, bet susilaikiau. Negers ir be M. Valančiaus pamokslų, pagalvoju.

Naujoje kavinėje yra didelė per visą sieną knygų lentyna. Ten dekoratyvinės gyvūnų galvų skulptūrėlės ir knygų krūvelės. Tas, kas padėjo jas, tikriausiai nežinojo, kad šiaip jau knygos dedamos nugarėlėmis į viršų tam, kad matytum autorių ir pavadinimą, kai nori pasiimti. JAV 2017 m. „Loganberry“ knygynas porai savaitių specialiai vyrų autorių knygų nugarėles nusuko, taip norėdamas iškelti moteris rašytojas ir jų kūrybą į priekį. Nors čia knygos dar kaip dekoracija, nes gražios, naujos ir nenudraskytos, tarpe jų spėjau rasti Tomo Vaisetos Pirmos knygos konkurso nugalėtoją „Paukščių miegą“. Paskaičiusi ją rimtai pagalvoju, kad autorius kaip ir tame paukščių miege, bet bet... Tomas pasakojo, kad kažkodėl visi iki šiol diletantiškai supainioja autorių su jo įtaigiai kuriama fiktyvia knyguine realybe. Pagriebiau ir Eugenijaus Ališankos knygą, veik kaip kokią taro kortą iš krūvos ištraukiau. Ant viršelio buvo parašyta „Gatvė tarp dviejų bažnyčių“. Kažkokie stebuklai.

Nieko nežinau, bet nuomonę jau turiu, arba Preliudija į #KEKS 2022

Kaip sako draugė poetė, sausį dar miegu žiemos miegu. Ir aš galiu ją suprasti, nes ta informacija srautuose kaip koks vanduo upėje. Nesigilindamas į turinį, paskaitai tik antraštes – jau kaip ir turi nuomonę. „Nieko nežinau, bet nuomonę jau turiu“, – rašė vienas žurnalistas savo feisbuke apie garsųjį Beatos ir Editos pokalbį.

Kai visi užė Kaune, kur vyko Europos kultūros sostinės atidarymo renginiai (arba, trumpiau, KEKS), išėjome pasiivaikščioti Jūros promenada Tauragėje. Apžvalgos aikštelėje, greta metalinių laiptų konstrukcijos, akys pamatė šį tą nejprasto – lyg laužas degtų. Sakau savo suvaikštovui: „Gal kokia akcija prieš skiepus, nieko nežinai? Gal kokį naują įstatymą neseniai priėmė? Kažin ar suderino su miesto valdžia? Visiems lauko renginiams reikia jų leidimo, taip pat – ir policijos.“

Tamsoje matome, kad pusamžis vyriškis šildosi rankas virš tos improvizuotos ugniavietės. Prienu ir pasiteirauju,

kas čia vyksta, gal koks renginys. Vyriškis šypsosi ir išsiskinėja nuo tiesaus atsakymo, o aš neatlyžtu. Na, juk reikia išsiaiškinti, kas čia organizuojama KEKS atidarymo metu Tauragėje. Gal koks analogas ar pakaitalas? Aš vėl klausiu, tada vyras numykia: „Intymu.“ Suvaikšтовas trūkt mane už rankos, rodo, kad reikia pasišalinti, nes tai rimta.

Nueidami dar kurį laiką žvilgčiojome vogčiomis – įdomu, kas pas tą jau ne pirmos jaunystės vyriškį ateis. Juk keista matyti romantišką elgesį, kai aplinkui tvyro toks kaukėtas racionalumas ir respiratorinis logiškumas. Pagyvenę šeimyniškai, tampame racionalūs ir logiški net be dekoratyvių kaukių.

Tamsoje nieko nematyti, o ir toli nuėjome, kad girdėtume kokius nors balsus. Toliau kalbame apie to pražilusio vyriškio intymią šventę viešoje vietoje – kodėl jis pasirinko nuvaikščiota tą ypatingam pasimatymui: gal susitaikyti, gal pasveikinti, gal piršlyboms? Romantiko sprendimas atrodo visai nelogiškas. Bet palauk, palauk, ar tu man nepasipiršai viešoje, turistų lankomoje vietoje, klausiu savo suvaikštovo.

Neseniai skaičiau „Litmenyje“, kad metavisatoje Kiti tampa simuliacija ir simuliakru, epicentre lieka vartotojas su individualiai pritaikyta, įtraukiai sukurta nauja realybe, kur kitų gyvenimai tėra detalės virtualiajame žaidime – gyvenime, kaip tame filme su Ryanu Reynoldsu „Free Guy“ (2021 m.), greta manęs egzistuoja realūs Kiti su savaip veikiančia pasaulio logika. Skaitant įrašus *feisbuko* sienoje per šiuos du pandeminius metus Kiti, atrodo, tapo tik bekūnėmis antraštėmis, pusės minutės vaizdo klipais su

išjungtu garsu, laikais, *gifais*, komentarais, geriausiu atveju – žinutėmis su emociukais.

Iš tiesų tai ne to vyriškio intymi asmeninė šventė viešoje vietoje yra nesąmonė, sakau, o visa kita yra nesąmonė ir tuo reikėtų piktintis. Reikia stebėtis kultūros nebuvimu ten, kur ji ypač matoma. Pvz., Seime per posėdžius, Sausio 13-osios minėjime, sąmokslų teorijas rimtais veidais dėstant visai ne *stand up* scenoje. Tai piktybinio populizmo

*Regykla prie
Meilės alėjos,
2010-2011 metais.
Arnoldo Vydanto
nuotrauka*

apraiškos, kurios kiršina skirtingas visuomenės grupes. Ir jam negalime būti pakantūs, skirtingai nei kūrybai, saviraiškai, menui, kultūrai. Pastaroji turi būti kuo įvairesnė ir skatinama. Juk taip elementariai nuleidžiamas garas ir įtampas visuomenėje. Ir čia pritariamai linkčioju Juozui Statkevičiui, kuris sakė: „Ir užtenka į mano kiekvieną pirs-telėjimą taip reaguoti! Aš menininkas, ir tiek.“

Kažkur čia su trispalve rankoje išnyra tarpdisciplininio

meno kūrėjas Dainius Liškevičius, kurio vaizdo performansą šįmet be jokio konteksto savo renginyje panaudojo maršo dalyviai. Ei, atiduokit eksperimentus, performatyvias provokacijas ir kūrybinius ieškojimus tiems, kuriems jie legaliai priklauso, t. y., menui ir menininkams! Jums, mieliaji, telieka racionalumas ir kompetencijos. Čia pagarbiai prisimenu pernykštį susidūrimą su aukštas pareigas užimančiu kariškiu, kuris, suprasdamas, kad kalba su kultūrininke, kultūringai oponavo dėl Kauno soboro ir kitų panašių pastatų egzistavimo fakto. Aš sakiau: man gaila, jog Tauragėje cerkvę nugriovė, dabar turėtume tokį puikų architektūros paminklą. Kariškis atkirto, kad nors suprantą paveldosaugininkų poziciją, gerai, kad pastato nebėra, nes tai būtų priešišky jėgų kultūros simbolis.

Nueidami pamatėme, kad pas vyriškį atėjo blondinė. Jis glostė jos plaukus, o paskui jie šoko, skambant „Foje“ dainai „Laužo šviesa“. Blemba, kaip subtilu, ir kaip romantiška, pagalvojau.

Šiame numeryje irgi nemažai miestietiškos romantikos ir kultūringų pokalbių. Labai rekomenduojame paskaityti interviu su prieš kurį laiką knygą „Teritorija Kaunas / Gatvės fotografija“ išleidusiu fotomenininku Remiu Ščerbausku, kuris sako labiausiai norintis, kad leidinys atsidurtų žmonių, kuriems būtų gera jį turėti, rankose.

Rasite pokalbių su itin savitą muziką kuriančia autore ir atlikėja Migle Vilčiauskaite-Migluko, poete Lina Buividaičiūte, rašytoju Merlin Sheldrake. Tradiciškai aptariame naujausius spektaklius, knygas ir muzikos albumus. Gero skaitymo ir iki susitikimo kovą.

Kultūra karo metu

Balandžio 15-oji – Pasaulinė kultūros diena. Tauragės krašto muziejus „Santaka“ artėjant Kultūros dienai kalbino Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentą, karybos tyrinėtoją ir tauragišką *Deividą Šlekį*. Kalbėjome apie kultūrą karo metu, apie pasienio miestus per karus, apie matomas ir nematomas dviejų pasaulinių karų žymes Tauragėje.

Deividą kalbinau aš, muziejaus Kultūros-educacijų skyriaus vedėja *Renata Jančiauskienė*. Pokalbis vyko nuotoliniu būdu 2022 balandžio 1 d.

RENATA: Pasakiau, kad tu, Deividai, esi tauragiškis. Patarlė sako, kad „savam krašte pranašu nebūsi“, bet karo kontekste, kai tiek daug dezinformacijos, tai negalioja. Priešingai – labiausiai pasitikima pažįstamais ir patikimais, kurių karybos žinios, supratimas apie karo istoriją, apie galimus Rusijos sukulto karo scenarijus yra daug gilesnės.

Kaliningrado sritis, priklausanti Rusijos federacijai, yra labai arti Tauragės. Pasienio, parubežio krašto aktualijos įsigėrė į tauragiškių tapatybę ir į miesto urbanistinį kūną. Muziejus veikia ne Tauragės pilyje, o carinės Rusijos muitinės pastate, pastatytame XIX a.

Man kaip kultūrininkei, dirbančiai atminties institucijoje, įdomiausia, o kas nutinka su kultūra, kilnojamais ir nekilnojamais paveldo objektais, nematerialiaja kultūra per karus, tad šios dienos tinklalaidės tema „Kultūra karo metu“.

Pirmiausia pradėsime nuo to, kokius sinonimus turi žodis „karas“. Visai neseniai išgirdome, kad karas gali būti pavadinamas „specialiąją karine operacija“. Kokiais žodžiais karo istorijoje buvo vadintas karas ir ar pakeitus žodžius keičiasi prasmė, o vėliau ir istorija?

DEIVIDAS: Karą galime vadinti, paimekime, pavyzdžiui, šviežiai pasibaigusią pernai metais visą situaciją Afganistane – tai tiek JAV, tiek NATO valstybės, įskaitant ir Lietuvą, jos nebuvo kare Afganistane, tai buvo operacijos, misijos. Prieš 20 metų buvo labiau operacijos, vėliau tai pavirto misijomis, ypatingai, kai pradėjo mokyti Afganistano karius. Žiniasklaida tai vadino karu, akademikai tai vadino karu, bet politiškai – ir čia svarbiausias momentas – yra teisiniai aspektai, nes karas yra labai specifinė teisinė būklė, kurią patvirtinti reikia aktyvuoti parlamentines galias, reikia balsuoti didžiule balsų dauguma ir t. t., todėl tai yra labai komplikotas teisinis, biurokratinis procesas. Todėl valstybės labai vengia oficialiai skelbti karą, nes tai yra tikrai nemenkas namų darbas, kurį reikia padaryti. O kartais, kaip ir Rusijos agresijos atveju, kai vadini karu, tada kyla daugiau klausimų ne užsienio auditorijai, ne mums, o pačioje Rusijoje. Todėl tai vadinama „specialiąją operacija“, kuri tarsi implikuoja, kad tai yra kažkas nedidelės imties, konkrečioje apibrėžtoje laiko imtyje, mastas nedi-

delis, turbūt karių daug nereikės. Žodžiuose „specialioji operacija“ tarsi skamba kažkas smurtinio, bet dozuotai. O karas – visi dalyvauja, visi kaunasi ir ypatingai Rusijos kontekste. Jiems žodis „karas“, manau, iškart asociacijuoja su Antruoju pasauliniu karu, o tai yra visos tautos visuomenės mobilizacija. Dabar matome, kad Putino režimas tikrai nebuvo įdėjęs pastangų mobilizuoti ir paruošti Rusijos piliečių konkrečiai šitam karui <...>.

Filosofiškai viskas aišku – karas tikrai vyksta Ukrainoje. Politiškai irgi viskas aišku. Teisiškai kartais prasideda niuansai, valstybės nusprendžia dėl įvairių priežasčių vengti karinę situaciją patvirtinti kaip karą.

RENATA: Klausantis tavęs, Deividai, sukasi mintis, kad galbūt paprastų žmonių gyvenime – tai būtų misija, karas ar specialioji karinė operacija – gyvenimiškame lygmenyje tai yra tas pats. Žmogus žudo kitą žmogų.

DEIVIDAS: Paprastam žmogui, taip – žmogus žmogų žudo. Mes tai labiau matome. Jeigu žiūrime į Ukrainos konfliktą, bet turbūt tai galioja bet kuriam kitam konfliktui, kuriame visada yra pralaiminti pusė arba pralaiminti informacinėje erdvėje, dėl to ne visi Rusijos žmonės viską žino arba yra informacija ribojama. Tai visgi Rusijoms piliečiams tas žodis „karas“, kadangi jo nemini, todėl ir tos dramos didesnės nėra. Mes tikimės, kad Rusijos žmonės kažką darys. Užduokime sau klausimą, o kiek iš tiesų informacijos apie įvykius Ukrainoje, apie žuvusiuosius pasiekia eilinius Rusijos piliečius bent jau Maskvoje ir Peterburge? Iki galo tikrai sudėtinga suprasti <...>.

Netgi Lietuvoje, būdavome tose pačiose užsienio misijose: Irakas, Afganistanas, Malis ir kt. <...> Niekas nesako, kad važiuoja į karą, nes iškart kiltų klausimas, o su kuo Lietuva kariauja. O „operacija“, tai juk trumpalaikis dalykas <...>. Mes suprantame, kad žmonės miršta kovoje, nekalti žmonės ir kariškiai <...>. Žodis „karas“ kitaip įelektrina žmones, iššaukia kitokią personalinę reakciją.

RENATA: Kalbam apie karus, apie karinius procesus. Norėtusi dar pakalbėti apie karą Tauragėje. Per du pasaulinius karus miestas beveik visiškai sugriaunamas, pasikeitė gyventojų sudėtis, neišlaikyta vietos atmintis, trūksta tvirto mokslinio žvilgsnio į krašto praeitį. Puikiausias pavyzdys yra pats „Tauragės pilies“ sąvokos atsiradimas ir aktyvus naudojimas. Tauragėje augai, baigė mokyklą, tad būdamas paauglys turbūt tyrinėjai aplinką, turėjai savo mėgstamas vietas. Bet žvelgiant jau suaugusio žmogaus akimis, kokius šių dviejų karų likučius matai Tauragėje?

DEIVIDAS: Taip, aš esu tauragiškis, gimęs, augęs ir mokyklą baigęs. Mano šeimyna gyvena netoli geležinkelio stoties, paribys tarp Jovarų link centro einant. Netoli mano namų, visiškai šalia, buvo likęs sovietinis bunkeris ir <...> einant link geležinkelio tilto per Jūros upę, yra dar kitas bunkeris. Tai mano vaikystė, paauglystė tikrai prabėgo po šitus pastatus landžiojant, ant jų kažką su draugais veikiant, netgi žaidžiant tuos pačius kareivėlius.

Esu ir nesu susimąstęs apie Tauragės likimą, kaip pasienio miestas jis kentėjo karuose. Pirmiausia, aš suvokiu destrukciją. Kai grįžtu namo, dažniausiai einu pėstute

namo per centrą ir žiūriu į tuos likusius keletą namų, ant kurių yra užrašytos datos kada pastatyti. Iki Pirmojo pasaulinio karo pastatų visai nedaug likę, po Antro pasaulinio karo irgi vienas kitas iš tarpukario. Pagalvoju, koks buvo miestas, kai jis buvo nesugriautas? Kiek prarasta atminties? Kiek gyvybių prarasta, tai viena, bet kiek atminties? Architektūra, kultūra, ekonomika, švietimas ir t. t. – pasidaro gaila. Turbūt 95 % miesto yra pastatyta po Antrojo pasaulinio karo. Aš nežinau, ar netgi 5 % pastatų mieste yra ikikariniai <...>.

Nors esu seniai baigęs mokyklą Tauragėje, mes tikrai apie tuos dalykus nelabai šnekėjome. Mes labiau šnekėjome, kas yra teisinga, apie Holokaustą, apie žydų žudynes. Bet mes kažkaip nešnekėdavome apie patį miestą ir jo likimą greta žydų. Kaip atrodė miestas? Kaip jis buvo statomas? Koks sugriovimo mastas? Kiek liko tauragiškių šeimų nuo tarpukario laikų? Ar čia visi yra atvykėliai po 1945-ųjų? <...>

Ilgą laiką tokių pasienio miestų istorijos pažinimas buvo gana menkas arba mažai kas matė interesą, bet, man atrodo, kad pastaruoju metu atgimsta arba atsiranda tradicija giliau pažiūrėti, kiek leidžia archyvinė medžiaga <...>.

Tauragė yra pasienio miestas, ji toks miestas buvo šimtmečiais. Dažniausiai Tauragėje tai siejame su kontrabanda, su knygnešiais, bet pasienio miestai turi specifinį santykį su karu. Jie – tie pirmieji, kurie kenčia nuo kovos veiksmų, nes jie yra arčiausiai ir per juos pirmiausiai pervažiuoja. Kai kuriais atvejais jie nepamato pačių didžiau-

sių žiaurumų, nes puolantieji dar laikosi kai kurių elgesio normų ir taisyklių <...>.

Kaip karai suformavo Tauragę? Mes sakome, kad karai griaua. Matome, kad Tauragė fiziškai buvo sugriauta, nes daug naujų, modernių pastatų, bet kartu karo sugriovimas leido tą miestą iš naujo statyti. Ir geras, ir blogas dalykas. Prarastos atmintys ir patirtys, bet kartu suteiktas šansas kažką kurti naujo.

RENATA: Paminėjai Molotovo linijos gynybinius bunkerius. 2022 vasarą statant privatų gyvenamųjų namų kvartalą vienas toks bunkeris buvo griauamas – ardomo betono garsai aidėjo per visą miestą. O kitą bunkerį buvo galima nusipirkti, nes jis buvo parduodamas. Nežinau, kaip baigėsi bandymai parduoti, bet Tauragėje dar visai neseniai buvo galima nusipirkti gynybinį bunkerį <...>.

<...>

RENATA: Ar gali papasakoti, kas nutinka po karo, jeigu viena kultūra laimi prieš kitą? <...>

DEIVIDAS: <...>

Laimėtojas ne tik rašo istoriją, jis primeta savo pasakojimą. Primeta per edukaciją, per mokyklą, esi priverstas tam tikras šventes minėti. Ar visiškai ištrina kultūrą? Ne. Mano manymu, visiškai ištrinti kultūrinę atmintį, kurią turėjo tauta prieš karą, yra įmanoma tik vieninteliu būdu – kai ji fiziškai eliminuojama. Kai išžudoma, ištremiama visa populiacija, nes tada viskas išraunama iš atminties. Jeigu netaikomi šie drastiški metodai, neįmanoma visiškai ištrinti patirčių, atminčių, kurios buvo iki karo, iki pralai-

mėjimo, nes jos išlieka. <...>

RENATA: Dirbdama muziejuje, nagrinėju eksponatus, mes vedame ekskursijas. Mūsų istorijos ekspozicija sudaryta chronologine tvarka: nuo priešistorės iki XX a. Vienintelėje nedidelėje ekspozicinėje spintoje pristatome daugiakultūrį kraštą. Ten yra keletas eksponatų iš Tauragės žydų, vokiečių, rusų bendruomenių. Gali susidaryti neteisingas įspūdis, kad tautinės mažumos mažai prisidėjo prie miesto plėtros. Kalbant su tavimi aiškėja, kodėl sunku atgaivinti praeitį: nėra eksponatų, miestas subombarduotas, o pačios bendruomenės drastiškai sumažėjusios arba išnykusios. Kaip dabar atgaivinti tą atmintį?

DEIVIDAS: Pradėsiu nuo platesnio konteksto. Žiūrėdamas, kaip gyvena pasienio miestai, vienareikšmiškai iškart sakau, net nežinodamas istorinių faktų – Tauragė niekadoms nebuvo grynai tik lietuviškas miestas. Tauragės tapatybė negali būti traktuojama kaip lietuviška. Pasienio miestai dėl savo vietos visą laiką yra kultūrų, profesijų, etnosų miškas. Visada. Taip, gali vienas etnosas ar bendruomenė dominuoti, šiuo atveju, lietuviai. Dėl to, kad tai pasienio miestas su Vokietija, vienareikšmiškai vokiškas vaidmuo nemenkas. Žydiškas, tas pats rusiškas, nežinau dėl lenkiško <...>. Pasienio miestai dėl savo specifikos yra multikultūriniai miestai – tai yra pamatinė prielaida. O tada galime užduoti klausimą, kaip iš naujo atrasti tas kultūras. Reikia istorikų darbų. <...>

Renata Karvelis apie meninę akciją Tauragėje: ja mėginu įgarsinti tuos, kurie tyli

Meninė akcija „#HiddenFlag Tauragė“ siekiama palai-kyti žmogaus teises ir europietiškas vertybes šiame isto-riniame kontekste, kai vyksta Rusijos pradėtas karas, kai diskusija apie Rytų ir Vakarų vertybes yra suaštrėjusi.

Kūryboje daug kalbu apie feminizmą, natūralu, esu ir už LGBT+ žmonių lygias teises Lietuvoje. Lietuvoje, kuri administracine prasme yra Europos Sąjunga, o vertybine prasme – dar ne. Klausiu: ES pinigų norite, o vertybių ne? Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Filosofijos katedros profesorius Gintautas Mažeikis tvirtina, kad „noras gauti finansinės paramos iš ES ir tikėtis, jog ES ir NATO padėtų Lietuvai apsiginti, tačiau nenoras pripažinti jų vertybių bei tarptautinių sutarčių, žmogaus orumo bei kitų teisių yra dvideidiškumas.“ [1]

#HiddenFlag Tauragėje idėja nėra originali, veikiau idėjos adaptacija. 2018 metais tą jau padarė šeši aktyvis-

*Meninė akcija „#HiddenFlag Tauragė“, 2022 gegužės 5 d.
levos Tvaronavičiūtės nuotraukos*

tai iš Lotynų Amerikos reaguodami į homofobiškus Rusijos įstatymus. Jie vilkėjo skirtingų vaivorykštės spalvų futbolo fanų marškinėlius ir aplankė žymias Rusijos vietas – net pozuodavo šalia kai kurių nieko neįtariančių Rusijos policijos pareigūnų [2]. Kartu su kitais panašiai mėstančiais ir jaučiančiais tauragiškiais 2022 m. gegužės 5 d. įkūnijome vaivorykštės spalvas, o mūsų „vėliavos“ plevėsavimas Tauragės miesto reprezentacinėse vietose buvo užfiksuotas levos Tvaronavičiūtės fotoreportaže.

„#HiddenFlag Tauragė“ meninėje akcijoje Rugilė buvo raudona, Eridanas Šilimaitis – oranžine, Mindaugas Piečia – geltona, Vaiva Kiniulienė – žalia, Valdas – žydra, aš pati – violetine spalva. Aplankėme miestą reprezentuojančias vietas ir objektus: fontaną prie esamos L. Žuklio skulptūros „Taika“, modernistinius Tauragės banko rūmus, XIX a. muitinės pastatą, dabar vadinamą Tauragės pilį, 2018 m. pastatytą „Tauro“ skulptūrą, Jūros upės užtvanką ir promenadą palei upę, Bažnyčių gatvę, kurioje šiek tiek išlikę tarpukaryje statytų pastatų.

Kiekvienas akcijos dalyvis – vaivorykštės vėliavos „spalva“ – turėjo asmeninę motyvaciją, kodėl prisijungė prie mano iniciatyvos. Lietuvos periferijos mieste ne tik gyventi kitaip, ne tik mąstyti kitaip, bet ir kalbėti kitaip yra nepatogu. Šia menine akcija mėginu įgarsinti tuos, kurie tyli arba tyliai gyvena Tauragėje.

Šaltiniai:

[1]<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1643871/ivertino-deputates-kalba-neapykanta-liejosi-per-krastus-tai-buvo-pikti-ir-pagiezingi-zodziai>

[2]<https://www.cbsnews.com/news/activists-create-hidden-rainbow-flag-to-get-around-russias-lgbtq-flag-ban/>

Meninė akcija „#HiddenFlag Tauragė“, 2022 gegužės 5 d. Ievos Tvaronavičiūtės nuotrauka

Baltas galerijos kvadratas*, arba Paroda rankomis neliečiama, bet viską liesti galima

Du menininkai Michael Elmgreen ir Ingar Dragset savo karjeros pradžioje atliko performansą, kur 12 valandų balta spalva dažė galerijos sienas, o tada su stipria vandens srove jas nuplaudavo. Po šio meninio vyksmo patalpa skęsdavo vandens ir dažų pursluose. Kaip sakė menininkai, tai primindavo beprotišką sniego ir tuo pačiu seksualizuotą peizažą. Idėja kritikuoti baltą galerijos kubą kilo iš stebėjimų. „Mes pradėjome analizuoti, tai kas yra tas meno pasaulis, į kurį įžengėme. Atkreipėme dėmesį į tai, kas yra baltas kubas,“ – sako menininkai. Michael Elmgreen ir Ingar Dragset performansu „12 Hours of White Paint/Powerless Structures“ kritikavo kai kurias šiuolaikinio meno pasaulio konvencijas, kad galerijai būtinai reikia baltų sienų [1].

Menui nereikia baltų sienų

Kad galerijai, kur eksponuojamas menas nereikia baltų sienų, ne kartą sakė Gediminas Tamulynas, ankstyvo-

sios karjeros pradžioje eksperimentavęs su industrinėmis Tauragės patalpomis. Reklamos versle atsidūręs tauragiškis turi stiprią nuomonę – menas gali būti visur ir tam nuolatinių patalpų net nereikia. AJJU lauko galerija, įsikūrusi Kelmės miesto pašonėje, pievoje, prie kelio į Šiaulius, irgi laužo supratimą apie meno eksponavimo būdus. Kai ant pernai debiutavusios „AJJU lauko galerijos sienų kabojo olandų dailininko Vincento Van Gogho paveikslų kopijos, objektas susilaukė nacionalinės žiniasklaidos dėmesio. Vėliau galerija tapo lankytina Kelmės vieta [2].

Tauragės menuomenėje irgi spazmiškai kyla idėjos apie galeriją, kurioje būtų baltos sienos, neutralios lubos ir grindys – t. y. standartinis baltas kubas. Mažų daugiafunkčių parodinių erdvių mieste, kurios tarnautų kaip koridoriai, foje ar edukacinės erdvės yra, bet meno galerijos, kuri būtų tik galerija, dar ne. Tiesa, viename Tauragės miesto bokšte jau daug metų veikia vadinama „Fotografijos galerija“, tačiau tai vieno kambario dydžio apvali erdvė per du bokšto aukštus, dedikuota tik nedidelės apimties fotografijos parodoms.

Turimi ištekliai kultūrininkus verčia naudotis tais ištekliais, kurie yra. Profesionalus menas kartais atsiduria industrinėse patalpose, ant stendų miesto erdvėse, kavinėse. Tauragėje nuo 2019 m. organizuojamas Menų festivalis „Kvadratu“ kasmet renkasi vis kitas erdves, kur galėtų būti eksponuojamas šiuolaikinis menas. Pirmais metais labai gelbėjo statybvieta virtusi Tauragės meno mokykla. Kontrastas tarp festivalio veiklų, instaliacijų ir patalpų efektingai pagyvino šiuolaikinio meno patyrimą.

Šiuolaikinis menas transformuoja Tauragės pilies menes

Tauragės pilies menėse šįmet birželio 3 d. atidaryta Vladimiro Mackevičiaus paroda „Warning“. Parodoje pateikiami net 22 meno objektai: redimeidai (angl. *ready-made* – iš įvairių objektų sukurti meno kūriniai, LRT.lt past.), grafika, video performansai ir daiktinės jų dalys [3]. Tarpdisciplininio meno kūrėjas kurį laiką tyrinėjo muziejines erdves, kuriose turėjo būti eksponuojami jo darbai. Prireikė parodinių patalpų schemos, nuotraukų, filmuotos medžiagos, išsiaiškinti patalpos apšvietimo niuansus, ekspozicinių baldų dizainą, jų matmenis, kitas charakteristikas, tokias kaip patalpoje esančio televizoriaus ekrano kraštelio plotis, kaip patalpoje judės lankytojai. Prireikė net istorinių žinių apie pačią Tauragės pilį. Iš anksto žinota, kad ant paveldosauginio pastato sienų nieko kabinti ir lipdyti nebus galima. Menininkas paklaustas, ar erdvės su skliautais ir nelygiu XIX a. grindiniu, su tamsiomis medinėmis radiatorių detalėmis, nejudinamais objektais patalpoje netaps neįveikiamu iššūkiu. Jis atsakė, kad priešingai: sugalvoti, kaip tokioje erdvėje eksponuoti darbus, jam yra įdomi užduotis. Po kelių dienų sostinės Energetikos ir technikos muziejuje atidaryta tapytojų grupės paroda „Kita energija“. Parodos sumanytojo ir dalyvio – tapytojo Andriaus Zakarausko irgi neišgąsdino muziejus kaip parodos erdvė [4].

Eksponuojant V. Mackevičiaus parodą „Warning“ Tauragės pilies menėse kilo iššūkių, kaip naujai sukurtoje es-

tetikoje įvesti supratimą, kad tai yra meno erdvė. Ar meno objektai joje savaime erdvę transformuoja menui? Kada erdvėje įsivirauja galerijos atmosfera ir galerijos taisyklės? Kiek laiko užtrunka įsisąmoninti, kad erdvės paskirtis pakito? Parodos lankytojus galėjo trikdyti greta esanti muziejinė patalpa su istorinių baldų kopijomis, naudojamomis pagal paskirtį: kėdė reiškė kėdę, ant kurios galima sėdėti, stalas reiškė stalą, kurį galima liesti, – ten pat daug kitų liečiamų įtraukių instaliacijų. Net pačiose menėse kai kada būdavo eksponuojami rankų prisilietimo nebijantys muziejiniai, tautodailės ar meno objektai. Ant sienų pakabintų, ant molbertų uždėtų paveikslų ar nuotraukų po teisybei niekas neturi įpratimo liesti, o „Warning“ parodoje meno objektai buvo padėti horizontaliai ant ekspozicinių baldų be juos gaubiančio stiklo, nes atspindžiai būtų darę parodos estetiką.

Pirmieji parodos lankytojai ne visai suprato, kad patalpoje eksponuojami daiktai joje įgauna naują prasmę. Atrodo, provokuoja liesti net pats meno objekto žanras, nes V. Mackevičius domisi redimeidų technika. Didžiuma parodos objektų, iki kol virto menu, buvo rankomis liečiami: meškiukas, šviesos jungtukai, stiklainis su agurkais, kulkos ir kt. Muziejininkai nieko nelaukę prie durų uždėjo užrašą, kad paroda rankomis neliečiama ir budėdavo patalpoje lankytojams plūstant ją apžiūrėti. Ši patirtis vertė svarstyti, ar tikrai miestui nereikia nuolatinės meno galerijos, to tradicinio balto kubo, nes akivaizdu, kad kultūrinio švietimo reikia ne tik vaikams, bet ir suaugusiems. Proginiai profesionalaus meno švystelėjimai mieste gal ir įneša įvairovės,

bet ilgalaikėje perspektyvoje, pokytį kažin ar užtikrina. Šiuolaikinio meno projektai gali vieną kartą likti nefinansuoti, neformalios iniciatyvos – užgesti, o asmenybės iš miesto – išvykti.

Parodinė erdvė ar galerija?

Mažos parodinės daugiafunkcės erdvės galbūt tenkina vietos kūrybos bendruomenės poreikius, o ką daryti su nacionalinio lygio parodomis ir projektais, kurie visgi galėtų atsidurti Tauragėje kultūrinio švietimo tikslais? Pvz. MO muziejaus paroda „Rūšių atsiradimas. 90-ųjų DNR“, pritraukusi daugiau nei 140 tūkst. lankytojų, specialiai buvo eksponuota už Vilniaus ribų. Paroda atsidūrė Klaipėdoje, o vėliau parodos fragmentai keliavo po kitus Lietuvos miestus – Uteną, Telšius, Panevėžį, Alytų ir Šiaulius [5]. Partnerių regionuose ieškojo ir Aleksandro Vasiljevo fondas. Pvz., Šilutės Hugo Šojaus muziejus nuolatos bendradarbiauja su A. Vasiljevo fondu ir nuolatos Šilutėje yra eksponuojamos fondo kolekcijos – istorinių rūbų parodos itin populiarios ir lankomos. Neturėdamas galerinės erdvės toks miestas lieka kultūrine dykra, kuris dalijantis didesnėmis idėjomis kaip potencialus partneris vis nepatenka į akiratį. Baltas galerijos kubo standartas prisidėtų prie kokybiškesnės meno sklaidos Lietuvoje.

Google paieškoje įvedus „Galerija Tauragė“, pasiūlo apsilankyti Tauragės krašto muziejuje „Santaka“, Tauragės Kultūros centre ir „Mados galerijoje“, kurioje pardavinėjami rūbai. Tai kuo skiriasi parodinė erdvė nuo galerijos, jei žodis „galerija“ neužtikrina kokybės standarto? Pagrin-

dinis skirtumas, galerijoje turėtų būti pakankamai vietos eksponuoti erdvinius objektus, be to, šios patalpos turi atlikti tik vieną pagrindinę galerijos funkciją. Baltas galerijos kubas, išvalytas nuo papildomo vizualinio konteksto, užtikrina, kad meno objektas joje atsiskleis geriausiai ir lankytojo mėgavimasis parodos estetika, meno objekto patyrimas bus giliausias. Galerinė erdvė tai ne tik tam tikras charakteristikas turinti patalpa, tai ir vieta, tai ir sklandus patekimas į ją, nuolatinis darbo laikas.

Paveldosauginiai pastatai keičia paskirtį

Naujų pastatų statyba yra daug resursų reikalaujanti užduotis, be to, strategiškai gerų vietų mieste nedaugėja. Kai nėra „balto kubo“, neretai paveldosauginiai pastatai tampa pilnavertėmis meno galerijomis. Pvz., Kauno centrinis paštas šįmet tapo „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ renginių vieta, kurioje vyksta susitikimai su kūrėjais, parodos, instaliacijos ir kitos kultūrinės iniciatyvos.

Pašte sausio–balandžio mėnesiais veikė Kauno architektūros ir jos konteksto svarbą atskleidžianti tarptautinė paroda „Modernizmas ateičiai 360/365“. Antra didžioji paroda „1972: pramušti sieną“, skirta Romui Kalantai atminti atidaryta gegužės mėnesį [6]. Modernistinės architektūros pastatas Laisvės alėjoje šįmet daug kam asocijuojasi su šiuolaikinio meno, muziejine erdve. Man pačiai asmeniškai įdomiausias pastato vidinės architektūros, skirtos eksponuoti darbus, transformacijos, pasirinktos medžiagos, užapvalinti kampai, primenantys, kad esi vis dar modernizme, kuris nuo šiol „priklauso“ Kaunui, savanorių

pasitelkimas srautų suvaldymui ir lankytojų konsultacijai. Aš visai pamiršau, kad Kauno centrinis paštas yra laikina meno erdvė: dabar ten važiuoju su tokiais pačiais arba panašiais lūkesčiais kaip į MO muziejų, nors Kauno centrinis paštas visai ne „baltas kubas“. Priešingai – tai pastatas su istorija.

Tauragės potencialas: baltas kubas, kvadratas ar ratas?

Tauragėje paveldosauginių pastatų nėra daug išlikę dėl to, kad miestas kaip pasienio zona itin nukentėjo per karus. Svarstant galerijos idėją, pirmiausia į akis krenta viešajam sektoriui priklausantys pastatai, tačiau vienas gražiausių Tauragės pastatų valdomas privataus asmens – Tauragės banko rūmai. Tarpukario statiniui būdingas klasicistinis stilius. Pusapskritė banko operacijų salė, apsupta kolonados, įrengta į kiemo pusę. Pastatas išsiskiria antrame aukšte įrengta erdvia terasa įrėminta kolonomis. Šis architektūrinis elementas buvo retas tarpukario pastatuose. Įdomus amžininko paabejojimas, kad „rūmai savo brangumu ir puošnumu nesiderina su Tauragės miesto bendru vaizdu. <...> Ūkininkai drovėsis įžengti į baltus marmuro imitacija papuoštus rūmus“ [7] šiandien atrodo taikli, bet neteisinga spėlionė, nes mieste kaip tik gyvena drąsūs daryti žmonės.

Tikriausiai jau nesvarbu ar baltas kubas, kvadratas ar ratas. Tikriausiai svarbiausia, kad mieste būtų nuolatos veikianti galerija. Turizmo objektas, kelis kartus metuose atsinaujinanti parodomis, standartus atitinkanti vieta, ga-

linti įsirašyti į šiuolaikinio meno, muziejinkystės, Lietuvos kultūros ir meno žemėlapi.

* – turėtų būti „kubas“, bet kvadratas siejasi su festivaliu „Kvadratu“, kuris Tauragėje organizuojamas nuo 2019 m. Šio teksto autorė yra viena iš festivalio kuratorių.

Šaltiniai:

[1] <https://www.youtube.com/watch?v=tpuc2hNcD60>

[2] <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000150865/lauko-galerija-kelmes-pakrastyje-ikures-menininkas-ne-syki-pajuto-me-ka-reiskia-buti-is-provincijos>

[3] <https://www.7md.lt/kronika/2022-06-10/Kvadratu-pristate-siuolaikini-mena-Taurages-miesto-sventeje>

[4] <https://vilnius.lt/lt/kultura-ir-sportas-svietimas/jaunieji-ir-pripazinti-menininkai-triuksmaus-parodoje-kita-energija-parodoje-kita-energija-triuksmo-karta/>

[5] <https://mo.lt/tinklarastis/irasai/lankomiausios-mo-muziejiaus-parodos-fragmentai-keliauja-po-lietuvos-miestus/>

[6] https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1582502/buve-kau-no-centrinio-pasto-rumai-bus-prikelti-europos-kulturos-sostines-renginiams?fbclid=IwAR375z6AVYUuJYCBJJaw1ho-utAXVzO-r_goFDkaVBh_fcZuYowwOFTZHA0Q

[7] <https://www.pinigumuziejus.lt/lt/naujienos/simtmečio-istorijos-lietuvos-banko-pastatas-taurageje?fbclid=IwAR0tSkX76yBk-c0ApZb3bcKe6Qo1bkbBlhPO7a7MiwhtU57ut7Vu1DojCN9l>

KVADRATU „šortai“: kalbasi festivalio kuratoriai

Pradinis impulsas ir pats festivalio formatas atėjo iš nevyriausybinio sektoriaus, nes Tauragėje iki 2016 metų buvo organizuojami Tarptautiniai fotografų klubų suvažiavimai. Jau tada netradicinės meno formos įnešė kultūrinės įvairovės į Tauragės gyvenimą. Menų festivalį „Kvadratu“ Tauragės krašto muziejus „Santaka“ organizuoja ketvirtą kartą. 2021 metais pandemine realybe vertė ieškoti naujų būtų užmegzti ryšį su auditorijomis. Prisiminkime, kad pandemija izoliavo, o kai žmogus izoliuotas, negali niekur išvykti, o kai negali niekur išvykti – jis priverstas būti vietoje. Kur yra ta vieta?

Šįmetinis menų festivalis „Kvadratu“ plačiau prasme kalba apie „namus“. Tačiau 2022 metų pradžia parodė, kad namai nebūtinai yra saugi vieta, kad į namus gali kėsintis kiti. Taip saugiame namų kvadrato atsirado militarizmo atspalvių. Birželio 3 d. Tauragės pilies menėse pristatėme tarpdisciplininio meno kūrėjo Vladimiro Mackevičiaus parodą „Warning“, kurioje daug meno objektų, turinčių tiesioginių sąsajų su karu: artilerinio sviedinio tūta, šovinio tūtelės, minosvaidžio minos detalės ir kt.

Per keturis metus Menų festivalis „Kvadratu“ tapo viso muziejaus reikalu. Kartu su kolega Juozu Petkevičiumi, su kuriuo dirbame nuo festivalio pradžios apžvelgiame, koks „kvadratas“ yra 2022 metais.

• **Renata Jančiauskienė** – poetė, kūrybą ir kultūrinės žiniasklaidos tekstus pasirašanti Renatos Karvelis slapyvardžiu, Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ Kultūros-educacijų skyriaus vedėja, Menų festivalio „Kvadratu“ kuratorė.

• **Juozas Petkevičius** – fotografas, Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ muziejininkas-fotografas, Tauragės rajono fotografų klubo „Fotojūra“ pirmininkas, Menų festivalio „Kvadratu“ kuratorius.

Pokalbis vyko 2022 birželio 17 d. Tauragės pilies kiemelyje. Kalbasi RENATA Jančiauskienė ir JUOZAS Petkevičius.

RENATA: Menų festivalis „Kvadratu“ šįmet vyksta jau ketvirtą kartą. Galima sakyti, kad esi tradicinio renginio organizatorius. Ką galvoji apie tradicinių ir šiuolaikinių meno formų ir žanrų susidūrimą mažuose Lietuvos miestuose? Pasidalink savo asmeninėmis įžvalgomis apie festivalio poveikį Tauragei.

JUOZAS: Profesionalaus meno, „deleguoto“ nuo Tauragės miesto yra labai mažai, dėl to mums tenka didžiąją dalį atlikėjų kūrinių atsivežti iš kitų miestų. Manau, tokio pobūdžio meno renginiai šviečia žmones. Kai kurios šių metų instaliacijos provokuoja žiūrovą peržengti savo nusistovėjusią nuomonę apie vizualųjį meną. Tiesa, pažvelgti į save tauragiškius provokavome jau 2021 metais, eksponuodami Mindaugo Kavaliausko parodą „inCARnation“

vienoje centrinių Tauragės miesto gatvių. Sulaukėme įvairių reakcijų. Tiesa, jų buvo daugiau apie gerai išnaudotą vietą nuotraukoms nei apie pačią parodą, tačiau toks nedidelis žiūrovo šokiravimas yra puikus kelias į diskusiją.

Festivalis apjungia kelias meno rūšis: dizainą, performansą, video meną, fotografiją. Kokią meno rūšį dar norėtum įvesti į festivalį?

RENATA: Praplėsiu, festivalyje turėjome daugiau meno rūšių nei pasakei. Vakar paskaičiavau su kokiomis jų pačiai teko dirbti. Išvardinsiu. Scenos menai: Apeirono teatro performansas ir Okaruko buto šokio spektaklis. Tadas Vosylius – skulptūra iš dervos, šiuolaikinis menas, šiuolaikinis šokis. Anonsuosiu, kad liepos 9 d. Tauragės pilies kiemelyje vyks šokio spektaklis „WRECK“. Organizavau Solo ansamblio koncertą, rodėm archyvinį tauragiškio režisieriaus A. Naraškevičiaus filmą „Maniako naktis“. Festivalyje daug teksto, kurio vis daugėja. Pernai kūrėme „Kvadratu“ tinklalaidę, net kvietėm kūrybos bendruomenę prisidėti kuriant vieną jų. Pirmame Menų festivalyje aš pati atlikau poetinį performansą „ROŽINI_S“.

Ateinančiuose „kvadratuose“ norėčiau daugiau skulptūros ir teksto. Pavyzdžiui, pasikviesti koncertuoti Vilniaus energiją arba Migloko.

JUOZAS: Tauragė tampa festivalio kūrybos objektu. Į kokias miesto dalis norėtum pasigilinti labiau? Kas tau įdomu Tauragėje? Referuoju į grafičių tyrinėjimą.

RENATA: Gyvenu miesto centre, tad daug vaikštau pėsčiomis, kaskart tyrinėju gatves, namus, kiemus. Pradėjus studijuoti magistro programą maniau, kad tyrinėsiu

Tauragės gatvės menininkų bendruomenę. Nepavyko temos išplėtoti iki baigiamojo darbo, tačiau turėjau progą atlikti gatvės meno Tauragėje galimybių studiją. Matau mieste daug tuščių, vizualiai tinkamų sienų, ant kurių galėtų atsidurti freskos arba lipdukai, pavyzdžiui, iš gausaus muziejaus archyvo. Esu įsitikinusi, kad tokią iniciatyvą tauragiškiai priimtų pozityviai. Viešosios erdvės yra visų, tačiau meno lauko profesionalai gali joms sukurti naujų netikėtų prasmių, sukurti miestui autentišką veidą kaip tą padarė gatvės menininkai Kaune ir Marijampolėje.

Fotografija mieste. Kam reikia fotografijos mieste, jeigu ji jau daug metų pristatoma Fotografijos galerijoje Tauragės pilies bokšte?

JUOZAS: Visų pirmą, fotografijos galerija yra turbūt vienintelė vieta Tauragėje, kur galima profesionaliai pateikti fotografijos meno kūrinius. Dėl savo architektūrinių sprendimų galerija tampa ne tik erdve parodoms parodyti, bet ir parodos dalimi. Nors Tauragės pilis yra pačiame miesto centre, nuo senosios miesto dalies ji yra atskirta magistralinio kelio Ryga–Šiauliai–Tauragė–Kaliningradas. Dėl to toks miesto nors pilies „atkirtimas“ nuo senosios miesto dalies ne visada žmonėms yra patogus lankyti fotografijos galeriją. Daugiau žiūrovų dėmesio sulauktumėm, jei galerija būtų Bažnyčių gatvėje. Dėl šių priežasčių pritaikėme „Kaunas Photo“ festivalio nuotraukų eksponavimo būdą ir įrengėme lauko parodas 5 miesto vietose eksponuodami taip, kad fotografija būtų visada pakeliui.

RENATA: **Fotografija, medijos, instaliacija. Paaiškink skirtumą – ar fotografija dar įsipaišo į šiuolaikinio meno**

kontekstą, o gal tai jau tradicinis menas?

JUOZAS: Technologijoms keičiantis fotografija įgauja įvairių raiškos formų. Šiomis dienomis fotografija kaip meno raiškos būdas lyg priešistorė kompiuterinei grafikai, dirbtiniam intelektui, vaizdo projekcijoms, tačiau šios visos meno kryptys vadovaujasi tais pačiais komponavimo ir idėjos perteikimo principais kaip ir fotografija – tik jų išraiška skirtinga. Fotografijai kaip meno formai daugiau nei 110 metų. Dabar turime internetinį meną, video meną ir dar daugelį kitų meno rūšių po fotografijos atsiradimo, dėl to, manau, galime sakyti, kad fotografija yra tradicinis meno raiškos būdas.

RENATA: „Fotojūra“ šįmet švenčia 20 metų jubiliejų. Parengėte grupinę parodą „Namai“. Žinau, jūs dar ją pristatysite, bet papasakok plačiau, kaip organizuoti grupinę parodą?

JUOZAS: Taip, paroda yra eksponuojama ant Jūros upės kranto šalia restorano „Banga“. Parodą sudaro 17 fotografijų, dalyvauja 6 klubo nariai, tarp kurių ir aš. Išties, parodos rengimas yra ganėtinai sudėtingas darbas. Paroda reikalauja vizualios estetikos, kurią norint išlaikyti, reikia tam tikrų susitarimų tarp parodos dalyvių: tema, technologija, fotografijos žanras, eksponavimo vieta ir t.t. Įsivedus tokius susitarimus, galima pasiekti vientisumą ir grupinėje parodoje. Kaip mums pasisekė, spręskite patys.

RENATA: Kokie tavo prioritetai organizuojant Menų festivalį „Kvadratu“? Įsimintiniausia akimirka?

JUOZAS: Mane domina fotografija ir medijų menas. Jau kurį laiką stebiu Vilniaus dailės akademijos absolven-

tų veiklas. Išties, labai įdomu. Smagu, kad per ketverius „Kvadratu“ metus dirbome su tokiais menininkais kaip Dalia Mikonyte, Adomu Žudžiu, Rita Stankevičiūte, Ignu Pavliukevičiumu, Brigita Kazlauskaite ir keletu kitų. Labai džiaugiuosi turėdama tokia galimybę dirbti su akademi-
ne bendruomene.

O kokie tavo prioritetai organizuojant 2022 metų festivalį?

RENATA: Šiais metais dirbu su šiuolaikiniu menu, Jono Meko vizualiųjų menų centru, organizavau menoty-
rininkės Ramutės Rachlevičiūtės paskaitą apie sovietme-
čio dailę. Kuomet Rusija pradėjo karą Ukrainoje, Lietuvoje
nuvilnijo sovietinio paveldo persvarstymo banga. Muzieji-
ninkams, Tauragės kultūros bendruomenei reikia akade-
minių žinių ir žvilgsnio į kultūros ir meno procesus, kurie
vyko ir vyksta dabar.

JUOZAS: Kokias Tauragės kultūros problemas spren- džia Menų festivalis „Kvadratu“?

RENATA: Kažkada neformaliai diskutuodami užčiuo-
pėme aiškią miesto problemą – vietoje kuriantys meninin-
kai neretai gyvena atskalūniškai ir Tauragės kultūriniame
gyvenime nedalyvauja. Manau, kad kultūrą mieste kuria
ne atvežtinė produkcija, kurios be finansavimo visai nebū-
tų. Tikrąjį miesto kultūrinį identitetą kuria tie, kurie ir be
finansavimo tą daro, tad būtų labai logiška manyti, kad ir
investicijos turėtų būti nukreiptos į vietos kultūrinio po-
tencialo auginimą.

Atrodo, mieste vyksta daug veiklos, daug atvežtinės
kultūros, kuri po visko tiesiog išvažiuoja... Tad „Kvadratu“

rėmuose lygiavertiškom sąlygom įtraukiame vietos autorius ir taip jiems sudarome erdvę augti. Puikus pavyzdys – Sigita Flaksienė. Šįmet ji sukūrė instaliaciją-educaciją „Tamsoje liečiamas paveikslas“. Pirmieji lankytojų įspūdžiai puikūs.

JUOZAS: Kultūros ministerija paskelbė 2022-uosius Jono Meko metais. Ką manai apie tokią kūrėjų aktualizaciją?

RENATA: Stebiu, kaip Žemaitijos miestuose J. Mekui dedikuojama daug renginių. Pavyzdžiui, Plungės festivalis „Upė“ skirtas Jonui Mekui, Klaipėdoje rašytojų bendruomenė irgi organizavo nemažai renginių, performansų. Tauragėje taip pat kalbame apie J. Meką, tiesą sakant, net dvi parodos skirtos šiam menininkei. „Semeniškių idilės“ ir „Frozen frames/Jono portretai“, kurias tauragiškiai galės aplankyti dar kurį laiką.

Per festivalio atidarymą galėjome pamatyti brolių Mekų sukurtą filmą „Prisiminimai iš kelionės į Lietuvą“. Šįmet Jonas Mekas švęstų savo šimtmetį, todėl 2022 paskirti jam labai tikslinga. Vieni kūrėjai festivalyje kalba apie dabartį, ją reflektuoja, o Jono Meko kūryba, mano nuomone, turi išliekamąją, netgi egzistencinę vertę, ji universali, tad gerai, kad 2022 metų „Kvadrata“ lankytojams, tauragiškiams ir miesto svečiams, atsivers gilūs kultūros, istorijos ir gyvenimo sluoksniai.

*„Juodas Mackevičiaus kvadratas“, 2022 birželio 3 d.
Redimeidas pagamintas iš panaudotų šovinių. Menininkas jį
sukūrė specialiai Menų festivaliui „Kvadratu“.
Juozo Petkevičiaus nuotrauka*

Globalus pasaulis. Kur mano namai?

Globalus pasaulis, kur galima kūnu ir mintimis būti visur, tarsi klausia, kur yra tikrieji žmogaus namai? Kartu su aktoriumi ir rašytoju Juozu Gaižausku, kilusiu iš Tauragės, kalbėjome apie namus. Diskusija „Globalus pasaulis. Kur mano namai?“ yra finalinis 2022 metų Menų festivalio „Kvadratu“ akcentas.

Pokalbis vyksta 2022 rugsėjo 21 d. Tauragės meno mokyklos Aktų salėje po J. Gaižausko monospektaklio „Camino Tauragė – Santjago de Compostela“. Kalbina Renata Jančiauskienė.

<...>

RENATA: Ką prisimeni iš mokyklos metų? Kokia tuomet buvo Tauragė?

JUOZAS: Man sesė sakė... Aš atsiprašau, kad vadinsiu senaisiais pavadinimais. Iki to laiko, kai juos pervadino. Iš naujųjų gatvių, aš žinau, kad Vytauto liko ta pati. Mano Gedimino gatvė vietoj Pundziaus ir Bažnyčių gatvė, o visos kitos man liko senaisiais pavadinimais. Tai aš prašau kartais išversti. Taip pat yra su mokyklomis, aš nežinau, kaip dabar tos gimnazijos vadinasi. Man tai jos turi numerius. Aš mokiausi 4-oje vidurinėje. Kokia ten dabar gimnazija?

RENATA: O čia yra bėda, nes jūs kalbate su žmogumi iš „užsienio“.

JUOZAS: Oi, iš „užsienio“. Supratau.

AUDITORIJA: Žalgirių gimnazija.

JUOZAS: Žalgirių! Tai man sesė sakė, kad Žalgirių gimnazijoje šiandien kabo mano nuotrauka ir ten parašyta: „Žymiausi Žalgirių gimnazijos absolventai“. Aš galvoju, būtų mokytojai žinoję tada! Jie laukė, kol aš išėsiu iš tos mokyklos. Mokiausi gerai, bet aš toks pasiutęs buvau.

Buvo laikas, kai visa mokykla laukdavo prie durų, kada aš pasirodysiu. Ateidavau į mokyklą pasipuošęs taip kaip gali būti pasipuošęs Juozas. Ar su lagaminu... Ką sugalvodavau, tą darydavau. Nuo skaitliukų iki žadintuvų.

Aš būtinai per matematikos pamoką pasistatydavau žadintuvą ir užsistatydavau 45 minutėms, nes tiek trunka pamoka. Po 45 minučių žadintuvas ima skambėti, skambutis dar neskamba, aš sakau: „Mokytoja, atsiprašau“. Aišku, mokytojai siusdavo, aš kitiems rodžiau blogą pavyzdį, bet gudrus žalčiukas buvau. Mokėdavau atsakyti be pykčio, nesiginčydamas, bet darydamas savo, o mokiausi gerai. Ačiū dievui, kad mano mama dirbo mokytoja kitoje mokykloje.

RENATA: Kalbant apie suaugusius, ką tuo metu kalbėjo tėvai, mokytojai? Žodžiu, kokiais rūpesčiais gyveno suaugę?

JUOZAS: Kasdieniais, kaip ir dabar. Juk vaiką reikia užauginti, reikia mylėti, reikia pasirūpinti. Galiausiai yra buities reikalai, koks nors Jonišio kolektyvinis sodas yra. Grybų sezonas, kada reikia važiuoti grybų. O baisiausia, tai bruknės, ne, avietės, o siaubas. Miško avietės, žinot, koks

siaubas yra vaikui. Tau duoda tokį kubiliuką <...> ir pasako, kai pilną pririnksi, važiuosim namo. Pradžioje renki renki, o vėliau tos avietės pradeda smegti. Kiek meti – tiek pat, kiek meti – tiek pat. Jeigu kalbėti apie vergvaldystę, apie žmonių išnaudojimą... Bruknės, avietės, mėlynės, serbentai močiutės sode, tie šeši krūmai, juodųjų. Kol nenuskinsi visų, tol nesibaigs tau darbo diena. Kai galvoju apie vergavimą, galvoju apie tuos laikus.

RENATA: Glabūt tinklalaidės klausytojai negirdės, bet mūsų salėje dabar krykštauja juokas. Tikriausiai, žmonių, skynusių serbentus ir avietes yra ir daugiau.

Esate pasakojęs, Juozai, kad augdamas Tauragėje išlaikė balansą buvimo tarp gatvės kietuolių ir miesto menininkų – lankei sporto būrelį ir muzikos mokyklą? Kaip pavyko būti vienu metu abiejose pusėse?

JUOZAS: Žauriai paprastas atsakymas, man labai pasisekė, kad tiesiogine prasme tuo metu aš buvau visa galva už kitus aukštesnis. Vaikystėje, kaip jau girdėjote, neblogai padirbėjęs su „štangike“ [past. nuoroda į monospektaklio siužetą]. Nesvarbu, kad lankiau muzikos mokyklą ir buvau menininkų pusėje, įvertinus mano gabaritų dydį ir apimtis, niekam nekildavo noro rimčiau susipažinti su tais gabaritais.

RENATA: Ar buvo kokių nors pasiūlymų prisijungti prie neformalių judėjimų? Kokie neformalūs judėjimai egzistavo mieste? Teko girdėti apie žydkapinius, pilinius. Gal jų buvo ir daugiau?

JUOZAS. Grafkiniai buvo...

RENATA: Grafkiniai!

JUOZAS: Taip... Buvo daug tų grupių, tik tiek, kad aš pats asmeniškai nepriklausiau jokiai grupei. Aš gyvenau savo gyvenimą. Pareini iš pamokų, tada turi nueiti į muzikalkę, po to vakare treniruotė, dar turi pamokas paruošti, o jau pusė dvyliktos. Vieną dieną badmintonas, kitą dieną rankinis, muzikos mokykla, choras. To gyvenimo nebuvo tiek, kiek gali pasirodyti. Aš niekam nepriklausiau, bet puikiai sutardavau tiek su vienais, tiek su kitais. Neturėjau jokių problemų. Kartais tekdavo net patarpininkauti <...>.

RENATA: **Kokiose vietose mėgai leisti laiką? Kur buvo jaunimo susibūrimo vietos? Dabar veikia Tauragės atvira jaunimo erdvė. Teatro būrelis suburia nemažai kūrybiškų jaunuolių, tai jie nuolatos Tauragės pilyje dūzgia. O kaip buvo anksčiau?**

JUOZAS: Tuo metu Tauragėje buvo galima žaisti arba futbolą, arba rankinį, arba badmintoną. Dar, regis, tuo metu gal buvo bokso ir imtynių sekcija ir merginos žaisdavo rankinį. O daugiau, jeigu kalbant apie sportą... lengvoji atletika truputėlį buvo. Buvo tuometinė muzikos mokykla, o realiai, kur leisdavome laiką... Eidavome prie Jūros, kur dabar yra „Banga“, ten nebuvo jokios „Bangos“, šokinėdavome, nardydami žemyn. Ką sugalvodavome, tą ir veikdavome. Aš pasakojau šiandien [past. kalba apie monospektaklį]. Mes turėjome ką veikti, mūsų nereikėdavo užimti. Plika aikštelė, jau mums aikštelė – galime susigalvoti. Gal už tai ta mūsų fantazija kitokia. Mūsų visi žaislai buvo mediniai ir prie žemės prikalti.

Kaip sakiau, mūsų šeimoje buvo penki vaikai, du broliai ir sesė didesnė. Mano visi žaislai nuo brolio likę ir jau

sulūžę, panešioti. Ir aš buvau laimingas. Viskas buvo gerai.

<...>

RENATA: Visai šalia yra Rusijos teritorijos. Dabartiniame politiniame kontekste, Rusija ne už gerų 30 kilometrų, vertybiškai Kaliningrado sritis yra smarkiai nutolusi ir atstumas šiomis dienomis vis plečiasi. Mes šią teritoriją ir ten gyvenančius žmones dabar įvardijam kaip „kiti“, „svetimi“, „ne savi“. Kokią tu prisimeni Kaliningrado sritį? Žinau, kad tauragiškiai, iki įstojant į ES, mėgdavo apsipirkti Sovetske ir veždavo ten parduoti įvairias prekes. Prekybiniai mainai tradiciškai itin aktyvūs pasienio miestuose. Kokią prisimenate Kaliningrado sritį?

JUOZAS: Prisimenu per gazirofkę, kurios Tauragėje nebuvo. Per girą ir tuos ledus. Dar atsimenu, kad Sovetske tuo metu buvo okeano-žuvies parduotuvė. Reto šlykštumo kvapas buvo toje parduotuvėje. Mums pasisekė, kad tuo metu tos žuvies parduotuvės Tauragėje nebuvo. Tačiau Sovetske buvo „Vaikų pasaulis“, buvo teatras, vis tiek miestas šiek tiek didesnis, pastatai vokiški. Man Sovetskas visada buvo ne ta rusiškoji, o ta vokiškoji, prūsiškoji kultūros dalis. Vien kalbant apie architektūrą, kartais pagalvoju, kad jei pusę Sovetsko tų likusių pastatų perkėlus į Vilniaus senamiesčio centrinę dalį, jie tikrai nepadarytų gėdos. O šiaip, mes tenais važiuodavome, bet jeigu būtų buvusi šalia Šveicarija, o ne Rusija, tai irgi būtume važiavę. Tad tie mainai yra natūralūs, tarp visų šalių.

Mes į Šilalę važiuodavome, irgi – į „užsienį“.

Kai esi banke, galvoji apie pinigus

Kai esi banke, galvoji apie pinigus.

Bet šio banko architektai apie pinigus negalvojo.

Jie net negalvojo apie pretenzijas, neva Tauragės bankas bus puošnesnis už visus kitus tarpukariu mažuose miestuose statytus bankus.

Gražesnis už Panevėžio.

Gražesnis už Kėdainių.

Gražesnis už Utenos.

Gražesnis už Raseinių ir Biržų, ir Mažeikių, ir Kretingos.

Architektai Mykolas Songaila ir Arnas Funkas apie pinigus negalvojo.

Tačiau apie pinigus galvojo tie 15–20 statybininkų, kurie kasdien čia dirbo po 10 valandų, o gaudavo po 30 centų už valandą.

Net dirbti prie mėsos tada labiau apsimokėjo nei statybose.

Taip, statybininkai apie pinigus galvojo, todėl dvi dienas streikavo, kol suderėjo, kad dirbs po 8 valandas ir gaus 40–50 centų per valandą.

Manym, kad taip nuo jų Tauragėje atsirado pirmieji verslininkai.

Juk didelis kapitalas pradžioj prasideda nuo centų.

Kapinės kaip galios teritorija

Žymiausias Europos kapinės su meniškais antkapiais, skulptūromis, šeimos koplyčiomis suformavo savotiškus istorinius parkus arba memorialinius muziejus. Kapinių kraštovaizdis ir architektūra glaudžiai susijusi su to krašto įvykiais: skaitant epitafijas antkapiuose, vardus, pavardes ir religijos simbolius juose, galima atkurti visos šalies kultūros istoriją. Mauro Felicori rašo: „<...>, apsilankęs Lietuvos kapinėse, patyriau įsimintiną ir jaudinančią istorijos pamoką. Klajodamas tarp žuvusių kareivių kapų ir memorialų karo aukoms, žvelgdamas į Lietuvos įžymiausių politikų antkapinius paminklus, pirmiausia susimąščiau apie Lietuvos ir

Rusijos, vėliau apie Lietuvos ir Sovietų Sąjungos tarpusavio santykius, Lietuvos ir Lenkijos istorinę praeitį, apie neseniai iškovotą nepriklausomybę <...>.“

Įsirudenėjus pakviečiau tauragiškius kartu patyrinti Senąsias Tauragės kapines – nepakartojamą pastarųjų dviejų šimtmečių skulptūros meno krypčių „katalogą“, kuriame užfiksuotos pasienio gyvenimo įtampos.

*Ekskursija po Senąsias Tauragės
kapines 2022 spalio 27 d.
Giedriaus Žvirblio nuotrauka*

Kai dabartinės Lietuvos teritorijos 19 a. priklausė carinei Rusijai, Tauragė, kaip pirmasis didesnis pasienio miestelis greta strategiškai svarbaus plento Tilžė–Ryga, turėjo savotiškai įtvirtinti carinės Rusijos imperiją. Pastatytas reprezentacinės, gal net, sakyčiau, „propagandinės“ išvaizdos muitinės pastatas – Tauragės pilis. Greta muitinės, ant senųjų katalikų kapinių, iškilo įspūdingai atrodžiusi penkių kupolų stačiatikių cerkvė, turėjusi atliepti atkeldintų į Tauragę muitinės ir administracijos pareigūnų religinius poreikius. Kaip mėgstu hiperbolizuoti, „čia kadaise stovėjo pusė Kauno soboro grožio“.

Pagal tuometį miesto rengybos planą krikščioniškų konfesijų tikintiesiems įkurtos bendros kapinės, o jose išskirti panašaus dydžio plotai katalikams, evangelikams liuteronams ir stačiatikiams. Reikia priminti, kad šiame krašte iki tol ramiai ar neramiai gyveno katalikai, greičiausiai žemaičiai, evangelikai liuteronai – turbūt Rytprūsių lietuvininkai, ir vokiečiai, žydų bendruomenė.

Iš 19 a. iki šių dienų Senosiose Tauragės kapinėse išliko kirilica ir gotišku šriftu įrašyti geležiniai ir akmeniniai antkapiai – jie etnokonfesinių mažumų, kurios kadaise čia gyveno. Tarpukariu „pusė Kauno soboro grožio“ parduota ir nugriauta. Tauragėje likusi negausi stačiatikių bendruomenė pasistatė kuklią koplyčios dydžio cerkvę savo turėtoje kapinių teritorijoje. Šiandien aplink ją speičiasi patys seniausi stačiatikių antkapiai. Kaip rašo kraštotyrininkas Edmundas Mažrimas: „<...> tarp šių kapų pajunti Rusijos imperijos dvelksmą <...>.“ Čia laidoti aukšto socialinio sluoksnio tikintieji.

Pirmojo pasaulinio karo karių kapinės Tauragėje, 1917 m. Kairėje pusėje matyti vokiečių karių kapai su paminkliniais akmenimis, dešinėje – rusų su kryžiais. Kapinių tako gale stovi bendras paminklas karo aukoms atminti.

Tarpukaryje įvyko daugiau pokyčių kapinių architektūroje. Priešais jas buvusi laisva erdvė išnaudota įrengiant Lietuvos savanorių ir karių kapines, o po Antrojo pasaulinio karo čia jau laidoti sovietiniai aktyvistai ir žuvę sovietiniai kariai. Žuvusių karių antkapiai, virtę santvarkos simboliais, dominuojant skirtingiems naratyvams vertinami nevienodai. Taigi, fasadinėje katalikų pusėje plečiamos kapinės nepriklausomybės kovose žuvusių karių kapais – ant jų aiškiai išartikuliuota Lietuvos simbolika. Kodėl tokių ženklų lygiagrečiai nėra priešais liuteroniškus evangeliškus kapus? Kaip rašoma šįmet išleistoje Sondros Vaišvilaitės knygoje „Šviesybių namai“, gal todėl, kad pasienio krašto evangelikai liuteronai nesitapatino su lietuviais.

Senieji kapinių vartai prarado savo pirminę funkciją. Iki šių dienų išlikęs tik vienišas raudonų plytų stulpas paskendo tarp kitų antkapių, todėl Senosios Tauragės kapinės nebeturi simboliškų tikrųjų vartų, kur, pasak liaudiškų prietarų, budi paskutinio palaidoto kapinėse siela. Budi ir laukia. Vis dėlto įžengus pro „netikrus“ vartus į Senąsias Tauragės kapines, vienas su kitu dėl dėmesio ima konkuruoti paminklai, obeliskai ir cerkvės kupolas. Architektūrinė kapinių kakofonija simbolizuoja realią įtampą – juk šalis agresorė kitame Nemuno krante. Kitame Nemuno krante šviečia „Z“ raidė.

„O kaip su Gediminaičių stulpų formos Lietuvos ka-

riuomenės karininko Leono Kybarto antkapiu? – ekskursijos metu paklausiu grupės. – Kas būtų, jei ta siena „priartėtų“ ir staiga Senosios Tauragės kapinės patektų į šalies agresorės teritoriją?“ Turint omenyje, kad 1923 m. prijungus Klaipėdos kraštą, siena iš tiesų ėmė ir pasislinko, tik toliau nuo Tauragės. Brandesnio amžiaus tauragiškiai atsakė, kad toks antkapis sovietmečiu tikrai čia nebūtų stovėjęs. Na, jie žino geriau, juk tuo metu gyveno. Ir iš viso, sovietiniais metais šioms kapinėms buvo iškilusi reali egzistencinė grėsmė – jos uždarytos, norint praplėsti greta buvusio gamybinio kombinato teritoriją. Žmonės savo artimųjų palaikus turėjo ekshumuoti, todėl šiandien Senosiose Tauragės kapinėse nebėra ir dalies antkapių. O kur dar metalo laužo vajas, su kuriuo pradingo nemažai krašto kultūros atminties.

Tolstant nuo kapinių vartų ir cerkvės į kapinių gilumą, pagal to meto madas keičiasi antkapiai. Jie pamažu visose trijose konfesiniuose plotuose vienodėja, vardai ir pavardės ant jų lietuviškos. Trinasi etnokonfesinių bendruomenių kapinių ribos. Ruošdamasi ekskursijai keliskart čia lankiausi, atsitiktinai sutikti žmonės net nenutuokė, kad Senosiose Tauragės kapinėse yra evangelikų liuteronų kapų. Būtent šios tikinčiųjų bendruomenės kapinių plotas, paskirtas jiems dar 19 a., dabar yra apytuštis. Antrojo pasaulinio karo metu repatriacija visiškai ir negrįžtamai sunaikino Tauragės vokiečių bendruomenę. Tačiau tikrą mįslę užmena ypač įdomus čia likęs krikšto formos akmeninis paminklas, pastatytas ant 1876 m. mirusio jaunuolio kapo. Kaip pasakojo Tauragės evangelikų liuteronų kuni-

gas Mindaugas Dikšaitis, nieko panašaus šiuose kraštuose jam neteko matyti.

Ekskursijai po Senąsias Tauragės kapines padėjo pasirošti minėto kraštotyrininko knyga, išleista 2016 m. Kai kurie antkapiai buvo nufotografuoti, todėl dabar nesudėtinga palyginti, kaip keičiasi kapinių vaizdas. Pavyzdžiui, leitenanto Jurgio Hesso, žuvusio 1927 m. Tauragės sukilime, antkapinis paminklas sutvarkytas, o kavalerijos generolo Morico fon Šulco šeimininis kapas per šešerius metus gerokai apiro – nuardyti penki betoniniai iki tol buvę kapų apvadai, liko abstraktus bekryžis antkapis. Žmonėms to nežinant, per šį kapą jau sumintas takas. Net kyla abejonė, ar tokia asmenybė Tauragės krašte gyveno. Be to, jei ir gyveno, tai kaip kalbėti apie kavalerijos generolą, dalyvavusį mūšiuose malšinant Lenkijos ir Lietuvos sukilimus? Antkapių transformacijos tarsi žmogaus atmintis – ką norime prisiminti, tą ir saugome.

Senosiose Tauragės miesto kapinėse nuo jų atidarymo pradžios buvo laidojami katalikai, evangelikai liuteronai ir naujakuriai stačiatikiai. Per beveik du šimtus metų vienybės konfesijų plotai kapinėse plėtėsi, kitų – traukėsi, nes žmonių gyvenimai klostosi nebūtinai taip, kaip valstybės. Šįmet, Rusijai pradėjus karą Ukrainoje, Lietuvoje stichiškai imta šalinti sovietinius simbolius, kurių buvo ir kapinėse. Ukrainoje žūva daug abiejų pusių karių ir ką simbolizuos jų antkapiai po daug metų, turbūt priklausys nuo to, kojoje sienos pusėje jie bus palaidoti.

Po (Kultūros) sostinės

Kaunas 2023 metus pasitiko turbūt sunkiai vaduodamasis iš 2022 metų šėlo, kuriam buvo ilgai ruošiasi, todėl 2022 kauniečiams buvo visai ne metai, o epocha. Alytus užbaigė metus dar gruodį, perduodamas Tauragei sunkų sostinę simbolizuojantį gintarinį medį. Vilnius jau nuo pernai kalbėjo apie savo jubiliejų. Sakot, kalbu apie sostines, tačiau jau teksto pradžioje klaidinu skaitytojus, nes išvardintų sostinių sąvokos veikia skirtinguose kontekstuose.

Taigi, Vilnius yra Lietuvos sostinė, kurią Gediminas susapnavo, o prieš 700 metų iš ten laišką parašė. Kaunas buvo viena iš 2022 metų Europos kultūros sostinių, be jo tuo metu dar buvo du kiti miestai. Alytus – 2022 metų Lietuvos kultūros sostinė, 2023 ja tapo Tauragė. Be to, yra dar mažųjų Lietuvos kultūros sostinių projektas, o ten sostinė kiekviename etnografiniame regione, o jų Lietuvoje yra penki.

Žodžiu, kur pasisuksi – ten sostinė, mažasis pasaulio centras. O ką reiškia gyventi centre? Kai gyveni centre, turbūt niekur nereikia vykti, nes reikalingiausi dalykai ten jau yra: paslaugos ir infrastruktūra, jų įvairovė. Tačiau svarbiausia čia – pats centro mąstymas. Ką reiškia tokia

savivoka simbolinio centro žmonėms ir žmonėms iš periferijos, kuriems šis titulas teko tik trumpam, tik vieneriems metams? Pirmoji mintis – tai psichologinės atskirties išnykimas arba bent šito iliuzija. Nes tai, ką mes matome, būdami tolėliau, nebūtinai mato visi kiti, tą supratau kalbėdama su vilniete.

Pasakiau, kad 2023 metais Tauragė bus Lietuvos kultūros sostinė, o manęs perklausė: „Šiais metais Kaunas, o dabar jūs?“. Puoliau iškart patikslinti, kad Kaunas – Europos, o Tauragė – Lietuvos. Ėmiau detalizuoti, kad Kaunas sostinės projektui ruošėsi gerą penketą metų, prie projekto dirbo didelė administracijos, vadybininkų, komunikacijos komanda. Tam net sukurtas atskiras VŠĮ, o Tauragės ar kitos Lietuvos kultūros sostinės atveju ruošiamasi daug trumpiau, tai ir žmogiškieji išteklių jau iš turimų resursų. Kalbant apie finansinius resursus, jie nepalyginami, todėl net neketinu ieškoti internete oficialių skaičių.

Tačiau ši maža sąvokų sumaištis prie kavos staliuko truputį ir džiugino. Kaunas tiek daug dirbo dėl Europos kultūros sostinės vardo, kad 2023 metais Lietuvoje žodžiai „sostinė“ ir „kultūra“, pavartoti viename sakinyje, išsyk tapatinami su Europa. Turėjau įtarimų, bet jau nesitikslinau, ar vilnietė per 2022 metus buvo nors kartą užsukusi į tą Kauną, tapusį Europos kultūros sostine. Yoko Ono parodos „Laisvės pažinimo sodas“ atidarymas Kauno paveikslų galerijoje įsiminė vieno vilniečio atvykėlio įspūdžiu, po kurio susidarė jausmas, kad gal ir mažokai to tikro simbolinio centro žmonių 2022 metais fiziškai pajudėjo iš Lietuvos sostinės į Europos kultūros sostinę. Net MO muziejaus

paroda „Kaunas–Vilnius: nuversti kalnus“ kvietė Kauną pažinti dar Vilniuje. Iš periferijos perspektyvos tai gana paradoksalu. Tuomet buvimas centre tikrai yra iliuzija, kuria įtiki tik nedidelė grupė žmonių, nes vilniečiai visada yra sostinėje ir to jau nepajudinsi, mat reikėtų perbraižyti žemėlapius. Todėl prasidėjus 2023 metams tenka įvertinti nevaldomai kylančius lūkesčius ir realybę, ką sostinės metai duos visų pirma mums, nes kiti yra kitur. Atimti iš jų žvilgsnį pernelyg sudėtingas uždavinys, ypač per gimtadienį.

Istorikas prof. Egidijus Aleksandravičius pristatydamas Krzysztofo Czyzewskio knygą „Mažasis pasaulio centras“ apibendrina didmiesčio ir provincijos matymą ir mąstymą. Kad nevisavertiškumo kančios ateina iš sovietmečio „Jeigu tu ne Maskva, tai tu ne žmogus“ hierarchinio brutalumo, kai įsakymai nuleidžiami iš viršaus, kai ištekliai telkiasi centre, kai be sostinės formaliosios galios negali išgyventi. Todėl dabar išoriniai pranašumo požymiai, visokie reitingavimai ir laimėjimai, itin reikšmingi postkolonialui. Istorikas E. Aleksandravičius pastebi, kad šiuo metu „Materialiai mūsų miestai, miesteliai yra labai smarkiai pakilę. Patys ten gyvenantys žmonės tiki, kad jie yra tokios pat vertės, kaip kur nors niujorkiečiai, kad jie yra tokie patys, kad nieko įrodinėti čia nereikia. Atrodo, kad daiktai pralenkia žmonių dvasią“.

Todėl teksto pradžioje užsiminiau, kad periferijos gyventojams Lietuvos kultūros sostinės metai galėtų įkvėpti psichologinės atskirties nykimą, atrišti pačių tauragiškių įkalintą sąmonę nuo įsivaizdavimo, kad „Tauragie nieka

nie“. Kultūros organizatoriams – padėti praplėsti auditorijas, nes šiuolaikybėje komunikacija yra ne prabanga, o tiesiog savaime suprantama darbinių procesų dalis. Kultūros sostinės marketingas prisidės ieškant partnerių, plečiant socialinį kapitalą, galbūt rasis poreikis naujiems simbolinės galios centrams, galintiems padėti šiuolaikiškai interpretuoti ir komunikuoti kultūrą ne išorės, o vidaus auditorijai, kurti naujas kultūros paslaugas. Kiekvienais metais, nesvarbu, koks miestas taptų Lietuvos kultūros sostine, kyla tas pats klausimas apie išliekamąją šios iniciatyvos vertę.

Tauragėje per Lietuvos kultūros sostinės atidarymo renginį auditorija girdėjo daug retorinių klausimų apie paribio krašto tapatybę. Per 2023 metus tikrai kils daugiau klausimų, o klausimai – tai postūmis reflektuoti pakitusią Tauragės tikrovę. Juk miestas kaip naujas ir žmonės veikia jame kiti.

darbo eilėraštis

Kvadratu darbai

SAVANORIAI:

1. Donata Buciūtė 863885390

2. Indraja Uginčienė 865555704 (atvyks 17:30 val.)

Kęstučio Baužos savanoriai 865983707 (ateis apie 17 val. į TICą. Gali būti daugiau nei 6 savanorius gausime).

Justas Pocius pagelbės per performansą „ROŽINI_S“ (atvyks nuo 18 val.)

Savanorių darbai:

2 žmonės prie vartų dalins skrajutes ir segs apyranke (Donata ir Indraja)

1 aukšto budėjimas. 2 žmonės

2 aukšto budėjimas. 2 žmonės

Papildomi darbai:

MO muziejaus pasirodymą pristatys Renata
Pranešimus pristatys direktorius

REIKĖS:

MO muziejaus užsiėmimas 18–19 val.

1. Ekranas, vizualizacijoms rodyti

2. Erdvė, kur kėdės būtų laisvai slankiojamos

3. Mikrofonas kalbėjimui

DARBAI:

Apeirono teatro persirengimo kambarys (1 aukšto patalpa po kaire).

Juozo aukštas bus Solo Ansamblio persirengimo kambarys (atnešti veidrodį, popierinis rankšluostis, vanduo ant scenos – negazuotas vanduo)

Nuvalyti Apeironui sceną

Nuvalyti Rožiniui sceną

Rožinio pėdkelnės

Rožinio audio teksto įrašas

Rožinio lapeliai

Penktadienį iš ryto skambinti Tadi Vosiui dėl rūpintojėlio atgabenimo. 863491817

Ženklių sudėjimas

Kultūros maitinės patalpos paruošimas

Statybinė guma ženklams

**Sveiki atvykę į
KVADRATĄ!**

NUORODOS Į PIRMINES PUBLIKACIJAS

1. „Kvadratinis miestas išeina iš savo kvadrato“. 2019 rugpjūčio 2 d. Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ pranešimas spaudai apie pirmąjį Audiovizualinį menų festivalį „Kvadratu“ Tauragės mieste.

→<https://www.manokrastas.lt/kvadratinis-miestas-iseina-is-savo-kvadrato/>

→<https://kurjeris.lt/kultura/kvadratinis-miestas-iseina-is-savo-kvadrato/>

2. ROŽINI_S. 2019 rugpjūčio 9 d. Poetinis performansas rodytas Audiovizualinių menų festivalyje „Kvadratu“ Tauragės pilyje.

→<http://sapnalaikis.blogspot.com/2019/08/r-karvelis-poetinis-performansas-rozini.html>

3. „Archeologiniai Tauragės *graffiti* radiniai“. 2019 rugsėjo 27 d. Įrašas Renatos Karvelis Facebook paskyroje, vėliau publikuotas „Tauragės žiniuose“ ir VDU Lyginamųjų kultūrų studijų I kurso tiriamasis darbas „Tauragės urbanistinio meno tapatybės paieškos“.

→<https://taurageszinios.lt/naujienos/laisvalaikis/2019/09/archeologiniai-taurages-graffiti-radiniai-10864>

4. „deadlainų prigauta“. 2019 gruodžio 3 d. Įrašas Renatos Karvelis Facebook paskyroje.

5. „Galimi variantai“. 2019 gruodžio 23 d. Įrašas Renatos Karvelis Facebook paskyroje.

6. „Vienas (m)eilėraštis“. 2020 vasario 13 d. Įrašas Renatos Karvelis Facebook paskyroje. Kolektyvinis eilėraštis sukurtas specialiai renginiui „Vienas (m)eilėraštis“. Autoriai – Eugenijus Šaltis, Renata Karvelis, Liuda Daugėlienė.

7. „Užtat turėsiu danti“. 2020 kovo 11 d. Trumpoji proza, publikuota sapnalaikis.blogspot.com.

→<http://sapnalaikis.blogspot.com/2020/03/uztat-turesiu-danti.html>

8. „Karantino (savi)protestas“. 2020 gegužės 8 d. Tekstas publikuotas „Šiaurės Atėnuose“.

→<http://www.satenai.lt/2020/05/08/karantino-saviprotestas/?fbclid=IwAR3gCNOBrpfuN3HHWLhrz85F9dcxUqzWomCI7qqoyGGkzeHCsDtq7HK1NbU>

9. „liaudiška odė mitiniam tauragės žvėriui“. 2020 rugpjūčio 7 d. Įvadinis slemas „Slemo su ragais“ varžybose „Menų feste'20“, Tauragės pilies menėje.

10. „Monologas po pokalbio su filosofu: kodėl jie vis dar nori perprasti menininkus?“. 2020 rugsėjo 9 d. Tekstas publikuotas „Tauragės žiniose“.

→<http://sapnalaikis.blogspot.com/2020/11/monologas-po-pokalbio-su-filosofu-kodel.html>

11. „XXI a. žurnalnešystė“. 2020 birželio 29 d. Įrašas Renatos Karvelis Facebook paskyroje.

12. „Recenzija po blatu“. 2020 liepos 20 d. Įrašas Renatos Karvelis Facebook paskyroje, publikuotas „Tauragės žiniose“.

→<https://taurageszinios.lt/naujienos/laisvalaikis/2020/07/recenzija-fotojura-pinhole-12273>

13. „Kultūrinis difuzionizmas“. 2020 spalio 22 d. Įrašas

Renatos Karvelis Facebook paskyroje.

14. „Egzistencinis ritualas“. 2021 sausio 9 d. Įrašas publikuotas Renatos Karvelis Facebook paskyroje, vėliau „Tauragės žiniuose“.

→<http://taurageszinios.lt/naujienos/laisvalaikis/2021/01/pandemijos-tikrove-kiekvienam-vis-kitaip-13492>

15. „Jūsų akyse nėra ašarų“. 2021 birželio 4 d. Menų festivalio „Kvadratu“ tinkalaidės „KVADRATU per langą“ tekstas.

→https://www.youtube.com/watch?v=xtH_FWPr7rs&list=PLKcDwlfmStZdHtwMSKNH0H5MM12k936t&index=13

16. Poezija be pavadinimo. 2021 birželio 30 d. Skaityta Poezijos pavasaryje Tauragėje, publikuota 2022 kovo mėn. „Nemune“.

→https://www.nemunas.press/perkami_str/renata-karvelis-poezija/

17. „Tauragie nieka nie“. 2021 liepos 31 d. Kultūros komentaras LRT radijo laidai „Kultūros savaitė“.

→<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1459307/renata-karvelis-auragie-nieka-nie>

Tyrimo pagrindu 2021 m. konferencijoje „Kūrėjas visuomenei, kūrėjas ekonomikai“ skaitytas pranešimas „Maži menininkai mažuose miestuose?“. Įrašą klausyti nuo 55.54 min. iki 1 val. 17.56 min. https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000181806/konferencija-kurejas-visuomenei-kurejas-ekonomikai-ii-sesija-kurejas-visuomenei?fbclid=IwAR14d3jR_koz1Z3YWtjYKgGNak-TmG3JFYVeSXMOC6tlwyp3SFhv8i6GcCn4

18. „Kultūrinė žiniaskaida regione pro rožinius akinius“. 2021 spalio 2 d. Kultūros komentaras LRT radijo laidai „Kultūros savaitė“.

→<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1509714/renata-karvelis-kulturine-ziniaskaida-regione-pro-rozinius-akinius>

19. „Bažnyčių gatvė Tauragėje“. 2022 sausio 29 d. Įrašas Renatos Karvelis Facebook paskyroje.

20. „Nieko nežinau, bet nuomonę jau turiu, arba Preludija į #KEKS 2022“. 2022 vasario 18 d. Tekstas publikuotas leidinyje „+370“.

→<https://370.diena.lt/2022/02/18/nieko-nezinau-bet-nuomone-jau-turiu-arba-preliudija-i-keks-2022/>

21. „Kultūra karo metu“. 2022 balandžio 15 d. Interviu publikuotas Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ Youtube kanale.

→https://www.youtube.com/watch?v=KSCJM_CiID0&list=PLKcDwlfFmStZdHtwMSKNH0H5MM12k936t&index=3

22. „Renata Karvelis apie meninę akciją Tauragėje: ja mėginu įgarsinti tuos, kurie tyli“. 2022 gegužės 5 d. Pranešimas spaudai publikuotas 15min.lt ir artnews.lt portaluose.

→<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/vizualieji-menai/renata-karvelis-apie-menine-akcija-taurageje-ja-meginu-igarsinti-tuos-kurie-tyli-929-1677472>

→<https://artnews.lt/renatos-karvelis-menine-akcija-hiddenflag-taurage-72254>

23. „Baltas galerijos kvadratas*, arba Paroda rankomis neliečiama, bet viską liesti galima“. 2022 birželio 21 d. Kultūros komentaras LRT radijo laidai „Kultūros savaitė“.

→<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1722214/renata-karvelis-paroda-rankomis-nelieciama-bet-viska-liesti-galima> (tekstas)

→<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000221196/kulturos-savaite-komentaras-renata-karvelis-baltas-galerijos-kvadratas> (garso įrašas)

24. „KVADRATU „šortai“: kalbasi festivalio kuratoriai“. 2022 birželio 27 d. Pokalbis viešintas Tauragės rajono savivaldybės internetinėje svetainėje taurage.lt.

→<https://www.taurage.lt/kvadratu-sortai-kalbasi-festivalio-kuratoriai/>

25. „Globalus pasaulis. Kur mano namai?“. 2022 rugsėjo 21 d. Menų festivalio „Kvadratu“ uždarymo diskusija publikuota Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ Youtube kanale.

→ <https://www.youtube.com/watch?v=6lkjzbacl0E&t=6s>

26. „Kai esi banke, galvoji apie pinigus“. 2022 lapkričio 24 d. Slemas plenero „Fotografika“ parodos atidarymui Tauragės banko rūmuose.

27. „Kapinės kaip galios teritorija“. 2022 gruodžio 2 d. Kultūros komentaras LRT radijo laidai „Kultūros savaitė“.

→<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1833345/renata-karvelis-kapines-kaip-galios-teritorija>

28. „Po (Kultūros) sostinės“. 2023 vasario 4 d. Kultūros komentaras LRT radijo laidai „Kultūros savaitė“.

→<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1874071/renata-karvelis-po-kulturos-sostines>

29. „darbo eilėraštis“. 2023 balandžio 20 d. publikuota Renata Karvelis *Instagram* ir *Facebook* 24 h. istorijoje

ATSILIEPIMAI

Konfidencialiai tarp dagilio ir karvelio...

Renatos knyga – subtiliai subjektyvus Tauragės kultūrinio gyvenimo atlasas, moterišku žvilgsniu permetantis efemeriškas (post)pandeminių metų miesto kultūrinio gyvenimo realijas, įvietintas geografinių objektų gairėmis. Nuo publicistikos iki slemo, nuo grafiti iki kapinių istorijos, autorė pažindina Tauragės menininkus vienus su kitais, o kartu ir su visa likusia Lietuva. Tekste netrūksta sodrios savirefleksijos, aštresnio kritiško požiūrio į „didžiąją“ Lietuvos kultūrą, glokalias ir glocalias įtakas, tapatybes, nuomones.

Nuostabi knyga, apie kitą, dažnai nematomą, kultūrinę Lietuvą!

Etnologė **Aurelija Dagilytė-Drevel**

Nedaug tereikia, ir bus 100 puslapių poezijos, interviu, publicistikos, pranešimų spaudai, prozos tekstų... Galima pagalvoti, nu ir prirašė čia ta Renata, nu ir prikalbėjo, ar trūksta dar šiame laike norinčių pasisakyti ir turinčių nuomonę... Bet man Renata visų pirma atrodo ne ant bačkos užsilipusi, dėmesio reikalaujanti šnekorė, o savo aplinkai itin atidi klausytoja. Jos tekstai (kaip ir neformaliame,

privačiame pokalbyje išsakyti pastebėjimai) labai dažnai yra persmelkti kitų žmonių minčių, citatų iš jų meninės kūrybos ir viešų pasisakymų, žiniasklaidoje rastų palyginimų, literatūros kūrinių, socialiniuose tinkluose ir meno parodose iškeltų klausimų. Renata kultūros lauke neatrodo kaip ta kalbėtoja, kuri jaučiasi savipakankama, nesibaigiančios išminties versmė pati savaime, nes štai jau gimė tokio skvarbaus proto. Kiekvienas jos tekstas, net ir trumpiausia žinutė feisbuke yra kruopščiai apgalvoti ir veikia platesniame kontekste, jie pratęsia viešas diskusijas, o ne skraido pavieniui besiblaškydami komentarų chaose. Tai emociškos aplinkos refleksijos, kurias išsako smalsus ir kritiškas, bet geranoriškas žmogus. Jeigu kiekviename Lietuvos mieste ir miestelyje būtų po tokią Renatą, apie regionų kultūrą – ir kultūrą apskritai – kalbėtis būtų daug paprasčiau.

Juta Liutkevičiūtė-Kiudė,

buvusi LRT radijo laidos „Kultūros savaitė“ redaktorė

„Ką mums normaliems suprasti... Nors tau gal kiek kitaip...“ – iš knygos

Kai perskaičiau Renatos tekstus, ilgokai galvojau apie juos. Ir tas galvojimas darėsi vis smagesnis, šviesesnis, pozityvesnis. Iš pradžių patyręs šiokią tokią nuostabą, kuri greitai peraugo ir begalinį smalsumą, puslapis po puslapio jaučiau, kaip tas smalsumas ir noras toliau skaityti auga, didėja, kyla..., knieti sužinoti, ką ir kaip ši autorė

toliau pakiš skaitytojui. O ji vis pakiša – imkit mane ir skaitykit. Ir nė kiek netrukdė žanrų kaita – ese, eilės (slemas), interviu, tyrimų apibendrinimai ar analizė... Viskas kažkaip susiliejo į bendrą visumą, kaip dabar sakoma, į vienį...

O jeigu skaitomas tekstas sukelia smalsumą, tai ko daugiau benorėti autoriui? Tik va, tūlam būtų problema, kaip tą smalsumą sukelti? Juk ne *kožnam* (vartoju pasi-taikančią Renatos leksiką) pavyksta. O šių tekstų autorei – taip, pavyksta. Galima nusistatyti iš anksto – ai, šita Karvelis modernistė, amžina ieškotoja, skraidanti padebesiais, sunkai suprantama ir t. t. Niekio panašaus! Ji tikrai! turi savitą manierą, savo stilių, savo požiūrį, savo žodyną (oi, kaip ji tą žodyną laiku ir vietoje moka išnaudoti, savo gim-tąją tarmę kaip moka gražiai įpinti į bendrinę kalbą, taip, kaip ir šiuolaikiškus žodelius ar posakius, kartais dar ne-prigijusius oficialiam vartojimui, bet šnekamojoje kalboje jau seniai vartojamus), savo pajutimą, savo išraiškos prie-mones. Ir tas savitas stilius, maniera (ne manieringumas!) Renatą Karvelis daro išskirtine Kultūros sostinės 2023 pa-dangėje. Ir ne tik dėl stiliaus ar literatūros formų modernu-mo, dėl ieškojimų autorė yra išskirtinė Tauragės kultūros lauke, bet ir dėl turinio aktualumo, intelektualumo.

Nežinau, ar kam iki Renatos Tauragėje taip rūpėda-vo kultūros vyksmas visoje Lietuvoje ar net už jos ribų, ir kokią vietą čia užimtų kraštiečiai nuo Jūros? Gilesnių analizių, tyrimų tikrai pasigesdavau. Ir nerimą keldavo tai, kad aktyviai kultūros vyksme mieste dalyvaudavo tik nedi-delis nuošimtis tauragiškių. Tauragiškiai, dažnai ir gabūs

menininkai, virdavo savose sultyse, savame provincijos „kvadrato“, iš jo nelabai išeidami. Žinoma, būta ir išimčių – džiazas, klasikinės muzikos festivaliai, koncertai bažnyčiose, pasaulinio lygio atlikėjų dalyvavimas, knygų sutiktuvs viešojoje bibliotekoje, susitikimai su rašytojais, muziejuje, fotografijos galerijoje vykstančios parodos, literatų išvykos į kitus miestus ir miestelius, paskaitymai ten savosios kūrybos ir kt. Su Renatos Karvelis atskridimu į Tauragės ne visai išskendus kultūros dirvonus, šis požiūris pradėjo kiek keistis. Atsirado kultūros erdvės analizės elementų, pradėjo Tauragė garsėti kaip kokia slemo sostinė, balsas apie Tauragę pradėjo skliti per LRT radiją ir televiziją. Atsirado žmogus, kuriam rūpi Tauragėje vykstantys kultūros reiškiniai (būtent, reiškiniai), pradėta juos analizuoti. Ir tai daroma profesionaliai. Šito Tauragėje kaip tik ir trūko labiausiai.

„Menininkas ir miestas. Tauragės kultūros maršrutai“ – knyga, kuri pradžiugins šviežumu formos ir kalbos, stiliaus požiūri ir, be jokios abejonės, savo turiniu, analize ir savitu, bet įdėmiu žvilgsniu į Tauragėje vykstančius kultūros procesus. Manau, kad ši knyga sukels didelį susidomėjimą, bus diskusijų, ginčų, kritikos, *pasičiodyimų*, ir jeigu šis mano teiginys apie susidomėjimą pasitvirtins, tai tikrai nėra ko daugiau norėti. Galbūt ir autorės toks tikslas yra (gal ne) – sukušinti kultūros bendruomenę, sujudinti, pabudinti iš kartais apimančio snauduliuko, kurio letargo miegu tikrai nepavadinčiau, nes kultūros apraiškų, vyksmo Tauragėje yra labai daug. Kartais, mano nuomone, net per daug, taip oponuojant tiems, kurie sako, kad „Tauragie nieka nie...“

O normaliems ir „nenormaliems“ suprasti tikrai galima ir verta. Antra vertus, meną juk nebūtina suprasti, jį reikia pajauti. Ir jeigu užgavo, suvirpino kažkokias širdies kerteles Renatos Karvelis knyga, tai ir gerai. Man suvirpino ir širdies, ir smegenų...

Tauragės visuomenininkas, poetas

Eugenijus Šaltis

Renatos tekstuose persipina drąsa tyrinėti ir trapus moteriškumas, noras įsivietinti mieste, kuris nėra jos gimtasis, bet vidujai jau tapo namais. Tai tuo pačiu ir žvilgsnis iš šalies, ir iš vidaus, kai susijungia atidus aplinkos stebėjimas, kūryba ir kasdienės jausenos. Bandytas nulaužti tauragiškio kodą. Subtilus menininkės vidinis pasaulis atveria skaitytojui vos juntamas Tauragės vibracijas ir tapatybės ženklus, kultūrinius procesus, tuo pačiu ji kviečia apmąstyti savo individualų santykį su gyvenamąja vieta bei kelti klausimus, į kuriuos ne visada yra atsakymai. Šis leidinys kviečia jus į nuotykių, kurio pagrindiniai veikėjai – Jūs, veiksmo vieta – Tauragė.

Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ direktorė

Eglė Červinskaitė

Tauragė visuomet buvo turtinga ir spalvinga savo kultūriniu gyvenimu. Kurdamas ir dirbdamas kultūros srityje, ne kartą pasigedau žmogaus, kuris gebėtų argumentuotai

apžvelgti, analizuoti, vertinti, kritikuoti ar pagirti visą platų ir įvairiapusį Tauragės meninį lauką. Juk tai taip svarbu, jei kūrėjas nebijo savirefleksijos, jei jis nori progresuoti ir augti! Visuomet tyliai pavydėdavau miestams, kurie turi tokius meno apžvalgininkus ar kritikus. O dabar, pagaliau, galiu garsiai pasidžiaugti! Turime autorę, kuri visą įvairialypį Tauragės kultūrinį gyvenimą geba konstruktyviai analizuoti, o jos apžvalgos neabejotinai kūrėjus skatina nagrinėti ir įsivertinti ne tik savosios kūrybos trūkumus, bet ir stipriąsias puses. Čia galime rasti daug minčių eksperimentų, vizijų ir atradimų apie miestą, gyventojus, kūrėjus. Ir šie atradimai labai netikėti savo forma ir išraiška: nuo monologo su savimi iki dialogų su autoriais, atsiminimų ištraukų ar kontekstinių *messenger* žinučių.

Džiaugiuosi, jog autorės pastebėjimai nėra skirti jokios kūrybos sumenkinimui. Jie įkvepia ir atkreipia dėmesį į savo autentiškumą ir stiprybes, identiteto atradimą. O juk tai reikalinga ir vertinga ne tik mene, tačiau ir daugelyje kitų gyvenimo sričių, pvz.: politikoje, švietime, ekonomikoje, verslo sektoriuje... Tad nepriklausomai nuo to, kas tu esi, ar ką veiki gyvenime, čia neabejotinai atrasi dalelę savęs. Vienaip ar kitaip, visi mes esame savo gyvenimų kūrėjai, o tam, kad kūrėjas galėtų augti, pirmiausia privalu gebėti analitiškai ir konstruktyviai pažvelgti į save, savo kūrybos esmę ir mus supantį kultūros identitetą.

LR Seimo narys

Romualdas Vaitkus, buvęs kolega

Autorė tarsi įsimylėjusi, ištikima sužieduotinė brenda per kultūros lauką ir jį supančią metavisatą, stabtelėdama, pasilenkdama prie jai reikšmingų temų, braukdama per jas pirštų galiukais, uosdama, apžiūrinėdama, klausydama – dūzgesio, muzikos, triukšmo. Nustemba kartkartėmis išgirdama nejaukią tylą ar pajausdama vakuumą. Įsielektrina dėl piktybinio populizmo.

Į kultūros objektus ir subjektus Renata žiūri tarsi per stiprius akinius. Plusinius arba minusinius. Per akinius nuo saulės. Bando žvelgti išvis be akinių. Užsimerkusi. Iš atminties. Širdimi. Per asmenines arba nuasmenintas patirtis. Su autoironija. Žvelgia stabtelėjusi. Besisukdama kasdienybės centrifugoje. Iš televizijos bokšto arba savo balkono. Tuomet pabando akademiškai palyginti gautus vaizdus. Per tankų retrospektyvos, perspektyvos, įsipareigojimų ir atsakomybės filtrą. Stebi, kas jame lieka, ką įžvelgia kiti autoritetai.

Istorinė atmintis Renatai yra tarsi retas, vertingas, trapus eksponatas, savotiškas redimeidas. Atsižvelgdama į žanrą, autorė kviečia skaitytoją / klausytoją / pašnekovą stabtelėti kartu, jį provokuodama nelikti nuošalyje. Atskleisti. Pažinti. Vertinti. Užduoda nepatogius klausimus (sau – taip pat). Stebi ne tik aversą, bet ir reversą. Žvelgia į visumą ir atskiras sudedamąsias dalis. Įsižiūri į šonines briaunas ir revizuoja jų reikšmingumą kultūroje. Konsteliacijai pasitelkia skalpelį arba mikroskopą. Iš arti stebi miesto pulsą, pati tapdama donore ir recipiente.

Tarsi fotolaboratorijoje ryškina miesto įvaizdžio spalvas. Studijuoja grafiti. Matuoja, kiek įtaigus primestas

požiūris. Advokatauja. Laužo stereotipus apie Tauragę ir drąsiai improvizuoja, kurdama naujus. Kasdien gilėjantis santykis su miestu – su kiekvienu renginiu, publikacija ar kitais meninės raiškos būdais – tarsi dar vienas akmenukas upėje. Jis lėtai, bet užtikrintai įtakoja upės mikrosroves.

Ir dar. Baltas kvadratas iš tiesų nebūtinai yra baltas arba nebūtinai kvadratas – grožis ir prasmė slypi žiūrinčiojo akyse. Skaitant Renatos kūrybą akivaizdu, kad sąmonėje apsigyvenusios ir įžodintos svajonės pildosi.

Poetė **Daiva Genienė**,
šaulė ir Tauragės rajono savivaldybės
visuomenės sveikatos biuro direktorė

Kai Renata paprašė mano el. pašto adresu žadėdama kai ką atsiųsti, net nesusimąščiau, kas tai galėtų būti. Gavusi laišką ir pamačiusi, kad tas *kažkas* yra būsimos knygos rankraštis, ir dar esu prašoma parašyti asmeninį atsiliepimą – pasimečiau (*ar galiu būti vertintoja*).

Perskaičiau.

Nuoširdus ir įžvalgus jauno žmogaus individualaus santykio su Tauragės miestu perteikimas. Kuriančios, kažką gero ir gražaus darančios menininkės pastebėjimai ir įvertinimai tarsi ragina būti neabejingais aplinkai, kurioje gyvename, siekti daugiau pozityvumo, pamąstyti apie miesto, kaip kūrybinės erdvės kontekstą platesniame šiuolaikinio meno lauke ir sąsajoje su šiandienos aktualijomis.

Menininkas toks jau yra – stebėtojas, provokatorius, analitikas, nebijantis pasirodyti pamišusio genijaus am-plua, kad priverstų lekiančią visuomenę stabtelėti ir susi-mąstyti, kaip ir kuo ji gyvena.

Mėgti tai, ką darai, ir jausti, kad tai yra svarbu, – ar gali būti kas šauniau už tai? (K. Graham)

Nuoširdžiai linkiu, Renata, sėkmės ir atrasti *optimalią gyvenimo strategiją, kuri geriausiai derintųsi su gyvenimo būdu.*

Bibliotekininkė **Laima Bajoraitė**

ISBN 978-609-8316-02-5

Renata Karvelis MIESTAS IR MENININKAS
Tauragės kultūros maršrutai
160 p. / 2023 m. Tauragė Tiražas 70 egz.

Spausdino UAB „Reklamuokis“
Vytauto g. 77, Tauragė

